

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ ÁLTAL AKKREDITÁLT EMBERI JOGI INTÉZMÉNY

**Az alapvető jogok biztosának
2019. évi átfogó jelentése
az OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus tevékenységéről**

2020. június

Minden jog fenntartva

ISSN 2732-2041

Kiadó: Alapvető Jogok Biztosának Hivatala

1055 Budapest, Falk Miksa u. 9-11.

Telefon: 475-7100, Fax: 269-1615

Internet: www.ajbh.hu

A kiadásért felel: Dr. Kozma Ákos

A szerkesztésért felel: Dr. Deák-Kondákor Dóra

Olvasószerkesztő: Dr. Gilányi Eszter

Korrektor: Starkné Osvát Anna

Címlapkép: Fogvatartott által kézműves szakkörön készített dísz tárgy

Tartalomjegyzék

Rövidítések jegyzéke	7
Bevezetés	9
1. A nemzeti megelőző mechanizmus működésének jogi háttere.....	10
1.1. Magyarország Alaptörvénye.....	10
1.2. Nemzetközi szerződések	11
1.2.1. ENSZ dokumentumok	11
1.2.2. Az Európa Tanács dokumentumai.....	13
1.3. A nemzeti megelőző mechanizmus megelőzési tevékenysége.....	13
2. Az NMM feladatainak teljesítésében részt vevő munkatársak és a feladat teljesítésének költségei	15
2.1. Az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala köztisztviselői	15
2.2. Eseti szakértők	16
2.3. Az NMM feladatai teljesítésének 2019. évi költségei	16
3. Az NMM civil szervezetekkel való együttműködése	18
3.1. A Civil Konzultációs Testület feladatai	18
3.2. A CKT ülése.....	19
3.3. A civil szervezetekkel való további együttműködés	23
4. A hazai fogvatartási helyszínek és helyek jegyzéke és az NMM éves látogatási terve.....	24
4.1. Az NMM 2019. évi látogatási terve	25
5. Az NMM látogatásai.....	26
5.1. A látogatások tervezése és előkészítése	27
5.1.1. A látogatócsoportok összetétele	28
5.2. A látogatások lebonyolítása.....	29
5.2.1. A fogvatartási helyszínekhez történő hozzáférés, az eljárási jogosultság igazolása.....	29
5.2.2. A fogvatartási helyszín megtekintése	29
5.2.3. Meghallgatások	30
5.2.4. Iratvizsgálat.....	31
5.2.5. A látogatás befejezése.....	31
5.2.6. A látogatások során szerzett tapasztalatok és információk feldolgozása és értékelése.....	31
5.2.7. Szankció tilalma.....	32
6. Az NMM feladatkörében tett látogatások fókuszpontjai	33
6.1. Befogadás.....	33
6.2. A fogva tartás tárgyi feltételei	33
6.3. Kiszolgáltató csoportok	34
6.4. Egészségügyi ellátás.....	34
6.5. Élelmezés	34

6.6. Foglalkoztatás, szabadidős programok.....	35
6.7. Kényszerítő eszközök, valamint a fegyelmi és korlátozó intézkedések alkalmazása	35
6.8. A szabadságuktól megfosztott személyek egymás közötti, valamint a fogvatartási helyszín személyzetével való kapcsolata	35
6.9. Panaszmechanizmus	36
7. Utánkövető látogatás	37
7.1. Az utánkövető látogatás helyszínének kiválasztása	37
7.2. Az utánkövető látogatás tervezése és előkészítése.....	37
7.3. Az utánkövető látogatócsoporthoz összeállítás.....	38
7.4. Az utánkövető látogatás lebonyolítása	38
7.5. Az utánkövető látogatás befejezése	38
7.6. Az utánkövető látogatások tapasztalatainak feldolgozása és értékelése.....	38
8. Az NMM jelentése	39
8.1. A jelentés előkészítése.....	39
8.2. Bevezetés	39
8.3. Szankció tilalma	39
8.4. Tényállás és megállapítások.....	40
8.5. Az NMM intézkedései.....	41
8.5.1. Kezdeményezés.....	41
8.5.2. Ajánlás	42
8.5.3. Ügyészi fellépés kezdeményezése.....	42
8.5.4. Bejelentés a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóságnál.....	42
8.5.5. Jogalkotás kezdeményezése.....	42
8.6. Az NMM jelentésének közzététele	43
9. Szabadságuktól megfosztott személyek a meglátogatott fogvatartási helyszíneken.....	44
9.1. Büntetés-végrehajtási intézetben tartózkodó fogvatartottak.....	44
9.2. Rendőrségi fogva tartás	45
9.3. Szociális intézmény.....	47
9.4. Egészségügyi intézmény	49
10. Párbeszéd az NMM intézkedéseiről.....	52
10.1. Büntetés-végrehajtási intézetekben tett látogatásokat követően kezdeményezett intézkedésekre adott válaszok	53
10.1.1. Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet I. objektumának látogatása.....	53
10.1.2. Szegedi Fegyház és Börtön III. objektum Krónikus Utókezelő Részlegének látogatása	54
10.1.3. Márianosztrai Fegyház és Börtön látogatása.....	55
10.2. Rendőrségi fogvatartási helyek látogatását követően kezdeményezett intézkedésekre adott válaszok	57

10.3. Szociális intézményekben tett látogatásokat követően kezdeményezett intézkedésekre adott válaszok	58
10.3.1. Dél-Borsodi Integrált Szociális Intézmény látogatása	58
10.3.2. Csongrád Megyei Aranysziget Integrált Szociális Otthon Nagymágocsi Kastélyotthona	59
10.3.3. Visegrád Aranykor Alapítvány Idősek Otthona.....	60
11. Az NMM jogalkotást érintő tevékenysége	62
11.1. Az NMM jelentéseiben megfogalmazott javaslatok.....	62
11.2. Utólagos normakontroll	62
11.3. Jogszabályok tervezetével kapcsolatos jogosítványok.....	62
12. Az NMM nemzetközi kapcsolatai	64
12.1. Az NMM és a Megelőzési Albizottság kapcsolata.....	64
12.2. Az NMM kapcsolata más országok nemzeti megelőző mechanizmusaival.....	64
12.2.1. <i>Nemzeti Megelőző Mechanizmusok Délkelet-európai Hálózata.....</i>	64
12.2.2. <i>Konferenciák</i>	65
12.2.3. <i>Kétoldalú kapcsolatok</i>	65
12.3. Nemzetközi tevékenység.....	65
13. Média, disszemináció.....	66
13.1. Média.....	66
13.2. Disszemináció	67
13.2.1. Oktatási tevékenység.....	68
13.2.2. Publikációk.....	68
13.2.3. OPCAT NMM témakörű előadások.....	69
14. Összefoglalás	71
Melléklet - Az OPCAT szövege.....	74

Rövidítések jegyzéke

Ajbt.	az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. tv.
Balassagyarmati Előállító	a Balassagyarmati Rendőrkapitányság előállító egysége
Bizottság (CAT)	Committee against Torture az ENSZ Kínzás Elleni Bizottsága
BM	Belügyminisztérium
BRFK	Budapesti Rendőr-főkapitányság
BVOP	Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága
Bvtv.	a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény
CKT	Civil Konzultációs Testület
CPT	European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment Európa Tanács Kínzásmegelőzési Bizottsága
CRPD egyezmény	Convention on the Rights of Persons with Disabilities a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény, kihirdette a 2007. évi XCII. törvény
Délkelet-európai Hálózat	South East Europe NPM Network Nemzeti Megelőző Mechanizmusok Délkelet-európai Hálózata
EJEB	Emberi Jogok Európai Bírósága
ELTE	Eötvös Loránd Tudományegyetem
EMMI	Emberi Erőforrások Minisztériuma
ENSZ	Egyesült Nemzetek Szervezete
ENSZ kínzás elleni egyezmény (UNCAT)	Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni egyezmény; kihirdette az 1988. évi 3. tvr.
Európai Emberi Jogi Egyezmény	Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms Emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény, kihirdette az 1993. évi XXXI. törvény

Fegyház	Márianosztrai Fegyház és Börtön
Fogvatartási hely	az állam joghatósága és ellenőrzése alatt álló bármely hely, ahol az embereket valamely állami hatóság utasítására, kezdeményezésére, hozzájárulásával vagy elfogadásával megfosztják vagy megfoszthatják személyes szabadságuktól (OPCAT 4. cikk)
Főosztály	OPCAT Nemzeti Megelőző Mechanizmus Főosztály
Hivatal	Alapvető Jogok Biztosának Hivatala
IM	Igazságügyi Minisztérium
Intézmény	a Csongrád Megyei AranySZiget Integrált Szociális Otthon Nagymágocsi Kastélyotthona
Kórház	Tolna Megyei Balassa János Kórház
KUR	Szegedi Fegyház és Börtön III. objektum, Krónikus Utókezelő Részleg
Megelőzési Albizottság (SPT)	The Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment Kínzás és Más Kegyetlen, Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőzési Albizottsága
NKE	Nemzeti Közszolgálati Egyetem
NMM (NPM)	National Preventive Mechanism Nemzeti Megelőző Mechanizmus
Megyei Fogda	a Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság Megyei Fogdája
OPCAT	Optional Protocol to the Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyv, kihirdette a 2011. évi CXLI. törvény
országos parancsnok	a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka
Otthon	Visegrád Aranykor Alapítvány Idősek Otthona
Salgótarjáni Előállító	a Salgótarján Rendőrkapitányság előállító egysége
Szociális Intézmény	Dél-Borsodi Integrált Szociális Intézmény

Bevezetés

Az Országgyűlésnek felelős ombudsmanok az intézmény működésének kezdetétől rendszeresen látogatnak olyan állami, illetve önkormányzati fenntartású intézményeket, ahol személyes szabadságukban korlátozott vagy attól megfosztott személyek élnek. Az ombudsmani látogatások célja annak megismerése volt, hogy az életkoruknál, egészségi állapotuknál, nehéz életkörülményeiknél fogva, esetleg bírói döntés alapján hosszabb-rövidebb ideig tartó szabadságelvonás, illetve szabadságkorlátozás alatt álló személyek alapvető jogai az intézményi ellátás során hogyan érvényesülnek.

Az intézményi ellátásban élő személyekkel való bánásmód vizsgálata során szerzett ismeretei, valamint gyakorlati tapasztalatai elismeréseként az Országgyűlés úgy döntött, hogy a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének (a továbbiakban: OPCAT)¹ 3. cikke szerinti nemzeti megelőző mechanizmus (a továbbiakban: NMM) feladatainak teljesítésével az alapvető jogok biztosát bízza meg.²

Az alapvető jogok biztosa az NMM feladatait 2015. január 1-től, az Alaptörvény 30. cikkében előírt általános alapjogvédelmi tevékenysége mellett látja el. A nemzeti megelőző mechanizmusként eljáró alapvető jogok biztosa az OPCAT 4. cikke szerinti fogvatartási helyeken (a továbbiakban: fogvatartási hely) szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot beadvány és felmerült visszásság hiányában is rendszeresen vizsgálja.³

Dr. Székely Lászlónak az NMM feladatait elsőként teljesítő alapvető jogok biztosának megbízási ideje 2019. szeptember 25-én lejárt.

Az Országgyűlés által megválasztott alapvető jogok biztosaként a nemzeti megelőző mechanizmus feladatait hivatalba lépésemtől, 2019. szeptember 26-tól kezdődően teljesítem.

Az NMM feladatainak teljesítéséről szóló éves átfogó jelentés elkészítésére vonatkozó törvényi kötelezettségemnek először teszek eleget.⁴ Hivatalba lépésem időpontjára figyelemmel az átfogó jelentés túlnyomórészt hivatali elődöm tevékenységének összefoglalója.

Az NMM feladatainak 2019. évi teljesítéséről szóló átfogó jelentés a látogatásokról szóló beszámolókon túlmenően a kihívásokról, az érintett minisztériumokkal, illetve hatóságokkal folytatott párbeszédéről, a nem kormányzati szervezetekkel, a külföldi társintézményekkel, valamint az alapvető jogok védelmével foglalkozó nemzetközi szervezetekkel való együttműködéséről, továbbá a Megelőzési Albizottsággal történő kapcsolattartásról is tájékoztatja az olvasót.

Budapest, 2020. június

Dr. Kozma Ákos

¹ A 2011. évi CXLIII. törvénnyel kihirdetett, a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyve (a továbbiakban: OPCAT).

² Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 2. § (6) bekezdés.

³ Ajbt. 39/B. § (1) bekezdés.

⁴ Ajbt. 39/C. §.

1. A nemzeti megelőző mechanizmus működésének jogi háttere

Az állam törvényhozási, igazgatási, bírósági és egyéb hatékony intézkedéseket köteles hozni annak érdekében, hogy a kínzási cselekmények elkövetését a joghatósága alá tartozó egész területen megakadályozza.⁵

1.1. Magyarország Alaptörvénye

Az 1948-ban elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 5. cikke szerint „*Senkit sem lehet kínvallatásnak, avagy kegyetlen, embertelen vagy lealacsonyító büntetésnek vagy bánásmódnak alávetni.*” Magyarország a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya⁶ megerősítő okiratát 1974. január 17-én, majd a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezmény (a továbbiakban: ENSZ kínzás elleni egyezmény)⁷ megerősítő okiratát az ENSZ főtitkáránál 1987. április 15-én letétbe helyezte.

A *kínzás, kegyetlen, embertelen, megalázó elbánás és büntetés tilalma* a rendszerváltás vívmányaként, 1989. október 23-án,⁸ lényegében a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 7. cikkét átemelve lett alkotmányos alapjog.⁹

A 2011 tavaszán elfogadott Alaptörvény III. cikk (1) bekezdése értelmében „Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgátságban tartani.” Az ENSZ keretében megalkotott dokumentumoktól eltérően, a „*kegyetlen*” kifejezés az Alaptörvény III. cikkének szövegében nem szerepel, amiből nem következik, hogy a magyar alkotmányos rendszer a kegyetlen bánásmód vagy büntetés ellen ne nyújtana védelmet. Az Alkotmánybíróság értelmezésében a „*3. cikkben felsorolt tilalmak közös vonása, hogy mindegyik bizonyos fokú testi és/vagy lelki gyötrelmet, szenvedést, illetve fájdalmat okoz az érintett egyén számára.*”¹⁰ A testület az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett, az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény (a továbbiakban: Európai Emberi Jogi Egyezmény) 3. cikkében foglaltakat a „*...demokratikus társadalom legalapvetőbb értékei egyik biztosítékának tekinti...*”, ami nem csak a kínzás, hanem az „*...embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés abszolút tilalmát*” is előírja.¹¹

Az Alkotmánybíróság az Európai Emberi Jogi Egyezmény és az Alaptörvény III. cikkének közel azonos szövegezésére, továbbá a saját gyakorlatára hivatkozva, miszerint az alapjogok érvényesülésének minimális mércéjeként fogadja el a nemzetközi szerződésekben foglalt, illetve az ahhoz kapcsolódó ítélkezési gyakorlatban kibontott jogvédelmi szintet, az eljárása tárgyát képező jogszabályi rendelkezések vizsgálata során az Emberi Jogok Európai Bíróságának (a továbbiakban:

⁵ Az 1988. évi 3. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezmény 2. cikk.

⁶ Az 1976. évi 8. törvényerejű rendelettel kihirdetett, az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya.

⁷ Az 1988. évi 3. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezmény (a továbbiakban: ENSZ kínzás elleni egyezmény).

⁸ Lásd az Alkotmány módosításáról szóló 1989. évi XXXI. törvény 34. §-át. Magyar Közlöny 1989. évi 74. szám (1989. október 23.), 1227. o.

⁹ A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény 1989. október 23-án hatályba lépett 54. § (2) bekezdése alapvető jogként deklarálta, hogy „*Senkit nem lehet kínzásnak, kegyetlen, embertelen, megalázó elbánásnak vagy büntetésnek alávetni, és különösen tilos emberen a hozzájárulása nélkül orvosi vagy tudományos kísérletet végezni.*”

¹⁰ 32/2014. (XI. 3.) AB határozat a szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól szóló 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 137. § (1) bekezdése nemzetközi szerződésbe ütközésének, valamint alaptörvény-ellenességének megállapításáról és megsemmisítéséről (a továbbiakban: 32/2014. (XI. 3.) AB határozat), Indokolás, [34].

¹¹ 32/2014. (XI. 3.) AB határozat, Indokolás, [33].

EJEB) az Európai Emberi Jogi Egyezmény 3. cikkét értelmező joggyakorlatát „*hangsúlyozottan irányadónak*” tekinti.¹²

1.2. Nemzetközi szerződések

Az Alaptörvény értelmében Magyarországon az „*alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg*”.¹³ A törvényalkotás az Országgyűlés feladat- és hatáskörébe tartozik.¹⁴ Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat tartalmazó nemzetközi szerződéseket törvényben kell kihirdetni.¹⁵

1.2.1. ENSZ dokumentumok

A nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak ellátása szempontjából kiemelt jelentősége van a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 10. cikk 1. pontjának, amely általános érvénnyel írja elő, hogy a „*szabadságuktól megfosztott személyekkel emberségesen és az emberi személyiség veleszületett méltóságának tiszteletben tartásával kell bántani.*”

A magyar jogban a kínzás definíciója az ENSZ kínzás elleni egyezmény hatályba lépésétől kezdve létezik. Az ENSZ kínzás elleni egyezmény 1. cikke alapján **kínzás** az a cselekmény,

- amelyet valakivel szemben szándékosan, éles testi vagy lelki fájdalom vagy szenvedés kiváltása céljából,
- azért, hogy tőle, illetőleg harmadik személytől értesüléseket vagy vallomást csikarjanak ki, vagy olyan cselekmény miatt büntessék, amelyet ő vagy harmadik személy követett el, illetőleg amelynek elkövetésével őt vagy harmadik személyt gyanúsítanak, hogy megfélemlítsék vagy nyomást gyakoroljanak rá, illetőleg, hogy harmadik személyt megfélemlítsenek vagy a harmadik személyre gyakoroljanak nyomást, valamint bármilyen megkülönböztetési formára alapított más okból alkalmaznak,
- és az éles testi vagy lelki fájdalmat vagy szenvedést, közfeladatot ellátó személy vagy hivatalos minőségben eljáró bármely más személy vagy ilyen személy kifejezett vagy hallgatólagos ösztönzésére vagy ennek hozzájárulásával bárki más okozza.

A leírtakon túl az állam köteles minden olyan egyéb cselekményt megtiltani, amely „*kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetést vagy bánásmódot* (a továbbiakban együtt: rossz bánásmód)¹⁶ képezi, de nem minősül az 1. cikkben meghatározott kínzási cselekménynek, és ha e cselekményeket közfunkciót ellátó személy vagy hivatalos minőségben eljáró bármely más személy vagy ilyen személy kifejezett vagy hallgatólagos ösztönzésére vagy ennek hozzájárulásával eljáró személy követi el”.

A részes államok az ENSZ kínzás elleni egyezményben vállalt kötelezettségek teljesítéséről, illetve az általuk foganatosított újabb intézkedésekről időszakos jelentésben tájékoztatják az ENSZ Kínzás Elleni Bizottságát (a továbbiakban: Bizottság). A Bizottságnak lehetősége van magánszemélyektől, illetve államoktól származó olyan bejelentések vizsgálatára, amelyek azt állítják, hogy valamely részes állam az Egyezményből eredő kötelezettségeit nem teljesíti. A Bizottság maga kezdeményezheti az olyan, hitelt érdemlő információk kivizsgálását, amelyek alapján úgy véli, hogy valamely részes állam területén sorozatosan kínzást alkalmaznak.¹⁷ A Bizottság által közzétett

¹² 32/2014. (XI. 3.) AB határozat, Indokolás, [50].

¹³ Lásd az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdését.

¹⁴ Lásd az Alaptörvény 1. cikk (2) bekezdésének b) pontját.

¹⁵ Lásd a nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárásról szóló 2005. évi L. törvény 9. § (1) bekezdését.

¹⁶ Lásd: UN Committee Against Torture (CAT) *General Comment No. 2* (CAT/C/GC/2), 3. pont.

<https://undocs.org/CAT/C/GC/2>

¹⁷ Lásd az ENSZ kínzás elleni egyezmény 19-22. cikkét.

dokumentumok, különösen az általános kommentárok, a tagállamok időszakos jelentései,¹⁸ a panaszmechanizmus keretében keletkezett dokumentumok, illetve a Bizottság éves jelentései fontos útmutatóul szolgálnak a nemzeti megelőző mechanizmusok számára.¹⁹

A 2011. évi CXLIII. törvénnyel kihirdetett, **a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvéhez** (a továbbiakban: OPCAT) olyan állam csatlakozhat, amely az ENSZ kínzás elleni egyezményt ratifikálta vagy ahhoz csatlakozott.²⁰

Az OPCAT szerint a szabadságuktól megfosztott személyeknek a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni védelmét nem bírósági, hanem a fogvatartási helyek rendszeres, megelőző jellegű látogatásán alapuló eszközökkel lehet megerősíteni. Az OPCAT által létrehozott rendszerben – a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése céljából – független nemzetközi és nemzeti testületek rendszeresen látogatnak olyan helyszíneket, ahol embereket fosztanak meg a szabadságuktól.²¹

Az OPCAT 4. cikk 2. pontjának értelmében a „szabadságelvonás mindennemű fogva tartást vagy bebörtönzést jelent, valamint egy személy elhelyezését olyan állami vagy magántulajdonú, őrizetbe vételi környezetben, amelyet az illető valamilyen bírói, közigazgatási vagy más hatóság utasítására önként nem hagyhat el”.

Az OPCAT által felállított Kínzás és Más Kegyetlen, Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőzési Albizottság (a továbbiakban: Megelőzési Albizottság) egyrészt olyan helyszíneket látogat, ahol embereket fosztanak meg a szabadságuktól, másrészt szükség szerint tanácsot ad és segítséget nyújt a részes államok számára a fogvatartási helyek rendszeres látogatását végző, független nemzeti testületek létrehozásához és működéséhez.²² A nemzeti megelőző mechanizmusok tevékenysége szempontjából a Megelőzési Albizottság általános útmutatásain²³ túlmenően a részes államok területén tett látogatásokról szóló jelentésekben szereplő megállapítások, egyedi útmutatások és ajánlások²⁴ is irányadóak.

A Megelőzési Albizottság 2017. március 21. és 30. között Magyarországon tett látogatását követően az NMM részére megfogalmazott megállapítások és ajánlások iránymutatásul szolgálnak a feladat ellátása során.²⁵

Az 1991. évi LXIV. törvénnyel kihirdetett, **a gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt egyezmény** 37. cikke értelmében az államok gondoskodnak arról, hogy „gyermeket ne lehessen sem kínzásnak, sem kegyetlen, embertelen, megalázó büntetésnek vagy bánásmódnak alávetni. Tízennyolc éven aluli személyek által elkövetett bűncselekményekért sem halálbüntetést, sem szabaddlábra helyezés lehetőséget kizáró életfogytiglan tartó szabadságvesztést ne legyen szabad alkalmazni.”

¹⁸ A Magyarország által benyújtott időszakos jelentésekkel kapcsolatos információk elérhetők:

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/TreatyBodyExternal/Countries.aspx?CountryCode=HUN&Lang=EN

¹⁹ Az ENSZ Kínzás Elleni Bizottság (CAT) dokumentumai elérhetők:

<http://www.ohchr.org/en/hrbodies/cat/pages/catindex.aspx>

²⁰ Lásd az OPCAT 27. cikk 3. pontját.

²¹ Lásd az OPCAT 1. cikkét.

²² Lásd az OPCAT 11. cikkét.

²³ SPT: *Guidelines on national preventive mechanisms* (CAT/OP/12/5) <https://undocs.org/CAT/OP/12/5>; SPT: *Analytical self-assessment tool for National Preventive Mechanisms* (CAT/OP/1/Rev.1) <https://undocs.org/CAT/OP/1/Rev.1>; *Compilation of SPT Advices to NPMs* <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/OPCAT/Pages/AdvicesToNPMs.aspx>

²⁴ Lásd: SPT: *Report on the visit of the Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment to the Maldives*, (26 February 2009) (CAT/OP/MDV/1), 72. c) pont. <https://undocs.org/CAT/OP/MDV/1>

²⁵ SPT látogatás Magyarországon 2017. március 21. és 30. között: a nemzeti megelőző mechanizmus részére megfogalmazott megállapítások és ajánlások (CAT/OP/HUN/R.2) <https://www.ajbh.hu/documents/10180/1787026/CAT-OP-HUN-R2+HUN.pdf>

A 2007. évi XCII. törvénnyel kihirdetett, a **fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény** (a továbbiakban: CRPD egyezmény) 15. cikke értelmében a „*kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés alkalmazása mindenkivel szemben tilos*”. Az „*államok minden hatékony jogi, közigazgatási, igazságszolgáltatási és más intézkedést megtesznek annak megakadályozására, hogy a fogyatékossgal élő személyekkel szemben – másokkal azonos alapon – kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódot vagy büntetést alkalmazzanak*”.

1.2.2. Az Európa Tanács dokumentumai

Magyarország 1993. november 4-én csatlakozott az 1995. évi III. törvénnyel kihirdetett, Strasbourgban, 1987. november 26-án kelt, a **kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről szóló európai egyezményhez**, amelynek rendelkezéseit 1994. március 1-től kell alkalmazni.²⁶

Az OPCAT rendelkezései „*nem érintik a részes államok olyan regionális egyezményekből származó kötelezettségeit, amelyek látogatási rendszert írnak elő a fogvatartási helyeken.*”²⁷ A kínzás megelőzéséről szóló európai egyezmény hozta létre a kínzás és embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzésére alakult Európai Bizottságot (a továbbiakban: CPT). A CPT a részes államok területén rendszeres „*látogatások révén megvizsgálja a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot, hogy erősítse védelmüket, ha szükséges, a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód ellen*”. A CPT minden látogatást követően jelentést készít, amely a látogatás során tapasztalt tényeken túlmenően a testület megjegyzéseit, valamint az érintett hatóságoknak szóló ajánlásait is tartalmazza. A CPT magyarországi látogatásairól szóló jelentések kiemelt fontosságúak a nemzeti megelőző mechanizmus számára.

A CPT által kidolgozott, a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódról szóló átfogó standardok²⁸ a különféle típusú fogvatartási helyek (például börtönök, rendőrségi fogdák, pszichiátriai intézetek, idegenrendészeti fogdák) gyakorlati működése tekintetében, továbbá olyan sérülékeny társadalmi csoportok, mint például a nők vagy a fiatalkorúak szempontjából értelmezik az Európai Emberi Jogi Egyezmény 3. cikke szerinti kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmát.

A CPT először az 1999. évi időszakos látogatásakor találkozott az állampolgári jogok országgyűlési biztosával,²⁹ majd valamennyi későbbi látogatása során – legutóbb 2018. november 19-én – is ellátogatott az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalába.³⁰ A testület ezt megelőző időszakos magyarországi látogatásáról szóló jelentésének megállapításait, a Kormány számára tett ajánlásait, illetve az arra adott válaszokat látogatási tervének összeállításakor a nemzeti megelőző mechanizmus is figyelembe vette.³¹

1.3. A nemzeti megelőző mechanizmus megelőzési tevékenysége

„*Az alapvető jogok biztosa alapjogvédelmi tevékenységet lát el*”,³² amely tevékenység a kínzás, embertelen, megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmának érvényesülésére is kiterjed.

²⁶ Lásd az 1995. évi III. törvény 3. §-át.

²⁷ OPCAT 31. cikk.

²⁸ CPT standards <https://www.coe.int/en/web/cpt/standards>

²⁹ A parlamenti ombudsman, akkor állampolgári jogok országgyűlési biztosa, 1995. július 1-én kezdte meg működését.

³⁰ A CPT magyarországi látogatásaival kapcsolatos információk elérhetők: <http://www.coe.int/en/web/cpt/hungary>

³¹ CPT: *Report to the Hungarian Government on the visit to Hungary carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 3 to 12 April 2013* [CPT/Inf (2014) 13] <https://rm.coe.int/1680696b7f>; a magyar Kormány észrevételei a CPT jelentésére [CPT/Inf (2014) 14]: <https://rm.coe.int/1680696b7e>

³² Alaptörvény 30. cikk (1) bekezdés.

Az Alkotmánybíróság következetes álláspontja szerint a kínzás, kegyetlen, embertelen, megalázó bánásmód és büntetés tilalma abszolút, „*azaz nem lehet mérlegelni vele szemben semmilyen más alkotmányos jogot vagy feladatot.*”³³

Az „*állam törvényhozási, igazgatási, bírósági és egyéb hatékony intézkedéseket köteles hozni annak érdekében, hogy megakadályozza kínzási cselekmények elkövetését a joghatósága alá tartozó egész területen.*”³⁴ A kínzás igazolásaként „*semmilyen kivételes körülményre, bármi legyen is az, hadiállapot, háborúval fenyegetés, belső politikai bizonytalanság vagy bármely más kivételes állapot*”³⁵, sem a „*feljebbvaló vagy közhatóság parancsára*”³⁶ nem lehet hivatkozni.

Az ENSZ kínzás elleni egyezmény 11. cikk alapján minden „*államnak joghatósága egész területén, mindenfajta kínzási eset kiküszöbölése érdekében rendszeres ellenőrzést kell gyakorolnia a kihallgatásra vonatkozó szabályok, utasítások, módszerek és gyakorlat, továbbá a bármilyen módon letartóztatott, őrizetben levő vagy börtönbüntetésüket töltő személyek őrizetére, valamint a velük való bánásmódra vonatkozó rendelkezések megtartása felett,*” amely kötelezettség a rossz bánásmódok megakadályozására is kiterjed.³⁷

Az alapvető jogok biztosa a nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak teljesítése körében az OPCAT 4. cikke szerinti fogvatartási helyen szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot beadvány és felmerült visszásság hiányában is rendszeresen vizsgálja. A helyszíni ellenőrzés során az NMM a fogvatartási helyekre és a vizsgált hatóság egyéb helyiségeibe korlátozás nélkül beléphet, a fogvatartási helyeken lévő, szabadságuktól megfosztott személyek számára, a velük való bánásmódra és fogva tartásuk körülményeire vonatkozó összes iratba betekinthez, azokról kivonatot és másolatot készíthet és a vizsgált hatóság munkatársát és a szabadságától megfosztott személyt is beleértve bármely ott tartózkodó személyt meghallgathat. A meghallgatáson a nemzeti megelőző mechanizmuson és a meghallgatott személyen kívül más csak akkor vehet részt, ha ahhoz a nemzeti megelőző mechanizmus hozzájárult.³⁸

Az NMM megelőző célú monitorozó látogatása szükségképpen a fogvatartási helyszín működésére irányadó jogszabályok gyakorlatorientált felülvizsgálatát is jelenti. Az NMM a látogatások tervezésekor a kijelölt fogvatartási helyszínek működését meghatározó jogszabályokat automatikusan számba veszi és áttekinti.

Az NMM „*javaslatot tehet az alapvető jogokat érintő jogszabályok módosítására, megalkotására, illetve nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismerésére.*”³⁹ Az NMM a látogatásai során végzett megfigyeléseinek és benyomásainak ismertetésével, továbbá azok kritikai értékelésével alátámasztott jogalkotási ajánlásaival generálja a hazai jogalkotást.⁴⁰

³³ 36/2000. (X. 27.) AB határozat, IV. fejezet, 2.4. pont.

³⁴ ENSZ kínzás elleni egyezmény 2. cikk 1. pont.

³⁵ ENSZ kínzás elleni egyezmény 2. cikk 2. pont.

³⁶ ENSZ kínzás elleni egyezmény 2. cikk 3. pont.

³⁷ CAT *General Comment No. 2* (CAT/C/GC/2) 3. pont. <https://undocs.org/CAT/C/GC/2>

³⁸ Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 39/B. §

³⁹ Ajbt. 2. § (2) bekezdés.

⁴⁰ Az NMM 2019-ben publikált jelentéseiben összesen 4 jogalkotási ajánlást tett.

2. Az NMM feladatainak teljesítésében részt vevő munkatársak és a feladat teljesítésének költségei

2.1. Az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala köztisztviselői

Az OPCAT 18. cikk 2. pontja értelmében az államok a „szükséges intézkedésekkel biztosítják, hogy a nemzeti megelőző mechanizmus szakértői rendelkezzenek a szükséges képességekkel és szaktudással. Törekednek a nemek egyensúlyára és az adott ország etnikai és kisebbségi csoportjainak megfelelő képviseletére”.

Az NMM a feladatainak teljesítése körében személyesen és a feladatok teljesítésére felhatalmazott munkatársai útján is eljárhat. Az NMM vizsgálati jogosultságai⁴¹ a felhatalmazása alapján eljáró munkatársait is megilletik, az érintett hatóságokat, illetve azok vezetőit és munkatársait – az Ajbt. 25. §-a alapján – terhelő együttműködési kötelezettség velük szemben is fennáll.⁴²

Az NMM feladatainak teljesítésére – az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala (a továbbiakban: Hivatal) köztisztviselői közül, állandó jelleggel – legalább tizenegy munkatársat kell felhatalmazni. A „felhatalmazott köztisztviselő munkatársak a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot érintő szakterületen kiemelkedő elméleti tudással vagy legalább öt éves szakmai gyakorlattal rendelkező, felsőfokú végzettségű szakértők lehetnek”.⁴³ Közöttük „kell lennie legalább egy, a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó helyettes biztos által javasolt személynek, és legalább két-két jogász, orvos, illetve pszichológus végzettségű személynek. A felhatalmazott köztisztviselő munkatársak között az egyik nem képviselőinek a száma legfeljebb eggyel haladhatja meg a másik nem képviselőinek számát”.⁴⁴

A Hivatalnak az NMM feladatainak teljesítésére állandó jelleggel felhatalmazott köztisztviselői⁴⁵ egy elkülönült szervezeti egység,⁴⁶ az OPCAT Nemzeti Megelőző Mechanizmus Főosztály (a továbbiakban: Főosztály) keretében végzik munkájukat. A Főosztály 2019. évi munkáját három pszichológus és öt jogász szakértővel kezdte meg, majd február 1-jén a hatodik jogász is munkába lépett. A munkatársak nemek szerinti összetétele az Ajbt. előírásainak megfelelt.

Az NMM 2019-ben feladatainak teljesítése során két nagyobb kihívással szembesült. Az egyik, hogy az Ajbt. 39/D. § (4) bekezdésében előírt két orvosi végzettségű köztisztviselői álláshelyet jelentkezők hiányában továbbra sem sikerült betölteni. A Hivatal a látogatásokban közreműködő orvosokat eseti jelleggel, polgári jogi szerződés keretében alkalmazta.

A másik nagy kihívást a Hivatal költözése jelentette. Az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, illetve jogelődje, az Országgyűlési Biztos Hivatala a Budapest belvárosában található székházat⁴⁷ 2002 óta használta. A szűkös elhelyezést biztosító és a közel két évtizednyi használat során egyre romló műszaki állapotú, a XIX. századból származó műemlék épület karbantartása csak költséges építési és állagmegóvási munkálatok árán volt lehetséges.

2019 tavaszán kormányzati döntés született arról, hogy az intézmény 2020. júniusától a kor elvárásainak megfelelő, tágasabb, jobb elrendezésű, tömegközlekedéssel könnyen megközelíthető, frissen felújított belvárosi irodaépületben kerül elhelyezésre.⁴⁸

⁴¹ Lásd az Ajbt. 21., 22. és 26. §-át és a 27. § (1) és (2) bekezdését.

⁴² Lásd az Ajbt. 39/D. § (1) bekezdését.

⁴³ Lásd az Ajbt. 39/D. § (3) bekezdését.

⁴⁴ Lásd az Ajbt. 39/D. § (4) bekezdését.

⁴⁵ Lásd az Ajbt. 39/D. § (3) és (4) bekezdését.

⁴⁶ SPT: *Guidelines on national preventive mechanisms* (CAT/OP/12/5) 32. pont. <https://undocs.org/CAT/OP/12/5>

⁴⁷ Budapest V. kerület, Nádor utca 22.

⁴⁸ Az állami intézmények elhelyezésének racionalizálásával és költséghatékonyabbá tételével kapcsolatos intézkedésekről szóló 2051/2019. Korm. határozat

Az új székház felújításának idejére a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. bérelt irodahelyiségeket a Hivatal, illetve a Főosztály munkatársai számára.⁴⁹

2.2. Eseti szakértők

Az NMM feladatainak teljesítésében való közreműködésre a Hivatal köztisztviselő munkatársai mellett eseti vagy állandó jelleggel más szakértőket is felhatalmazhat.⁵⁰

A Megelőzési Albizottság Svédországban tett első országlátogatásáról szóló jelentésében rámutatott arra, hogy az OPCAT által előírányzott megelőzés „szükségessé teszi a jogok és a feltételek ellenőrzését a szabadságtól való megfosztás kezdetétől egészen a szabadlábra helyezésig. Az ilyen ellenőrzést multidiszciplináris módon, például orvos, gyermek- és genderspecialista, valamint pszichológus részvételével, szigorúan a jogi előírásokra fókuszálva kell elvégezni”.⁵¹

Az NMM feladatainak teljesítésében közreműködő szakértők kiválasztása autonóm módon, a Civil Konzultációs Testület tagjai által ajánlott szakértőkből összeállított névjegyzék alapján, a jelölő civil szervezettel való egyeztetést követően történt. Az NMM látogatásokban közreműködő, nem köztisztviselő szakértők munkavégzése és díjazása polgári jogi szerződés alapján, az igazságügyi szakértőkre vonatkozó előírások⁵² figyelembevételével történt. A szakértők írásban nyilatkoztak arról, hogy a feladatuk ellátásával összefüggésben tudomásukra jutott adatokat és információkat bizalmasan kezelik, azokat az NMM írásbeli hozzájárulása nélkül harmadik személynek nem adják át, továbbá harmadik személynek és/vagy a sajtónak nyilatkozatot sem tesznek.

Egyes esetekben a látogatások előkészítésébe tapasztalati szakértőket, azaz a látogatásra kijelölt fogvatartási hely működésével kapcsolatos gyakorlati ismeretekkel rendelkező személyeket is bevont az NMM.

Az NMM 2019. évi látogatósaiban eseti szakértőként közreműködött⁵³ dr. Szegedyné dr. Baraczká Krisztina pszichiáter, neurológus, igazságügyi pszichiáter; dr. Lelbach Ádám belgyógyász, geriáter, gasztroenterológus; dr. Baran Brigitta pszichiáter, neurológus, igazságügyi pszichiáter szakértő, gerontológus, pszichoterapeuta; dr. Máté Mónika pszichiáter, gyermekpszichiáter; Dr. Nemes János csecsemő- és gyermekgyógyász, csecsemő- és gyermekkardiológus; dr. Petke Zsolt pszichiáter, addiktológus; Czékmán Ervin és Hartmann Gabriella dietetikus.

2.3. Az NMM feladatai teljesítésének 2019. évi költségei

Az NMM feladataival kapcsolatos ügyvitel és előkészítés teendőit ellátó Hivatal a központi költségvetés szerkezetében, amelyet az Országgyűlés törvényben állapít meg, önálló fejezetet képez. A Hivatal 2019. évi költségvetésének tervezése az NMM feladatainak teljesítéséhez szükséges fedezet figyelembevételével történt. Az NMM rendelkezésére álló források a mandátumából fakadó feladatok ellátásának költségeit fedezték.⁵⁴

⁴⁹ Budapest VII. kerület, Rákóczi út 70-72. szám alatt.

⁵⁰ Lásd az Ajbt. 39/D. § (3) bekezdését.

⁵¹ Lásd: SPT: Report on the Visit of the Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment to Sweden (10 September 2008) (CAT/OP/SWE/1) 36. pont. <https://undocs.org/CAT/OP/SWE/1>

⁵² Lásd az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvényt, valamint az igazságügyi szakértők díjazásáról szóló 3/1986. (II. 21.) IM rendeletet.

⁵³ Az Ajbt. 39/D. § (3) bekezdése alapján.

⁵⁴ SPT látogatás Magyarországon 2017. március 21. és 30. között: a nemzeti megelőző mechanizmus részére megfogalmazott megállapítások és ajánlások (CAT/OP/HUN/R.2), 24. pont. <https://www.ajbh.hu/documents/10180/1787026/CAT-OP-HUN-R2+HUN.pdf>

2019. évi kiadás megnevezése	Összeg
Személyi juttatások	58 850 304
Járulékok	12 517 194
Szakmai, üzemeltetési anyagok	725 301
Informatikai, kommunikációs kiadások	1 708 556
Szakmai tevékenységet segítő szolgáltatások	1 382 279
Kiküldetési kiadások	254 207
Nemzetközi tagdíjak	359 302
Karbantartási, javítási kiadások	532 277
Közüzemi díj	875 648
Üzemeltetési szolgáltatás	7 373 780
Áfa kiadások	2 890 382
Összesen HUF-ban:	87 469 230*

*A személyi juttatások, járulékok és kiküldetési kiadások a Főosztályra elkülönítetten elszámolt tételeket tartalmazzák. Az NMM 2015. évi költségvetése **69 647 352** Ft, 2016. évi költségvetése **63 760 490** Ft, 2017. évi költségvetése **76 217 024** Ft, 2018. évi költségvetése **82 789 143** Ft volt.

3. Az NMM civil szervezetekkel való együttműködése

Az alapvető jogok biztosa az OPCAT 3. cikke szerinti NMM feladatait önállóan köteles ellátni.⁵⁵ Ezzel egyidejűleg az emberi jogok érvényesülését és védelmét elősegítő tevékenysége során együtt kell működnie azon „szervezetekkel és nemzeti intézményekkel, amelyek célja az alapvető jogok védelmének előmozdítása.”⁵⁶

3.1. A Civil Konzultációs Testület feladatai

A négy, pályázat útján kiválasztott és négy meghívott tagból álló Civil Konzultációs Testület (a továbbiakban: CKT) javaslataival és észrevételeivel segíti a nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak ellátását. A Testületet abból a célból állították fel, hogy tagjai – amelyek Magyarországon nyilvántartásba vett és működő szervezetek – a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmód területén szerzett kiemelkedő gyakorlati és/vagy magas szintű elméleti ismereteikkel segítsék az NMM munkáját.

A CKT megbízatása 3 év időtartamra szól.⁵⁷ A 2014-ben első ízben létrehozott CKT megbízatása 2017. november 19-én járt le. Az NMM a CKT tagjainak szóló pályázati felhívását 2017. október 19-én, az Alapvető Jogok Biztosa Hivatalának honlapján, közösségi oldalán és a Nonprofit Információs és Oktató Központ Alapítvány által szerkesztett és terjesztett, az országban működő civil szervezetek mindennapos működéséhez szükséges információkat tartalmazó, hetente megjelenő hírlevélben is közzétette.

A CKT nyilvános pályázat útján kiválasztott tagjai a Cordelia Alapítvány a Szervezett Erőszak Áldozataiért, a Magyar Helsinki Bizottság, a Társaság a Szabadságjogokért, valamint a Validity Alapítvány (korábban Mental Disability Advocacy Center – MDAC). Meghívott szervezetek a Magyar Orvosi Kamara, a Magyar Pszichiátriai Társaság, a Magyar Dietetikusok Országos Szövetsége és a Magyar Ügyvédi Kamara.

A CKT testületként működik. A tagok a testület működése során javaslatot tehetnek az NMM éves látogatási tervének tartalmára és a vizsgálati prioritásokra; indítványozhatják egyes fogvatartási helyszínek meglátogatását; speciális ismeretekkel rendelkező szakértő felkérését javasolhatják, aki az általuk képviselt szervezet munkatársa is lehet. A CKT véleményezheti az NMM munkamódszereit, jelentéseit, tájékoztató kiadványait, valamint egyéb publikációit; megvitathatja az NMM feladatainak ellátására felhatalmazott munkatársak képességeinek fejlesztéséhez szükséges képzési tervet; továbbá részt vehet az NMM által szervezett konferenciákon, műhelybeszélgetéseken, kiállításokon és más rendezvényeken.⁵⁸

Az elmúlt évek gyakorlatának megfelelően az NMM 2019. évi látogatási tervének összeállítása is a CKT javaslataira figyelemmel történt. A Főosztály a CKT javaslatait nemcsak a látogatások helyszínének kiválasztása, hanem a látogatási tervek előkészítése során is hasznosította.

⁵⁵ Az Ajbt. 2. § (6) bekezdése.

⁵⁶ Az Ajbt. 2. § (5) bekezdése.

⁵⁷ Lásd az alapvető jogok biztosának a nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak ellátását segítő Civil Konzultációs Testület felállításáról és ügyrendjéről szóló 3/2014. (IX. 11.) számú utasítása 1. § (6) bekezdését.

⁵⁸ Lásd az alapvető jogok biztosának a nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak ellátását segítő Civil Konzultációs Testület felállításáról és ügyrendjéről szóló 3/2014. (IX. 11.) számú utasítása 6. §-át.

Az NMM a megfelelő szakértelemmel és gyakorlati ismeretekkel rendelkező külső szakértők alkalmazása érdekében következetes és átlátható eljárásrendet köteles kidolgozni.⁵⁹ Miután a két, orvosi végzettséggel rendelkező köztisztviselő alkalmazására vonatkozó törvényi előírást – jelentkezők hiányában – nem sikerült teljesíteni, az NMM látogatásaiban megbízott szakértőként a Magyar Orvosi Kamara és a Magyar Pszichiátriai Társaság egyes tagjai működtek közre. A külső szakértők kiválasztása a Magyar Orvosi Kamara és a Magyar Pszichiátriai Társaság ajánlásai mellett az igazságügyi szakértői tevékenységről szóló jogszabályok vonatkozó rendelkezéseinek figyelembevételével történt.⁶⁰ Az NMM látogatásairól szóló jelentéseket a CKT tagok is megkapták.

3.2. A CKT ülése

A CKT 2019. december 3-i ülésén⁶¹ az alapvető jogok biztosa köszöntötte a jelenlevőket. Örömeinek adott hangot, hogy az NMM és a testület tagjai között e fontos területen szoros és folyamatos az együttműködés. Elmondta, hogy korábban a Független Rendészeti Panasztestület elnökhelyetteseként a rendőrség működését érintő alapjogvédelmi kérdésekkel foglalkozott. Hangsúlyozta az NMM feladatköre iránti elkötelezettségét, azon törekvését, hogy minél több látogatás történjen, az ezekről szóló jelentések mielőbb elkészüljenek, valamint azt is, hogy számottevő eredményeket kíván elérni a rossz bánásmódok megelőzésének érdekében. Bemutatta a Hivatal új főtitkárát, dr. Varga Rékát.

A Főosztály vezetője ismertette az előző ülés óta történteket. Elmondta, hogy az NMM a fennállása óta 45 látogatást tett, melyek során 60 fogvatartási helyszínt keresett fel. Az NMM időközben közzétette a 2018. évi tevékenységéről szóló éves átfogó jelentését, amelyet a jelenlevők is megkaptak. A Főosztály munkatársai részt vettek a Délkelet-európai NMM Hálózat két ülésén, a CPT 30 éves jubileumi rendezvényén és a kapcsolódó nemzetközi konferenciákon, továbbá a Magyar Helsinki Bizottság és partnerei által megrendezett, a gyanúsítottak és vádlottak jogairól szóló nemzetközi projekt munkamegbeszélésein.

Az NMM az előző ülést követően kilenc fogvatartási helyszínen tett látogatást. Visegrádon egy idősek otthonában; Kecskeméten, a Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben; Baracskán, a Közép-dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet egyik objektumában; Esztergomban, az EMMI Speciális Gyermekegészségügyi Központ, Általános Iskola és Szakiskolában, Békés megyében négy rendőrkapitányság előállításra használt helyiségeiben, valamint ismételt utóvizsgálatot tett Kecskeméten, a Bács-Kiskun Megyei Integrált Szociális Intézményben. Az NMM az említett időszakban a következő fogvatartási helyszínek látogatásáról szóló jelentéseit publikálta: Dél-Borsodi Integrált Szociális Intézmény, a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet I. objektuma, melynek látogatásán az ENSZ Kínzás Megelőzési Albizottságának delegációja is részt vett; a Tolna Megyei Balassa János Kórház Pszichiátriai Osztálya; Nógrád megyei rendőrségi fogdák és előállító helyiségek; a Szegedi Fegyház és Börtön III. objektumának Krónikus Utókezelő Részlege, valamint a Visegrád Aranykor Alapítvány Idősek Otthona. A Főosztály munkatársai további kilenc jelentésen dolgoznak.

Az NMM a korábban nyilvánosságra hozott jelentéseiben megfogalmazott ajánlásai megvalósítása érdekében párbeszédet folytatott az érintett hatóságokkal. Az NMM a kényszergyógykezelt személyek adaptációs szabadságra bocsátásával összefüggő intézményi átalakítás; a rendőrségi fogva tartás kapcsán a harmadik fél értesítése, a kényszerítő eszközök alkalmazásának gyakorlata;

⁵⁹ Lásd SPT: *Analytical self-assessment tool for National Preventive Mechanisms* (CAT/OP/1/Rev.1) 16. pont (e) <https://undocs.org/CAT/OP/1/Rev.1>

⁶⁰ Lásd az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény, továbbá az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételekről szóló 9/2006. IM rendelet előírásait.

⁶¹ A CKT 2019. december 3-i ülésének anyaga a Hivatalban az AJB-5703/2019. számú ügyiratban található. A CKT üléseiről készült emlékeztetők az NMM internetes honlapján a nyilvánosság számára is hozzáférhetők. Lásd: <http://www.ajbh.hu/opcat-ckt>

a megfelelő tájékoztatás, a gyógyszerellátás; a büntetés-végrehajtási intézmények vonatkozásában a fogvatartottak élelmezése, az egyéni elhelyezésre való alkalmasság felmérése és a szexuális bűnelkövetők kezelése; továbbá a pszichiátrián elhelyezett személyekkel összefüggésben az egészségügyi dolgozók működési engedélyének érvényessége és a betegjogi képviselő közvetlen elérhetősége kérdésében folytatott konzultációkat.

A Főosztály vezetője elmondta, hogy az NMM 2019 tavaszán, a Megelőzési Albizottsághoz benyújtott pályázatában egy interjútechnikákkal foglalkozó workshop megrendezésének költségeihez kért támogatást az OPCAT 26. cikke szerinti pénzalapból. A workshop a gyermekekkel, a pszichoszociális fogyatékosokkal élőkkal, a külföldiekkel, valamint az LMBTQ személyekkel történő interjúk hatékonyságát kívánja fejleszteni. Az NMM a rendezvényre a Délkelet-európai NMM hálózat tagjai, a cseh NMM és a szlovák ombudsmani intézmény, a CPT, APT, SPT, EBESZ, UNHCR, valamint a CKT-tagok szakértőit szándékozik meghívni. A workshop várhatóan 2020 őszén kerül megrendezésre.

A Főosztály vezetője felkérte a CKT tagok képviselőit, hogy szóban, illetve a későbbiekben e-mailben tegyenek javaslatot a 2020. évi látogatási helyszínekre. Felhívta a jelenlévők figyelmét, hogy ezeket a javaslatokat az ülésről készült nyilvános emlékeztető nem fogja tartalmazni.

A Magyar Ügyvédi Kamara képviselője felhívta a figyelmet, hogy amennyiben a bíróság egy pedagógussal szemben foglalkozástól eltiltás büntetést szab ki, azt egyetlen állami szerv sem tartja nyilván, és így annak végrehajtását sem ellenőrzi senki. Ha az elkövetőt nem végrehajtandó szabadságvesztésre ítélik, a büntetés tényének nyilvántartása nem a kormányhivatalok és nem is az Oktatási Hivatal feladata, továbbá arról a bíróságok – jogszabályi előírás hiányában – az iskolákat sem tájékoztathatják. Kérte, hogy az alapvető jogok biztosa akár nemzeti megelőző mechanizmusként, akár általános alapjogvédelmi tevékenysége körében foglalkozzon a problémával.

A Főosztály helyettes vezetője jelezte, hogy az alapvető jogok biztosa az igazságszolgáltatást mint hatalmi ágat nem vizsgálhatja, azonban a nyilvántartások vezetése a végrehajtó hatalmi ág körébe tartozó szervek feladata. Megfontolandónak tartja, hogy az alapvető jogok biztosa a kérdést általános alapjogvédelmi tevékenysége körében vizsgálja. Mivel a büntetések végrehajtásának törvényességét az ügyészség ellenőrzi, javasolta, hogy az Ügyvédi Kamara a problémát az ügyészi szervezetnek is jelezze.

A Magyar Helsinki Bizottság képviselője emlékeztette a nemzeti megelőző mechanizmust, hogy az utóbbi időszakban több konkrét panasz (pl. informális szankcióként tárgyhoz bilincselés alkalmazása) kapcsán kérték, hogy megelőzési feladatkörében eljárva végezzen vizsgálatot. Beadványukra azt a választ kapták, hogy mivel bűncselekmény, illetve fegyelmi vétség gyanúja merült fel, a panaszt a Hivatal az ügyészségnek, illetve a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának továbbította. A Helsinki Bizottság képviselőjének álláspontja szerint rendszerszintű probléma esetén az NMM akkor is vizsgálódhat, ha egyébként az eset kapcsán az elkövetők büntetőjogi felelősségének lehetősége is felmerül. Az alapvető jogok biztosa az általános alapjogvédelem körében, hivatalból indított eljárás keretében is vizsgálhatná a problémát.

A Magyar Helsinki Bizottság képviselője örömmel vette tudomásul, hogy az NMM a fogvatartási helyeken a látogatófogadás infrastruktúráját (pl. plexis beszélők) is vizsgálta. További vizsgálandó szempontként javasolta a rendőrségi fogdáknak és a büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartottak saját (egészségügyi, fogva tartással kapcsolatos) dokumentációjához való hozzáférése, a szállítás/körszállítás körülményei, illetve az eljárási garanciák (védőhöz való hozzájutás, független orvos vizsgálatának lehetősége, hozzátartozó értesítésének szabályai)

érvényesülését, továbbá az idegenrendészeti, illetve a menekültügyi őrizetben és tranzitónákban tartózkodó személyekkel való bánásmódot, illetve ügyvédhez való hozzáférésük lehetőségeit. Megfontolásra javasolta annak vizsgálatát, hogy egy kiskorú speciális gyermekotthonból általános otthonba történő áthelyezésekor a döntés szakmailag indokolt-e, avagy csak a speciális gyermekotthon adminisztratív úton történő kiürítését szolgálja. A rossz börtönkörülmények miatti kártalanítások kapcsán jelezte, hogy a bíróságok a Büntetés-végrehajtás Központi Kórházát nem tekintik a kártalanítási igény alapjául szolgáló fogvatartási helynek.

A Társaság a Szabadságjogokért képviselője – a szervezethez érkezett panaszokra hivatkozva – több olyan fogvatartási helyszínt is megnevezett, amelyek látogatását indokoltak tartja.

A Magyar Pszichiátriai Társaság képviselője a pszichiátriai osztályokon a betegbiztonság minimumkövetelményeinek (pl. személyzet megfelelő létszáma), illetve a bírói szemlék gyakorlatának vizsgálatát javasolta.

A Cordelia Alapítvány képviselője a tranzitónák vizsgálatát – különös figyelemmel az ott tartózkodók számára hozzáférhető mentálhigiénés segítségnyújtás lehetőségére – javasolta.

Az alapvető jogok biztosa megköszönte az információkat, majd egyéb hivatalos elfoglaltsága miatti távozása előtt felkérte a CKT tagjait, hogy esetleges észrevételeiket, javaslatukat akár a testület ülései közötti időszakban is juttassák el munkatársainak.

A Magyar Ügyvédi Kamara képviselője jelezte, hogy a látogatási helyszínekre vonatkozó javaslatait írásban megküldi. Felhívta az NMM figyelmét a büntetés-végrehajtási intézetek személyzete körében tapasztalható, rendszerszintű problémát jelentő létszámhiányra, valamint a személyzet túlterheltségére.

A Főosztály helyettes vezetője a tárgyhöz bilincselés kapcsán megemlítette, hogy az NMM a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet látogatása során találkozott a problémával.⁶² A büntetés-végrehajtás jelezte, hogy munkatársai tárgyhöz bilincselést csak kényszerhelyzetben, például az önveszélyes fogvatartott megfékezése céljából alkalmaznak. Az NMM a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézetben észlelt ügyben az ügyészséghez fordult, amely az adott ügyben megállapította a jogsértést. Az egyes intézkedések indokoltságát esetről esetre kellene vizsgálni, ami a megelőző célú látogatásokat végző NMM hatáskörét meghaladja. A látogatófogadás körülményei kapcsán elmondta, hogy az NMM e területen az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának a fogvatartottak gyermekeinek jogairól szóló ajánlását tartja követendőnek. Az NMM az emberi jogi tárgyú egyezmények végrehajtását ellenőrző nemzetközi testületek jogértelmezésére – a „soft law” dokumentumokat is ideértve – támaszkodva fogalmazza meg az ajánlásait.

A Főosztály helyettes vezetője elmondta, hogy miközben a statisztikák szerint Magyarországon a nyomozó hatóságok nagy számban rendelnek ki védőt a gyanúsítottak számára, ők jellemzően csak a bíróságon találkoznak először az ügyfeleikkel. A büntetőeljárás nyomozati szakaszában, amikor a kirendelt védők kihallgatásokon való jelenléte a rossz bánásmód megelőzése érdekében garanciális jelentőségű lenne, többnyire távol maradnak. Ezzel a problémával – nem csak büntetőeljárással, hanem pl. a kísértő nélküli kiskorúakat érintő menekültügyi eljárásokkal kapcsolatban is – már a korábbi országgyűlési biztosok is foglalkoztak.

Az NMM az idegenrendészeti fogvatartási helyek ügyében megvizsgálja a hazai fogvatartási helyek jegyzékét és felméri, hogy milyen létszámot érint a kérdés. Az EJEB Nagykarájának ítélete szerint az országhatár szárazföldi szakaszán működő tranzitónák nem minősülnek az Európai

⁶² AJB-501/2018. számú ügy.

Emberi Jogi Egyezmény 5. cikke szerinti fogvatartási helynek.⁶³ A Hivatal vizsgálati tapasztalatai is azt mutatják, hogy amikor a kitoloncolás végrehajtása reálissá válik, a tranzitónában tartózkodó külföldiek, saját kérésükre Szerbia felé elhagyják az országot.⁶⁴

Az NMM kezdeményezte, hogy a fogdára történő befogadáskor ne rendőrorvos vizsgálja meg az előállított személyeket, de ebben a kérdésben igen nagy az ellenállás. Az NMM a fogvatartott egy hozzátartozójának vagy más személy értesítéséhez való jogának gyakorlása kapcsán is kezdeményezett intézkedéseket. Sajnos ebben a kérdésben a jogszabályi előírás módosítása szigorítást eredményezett.⁶⁵

A speciális gyermekotthon kapcsán felvetett kérdésben nem áll fenn az NMM hatásköre. A kártalanítási kérdésben hozott bírói döntéseket sem az NMM, sem az ombudsman nem képes befolyásolni.

A Magyar Helsinki Bizottság képviselője a tárgyhoz bilincselés vizsgálatának módszere kapcsán javasolta, hogy a látogatócsoport a tudomására jutott esetek iratait a fogvatartási helyszínen vizsgálja meg. A fogvatartottak kapcsolattartásának kérdésében az NMM figyelmébe ajánlotta az EJEB Mojszejev kontra Oroszország ügyben⁶⁶ hozott ítéletét. A tranzitóna kapcsán felhívta a figyelmet, hogy a strasbourgi bíróság ítéletében fontos érv volt a panaszosok által ott töltött idő rövidege. A helyzet az ítélet alapjául szolgáló eset óta sokat változott, mind az eltöltött idő, mind a bánásmód tekintetében. A kártalanítás problémája kapcsán felvetette, hogy az alapvető jogok biztosa jogalkotási javaslattal élhetne annak érdekében, hogy a Büntetés-végrehajtás Központi Kórház kórtermei is egyértelműen a vonatkozó rendelkezések hatálya alá essenek.

A Főosztály helyettes vezetője jelezte, hogy az NMM kiemelt fontosságú kérdésként kezeli a büntetés-végrehajtási intézetek személyi állománya munkakörülményeinek kérdését, ami alapvetően befolyásolja a fogva tartott személyekkel való bánásmódot. Beszámolt arról, hogy az NMM az idén négy jelentést már publikált, és további négyet belátható időn belül szándékában áll kiadni. Az NMM tevékenység disszeminációja keretében a Főosztály munkatársa, Izsó Krisztina tollából egy tanulmány már megjelent, két további, Haraszi Katalin által írt cikk pedig megjelentés alatt áll mértékadó szakmai folyóiratokban.

A Hivatal főtitkára tájékoztatta a jelenlévőket, hogy az NMM a következő évben két CKT ülést kíván tartani.

⁶³ *Ilias and Ahmed v. Hungary*, (Application no. 47287/15), judgement of the ECtHR [Grand Chamber] 21 November 2019, 249. pont. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-198760>

⁶⁴ A/JB-2577/2019. számú ügy.

⁶⁵ Az egyes belügyi tárgyú és más kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2018. évi CXXI. törvény 11. §, hatályos 2019. január 1-től.

⁶⁶ *Moiseyev v. Russia*, (Application no. 62936/00) judgement of the ECtHR 09 October 2008. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-88780>

3.3. A civil szervezetekkel való további együttműködés

<i>Civil szervezet neve</i>	<i>Az együttműködés módja</i>
Hintalovon Alapítvány	Részvétel a „Politikáról jól vagy semmit? Gyermek a politika célkeresztjében.” c. kerekasztal-beszélgetésen
Kulturális Örökség Menedzserek Egyesülete	Részvétel a Budapesti Gazdasági Egyetemen rendezett „Tiszteld a látogatót!” c. workshopon (2019. február 21.)
Magyar Helsinki Bizottság	Interjú az <i>“Access to Justice for Victims of Violent Crimes Suffered in Detention” [A fogva tartásuk alatt erőszakos bűncselekmények áldozatául esett személyek jogérvényesítésének elősegítése]</i> c. projekt keretében (2019. január 25.)
	Szakértői részvétel a letartóztatás és a védőkirendelés közel egyéves gyakorlatáról szóló tudományos és szakértői konferencián (2019. május 27.)
	Szakértői részvétel „ <i>A magyar nemzeti emberi jogi intézmény szerepe a gyanúsítottak és vádlottak jogainak érvényesítésében, különös tekintettel a védőhöz való jogra</i> ” című konferencián (2019. május 29.)
Magyar Kriminológiai Társaság	Az „ <i>Alternatív végrehajtási lehetőségek a büntetés-végrehajtásban</i> ” c. tudományos ülésen való részvétel (2019. október 17.)
	Részvétel a Magyar Kriminológiai Társaság Viktimológiai Szekciójában „ <i>Családban marad? A hozzátartozók sérelmére elkövetett bűncselekmények a legújabb empirikus kutatások tükrében</i> ” c. ülésen (2019. február 22.)
Moholy-Nagy Művészeti Egyetem	Szakmai tanácsadás és konzultáció fogva tartást is megvalósító gyermekotthonok építésmérnöki tervezéséhez (2019. október 21.)
Szent Miklós Alapítvány, Börtöncursillo	Szakmai tanácsadás és konzultáció börtönlátogatások szervezésével és lebonyolításával kapcsolatban, nemzetközi kapcsolatrendszer-építés és networking (2019. május 16., augusztus 28.)
A Terre des Hommes Európai Regionális Irodája	Részvétel a Barnahus bemutatásáról és a gyermekbarát meghallgatásról szervezett képzésen (2019. április 2–4.)

4. A hazai fogvatartási helyszínek és helyek jegyzéke és az NMM éves látogatási terve

Az OPCAT 20. cikk a) pontja értelmében az állam annak érdekében, hogy a nemzeti megelőző mechanizmus a megbízatásának eleget tehessen, hozzáférést biztosít „*valamennyi információhoz a szabadságuktól megfosztott személyek számáról a 4. cikk szerinti fogvatartási helyeken, valamint a fogvatartási helyek számáról és földrajzi helyéről*”.

Az OPCAT 20. cikk a) pontjára hivatkozva az NMM 2018. december 12-én levélben kérte az érintett kormányzati szervek vezetőit, hogy az OPCAT 4. cikke szerinti fogvatartási helyek adatait a 2018. december 31-i állapotnak megfelelően bocsássák rendelkezésére.⁶⁷

Az adatszolgáltatásra vonatkozó kérésnek valamennyi megkeresett szerv eleget tett. Az NMM rendelkezésére bocsátott adatok szerint **2018. december 31-én** a magyar joghatóság alá tartozó **3141** fogvatartási helyszínen található **137 544** férőhelyen **121 462** fogvatartott élt.⁶⁸

A magyar joghatóság alá tartozó fogvatartási helyek összesített jegyzéke

2018. december 31-i állapot szerint, illetve az igazságszolgáltatás esetében az év utolsó munkanapján

Jelleg	Helyszínek száma	Férőhelyek/ágyak száma	Fogvatartottak/ellátottak száma
szociális intézmények⁶⁹	1 425	83 585	79 848
gyermekvédelmi szakellátás	501 ⁷⁰	27 198 ⁷¹	21 153 ⁷²
javítóintézet	5	565	344
gyermekvédelem összesen	506	27 763	21 497
büntetés-végrehajtás intézetei	36	14 019	16 066
büntetés-végrehajtás gyógyító intézményei	2	608	406
büntetés-végrehajtás összesen	38	14 627	16 472
egészségügy⁷³	181	7 909	3 353
rendőrség	873	2 948	273 ⁷⁴
Repülőtéri Rendőr Igazgatóság	4	69	5 ⁷⁵
rendőrség összesen	877	3 017	278
menekültügyi őrzött befogadó központok	2	290	1⁷⁶
igazságszolgáltatás	112	353	13⁷⁷
Összesítés	3 141	137 544	121 462

⁶⁷ Az adatszolgáltatást kérő levelek a Hivatalban az AJB-5063/2018. számú ügyiratban találhatóak.

⁶⁸ A beérkező adatok a Hivatalban az AJB-88/2019. számú ügyiratban találhatóak.

⁶⁹ A hajléktalanok átmeneti, nappali és éjszakai ellátását és egyéb, csak nappali ellátást biztosító intézmények nélkül.

⁷⁰ A nevelőszülők lakásai nélkül.

⁷¹ A kizárólag az utógondozottak számára fenntartott, illetve külső férőhelyek nélkül.

⁷² A gyermekvédelmi szakellátásban részesülő kiskorúak száma (utógondozottak nélkül).

⁷³ A kórházak gyermek-, ifjúsági vagy felnőtt pszichiátriai és addiktológiai, valamint gerontológiai, infektológiai; osztályainak adatai.

⁷⁴ 2018-ban összesen 90 646 fogva tartott személy, köztük 20 925 nő, 7 379 kiskorú és 7 127 külföldi tartózkodott a rendőrség által üzemeltetett, fogva tartásra igénybe vehető helyiségekben.

⁷⁵ 2018-ban összesen 751 személyt, köztük 115 nőt, 20 kiskorút és 422 külföldit tartottak fogva a Repülőtéri Rendőr Igazgatóság illetékességi területén.

⁷⁶ 2018-ban összesen 30 személyt (köztük 2 nőt) tartottak átlagosan 39 napig fogva a Menekültügyi Őrzött Befogadó Központ telephelyein.

⁷⁷ 2018-ban az OBH által megadott adatok alapján összesen 5 850 fogvatartott személy tartózkodott átlagosan 100 percen keresztül a bíróságok előállításra alkalmas helyiségeiben.

4.1. Az NMM 2019. évi látogatási terve

Az OPCAT 20. cikk e) pontja alapján az NMM számára biztosítani kell, hogy a felkeresni kívánt helyeket szabadon kiválassza.

Az NMM 2018. december 15-én a fogvatartási helyek jegyzéke alapján meghatározta a 2019. évre szóló látogatási tervét.⁷⁸ A Főosztály a látogatási terv előkészítése során eltérő jellegű, földrajzi elhelyezkedésű és különböző fenntartókhoz tartozó intézmények kiválasztása mellett a szabadságuktól megfosztott személyek életkorát, valamint a korábbi évek látogatásai során szerzett tapasztalatokat is figyelembe vette. A látogatási tervben szereplő helyszínek közel felének kiválasztása a CKT tagjainak javaslatai alapján történt.⁷⁹ Az NMM 2019. évi látogatási terve a több száz férőhelyes intézmények mellett a néhány gyermek számára otthont és nevelést biztosító nevelőszülői családokat is tartalmazott.

Az utóvizsgálatok helyszínének kijelölése a korábbi látogatások benyomásai, illetve megállapításai alapján, kétféle elv szerint történik. Egyrészt olyan fogvatartási helyszínen történik utánkövető látogatás, ahol korábban a látogatócsoport nagyszámú fogvatartottat érintő rossz bánásmódot vagy annak veszélyét észlelte.⁸⁰ Másrészt az NMM olyan intézményben is végzett utánkövető látogatást, amely – felújítási munkálatok miatt – az első látogatáskor ideiglenes telephelyen működött. Ebben az esetben az utánkövető látogatás célja annak vizsgálata volt, hogy az intézmény az ideiglenes telephelyen észlelt körülményeket, illetve az ott tanúsított bánásmódot érintő ajánlásokat az állandó telephelyére történő visszaköltözést követően hogyan valósította meg.⁸¹ Miután a második látogatás tapasztalatai szerint a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmód tekintetében érdemi változás nem történt, az NMM 2019-ben harmadszor is ellátogatót az intézménybe.⁸²

A Hivatal az éves látogatási tervet bizalmasan kezelte, ahhoz más szervezeti egységeknél dolgozó munkatársak nem férhettek hozzá.

⁷⁸ SPT: *Guidelines on national preventive mechanisms* (CAT/OP/12/5), 33. pont.

⁷⁹ SPT látogatás Magyarországon 2017. március 21. és 30. között: a nemzeti megelőző mechanizmus részére megfogalmazott megállapítások és ajánlások, (CAT/OP/HUN/R.2) 31. pont.

⁸⁰ Lásd a BRFK Központi Fogda utánkövető látogatásáról szóló AJB-496/2018. számú jelentést.

⁸¹ Lásd a Bács-Kiskun Megyei Platán Integrált Szociális Intézmény utánkövető látogatásáról szóló, AJB-3772/2017. számú jelentést.

⁸² Ilyen volt a Bács-Kiskun Megyei Platán Integrált Szociális Intézményben 2019. október 21-22-én tett második utánkövető látogatás.

5. Az NMM látogatásai

Az alapvető jogok biztosa az NMM feladatainak teljesítése érdekében az OPCAT 4. cikke szerinti fogvatartási helyen a szabadságtól megfosztott személyekkel való bánásmódot beadvány és visszasság felmerülésének hiányában is rendszeresen vizsgálja.⁸³

Az NMM 2019-ben **10** fogvatartási helyszínen **3162** fogvatartási helyet vizsgált. A látogatások időpontját, a fogvatartási helyszín nevét, valamint a megtekintett fogvatartási helyek számát az alábbi táblázat tartalmazza.

Az NMM 2019. évi látogatásainak helyszínei

Sorszám	A látogatás időpontja	A fogvatartási helyszín neve	A látogatás időpontjában				meghallgatott személyek száma
			eng. férőhely (db)	megtekintett fogvatartási helyek száma ⁸⁴ (db)	kihhasználtság %	fogvatartottak száma (fő)	
1.	2019. febr. 27–28.	Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	225+ 21 ⁸⁵	288+ 21 ⁸⁶	128	288+ 8 ⁸⁷	115
2.	2019. ápr. 24–25.	Közép-dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet Baracskai Objektuma	607	767	126,36	767	179
3.	2019. szept. 4–5.	EMMI Speciális Gyermekotthoni Központ, Általános Iskola és Szakiskola, Esztergom	64	64	85,94	55	56
4.	2019. október 8.	Békéscsabai Rendőrkapitányság	6	6	16,66	1	12
5.	2019. október 9.	Békési Rendőrkapitányság	7	7	14,28	1	19
6.	2019. október 9.	Sarkadi Rendőrkapitányság	18	18	-	0	11
7.	2019. október 10.	Orosházi Rendőrkapitányság	4	4	25	1	18
8.	2019. október 21–22.	Bács-Kiskun Megyei Platán Integrált Szociális Intézmény	100	100	97	97	26
9.	2019. dec. 3–4.	Tiszaöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézet	700 ⁸⁸	764	109	764	72
10.	2019. dec. 9–10.	Budapesti Fegyház és Börtön, körszállítás vizsgálata	963 ⁸⁹	963+ 160 ⁹⁰	90,13	868	139
Összesítés		Meglátogatott helyszínek száma: 10 db	2 715	3 162	69,23	2 850	647

⁸³ Lásd az Ajbt. 39/B. § (1) bekezdését.

⁸⁴ A megtekintett fogvatartási helyek száma tartalmazza az engedélyezett és az azon felül kialakított férőhelyeket is.

⁸⁵ Az anya–gyermek részlegben az anyjával együttesen elhelyezett csecsemők számára biztosított férőhelyek.

⁸⁶ Az anya–gyermek részlegben az anyjával együttesen elhelyezett csecsemők számára biztosított férőhelyek.

⁸⁷ Az anya–gyermek részlegben elhelyezett csecsemők száma.

⁸⁸ 770 főig (110%-os telítettségig) az üzemeltetési szerződés szerint jogszerű a működés.

⁸⁹ Férőhely a „csurmán” (szállítózárlat).

⁹⁰ További 160 férőhely szállítójárművekben.

Az NMM látogatásainak elsődleges célja annak megállapítása, hogy a szabadságuktól megfosztott személyekkel szemben alkalmazott bánásmód mely elemei vezethetnek kínzáshoz vagy más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódhoz vagy büntetéshez, illetve azokat miként lehet megakadályozni. További fontos feladat, hogy ezek megvalósulásának vagy újbóli előfordulásának megelőzése érdekében az NMM ajánlásokat tegyen.⁹¹

A Főosztály munkatársai főszabályként panaszbeadványokat nem vizsgálják. Kivételt képez az OPCAT 21. cikk 1. pontjában szereplő, a megtorlás tilalmára vonatkozó előírások megsértésére utaló adatot vagy információt tartalmazó beadvány, amelynek vizsgálata az NMM feladatainak teljesítésére felhatalmazott munkatársak feladata. Amennyiben a látogatócsoporthoz tagjaihoz vagy az NMM honlapján közzétett e-mail címre egyéni panasz érkezett, azt a Főosztály a Hivatal illetékes szervezeti egységéhez továbbította. A Hivatalba érkező egyéni panaszok iránymutatásul szolgálnak a látogatások helyszíneinek kiválasztásához, illetve a látogatási szempontok összeállításához.

5.1. A látogatások tervezése és előkészítése

Az Ajb. 30. §-a értelmében az „*alapvető jogok biztosa az általa lefolytatott vizsgálatok szakmai szabályait és módszereit normatív utasításban határozza meg*”.⁹²

Az NMM megelőző célú látogatásai az előző évben jóváhagyott látogatási terv alapján történnek. A fogvatartási helyszín kiválasztását követően az alapvető jogok biztosa kijelöli a látogatás vezetőjét, és megkezdődik a felkészülés.

A látogatás vezetője tanulmányozza a kijelölt fogvatartási helyszín, illetve a hasonló típusú fogvatartási helyszínek vizsgálatáról készült ombudsmani jelentések megállapításait, ajánlásait, más nemzeti megelőző mechanizmusok, továbbá a fogvatartási helyszínek látogatásával foglalkozó nemzetközi szervezetek, külföldi és hazai civil szervezetek jelentéseit, valamint a releváns jogszabályok előírásait. A látogatócsoporthoz az ombudsman általános alapjogvédelmi kötelezettsége teljesítése körében korábban végzett helyszíni vizsgálatokról szóló jelentésekben megfogalmazott ajánlások megvalósulását is ellenőrzik.

Egyes esetekben – a látogatásvezetők kezdeményezésére – a látogatások előkészítésében a kijelölt fogvatartási helyszín működését érintő, gyakorlati ismeretekkel rendelkező tapasztalati szakértők is közreműködnek. A tapasztalati szakértők beszámolóik segítik a rossz bánásmódot eredményező tények és körülmények felismerését. A Hivatal mind a tapasztalati szakértők személyes adatait, mind beszámolóik tartalmát bizalmasan kezeli.⁹³

A látogatások lebonyolítása a látogatásvezető által összeállított és az NMM által jóváhagyott látogatási terv alapján történik. A látogatási terv a kiválasztott fogvatartási helyszín megnevezésén túl tartalmazza a látogatás időpontját, a látogatócsoporthoz tagjainak nevét és szakképzettségét, valamint hivatali beosztását. Az NMM a látogatási szempontokat a látogatási tervvel egyidejűleg, annak mellékleteként hagyja jóvá.

⁹¹ SPT: *Report on the Visit of the Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment to the Maldives* (26 February 2009) (CAT/OP/MDV/1) 5. pont. <https://undocs.org/CAT/OP/MDV/1>

⁹² Lásd a 3/2015. (XI. 30.) Ajb. utasítást az alapvető jogok biztosa vizsgálatának szakmai szabályairól és módszereiről.

⁹³ Lásd az OPCAT 21. cikk 2. pontját.

5.1.1. A látogatócsoportok összetétele

Az OPCAT 18. cikkének 2. pontja szerint az NMM szakértőinek a szükséges képességekkel és szaktudással kell rendelkezniük.

A 2019. évi látogatásokat 5-7 tagú csoportok végezték. A látogatócsoportok tagjainak kijelölése a látogatásvezetők javaslatai alapján történt. A látogatócsoportok összeállítása az NMM munkatársainak szakmai ismeretei mellett a kijelölt fogvatartási helyszín méreteit, befogadóképességét, a szabadságuktól megfosztott személyek nemek és életkor szerinti összetételét is figyelembe véve történt. Az NMM a látogatócsoportok összeállításakor a nemek kiegyensúlyozott aránya mellett a csoport multidiszciplináris összetételére és a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok védelméhez szükséges szakértők biztosítására törekedett.

A Hivatal a biztos általános alapjogvédelmi tevékenység körébe tartozó feladatok ellátására főként jogász szakképzettséggel rendelkező köztisztviselőket alkalmaz. Az NMM 2019. évi látogatásaiban a jogászok mellett orvos, pszichológus, pedagógus és dietetikus szakértők is közreműködtek.

Az NMM 2019. évi látogatócsoportjainak összetétele

Sor- szám	A látogatás időpontja 2018.	A fogvatartási helyszín neve	A látogatócsoport összetétele	
			létszáma	szakképzettségek
1.	2019. febr. 27–28.	Bács-Kiskun Megyei Büntetés- végrehajtási Intézet	7	2 jogász, 4 pszichológus, 1 pedagógus, 1 csecsemő- és gyermekgyógyász, 1 dietetikus
2.	2019. ápr. 24–25.	Közép-dunántúli Országos Büntetés- végrehajtási Intézet Baracscai Objektuma	7	2 jogász, 3 pszichológus, 1 pedagógus, 1 gasztroenterológus 1 pszichiáter
3.	2019. szept. 4–5.	EMMI Speciális Gyermekotthoni Központ, Általános Iskola és Szakiskola (Esztergom)	5	1 jogász, 4 pszichológus, 1 pedagógus, 1 gyermekpszichiáter
4.	2019. október 8.	Békéscsabai Rendőrkapitányság	5	2 jogász, 3 pszichológus, 1 pedagógus
5.	2019. október 9.	Békési Rendőrkapitányság	5	2 jogász, 3 pszichológus, 1 pedagógus
6.	2019. október 9.	Sarkadi Rendőrkapitányság	5	2 jogász, 3 pszichológus, 1 pedagógus
7.	2019. október 10.	Orosházi Rendőrkapitányság	5	2 jogász, 3 pszichológus, 1 pedagógus
8.	2019. október 21–22.	Bács-Kiskun Megyei Platán Integrált Szociális Intézmény	5	3 jogász, 1 pszichológus, 1 pszichiáter, 1 dietetikus
9.	2019. dec. 3–4.	Tiszalöki Országos Büntetés- végrehajtási Intézet	5	1 jogász, 2 pszichológus, 1 pedagógus, 1 csecsemő- és gyermekkardiológus, 1 dietetikus
10.	2019. dec. 9–10.	Budapesti Fegyház és Börtön, körszállítás vizsgálata	5	3 jogász, 3 pszichológus
Összesítés		látogatócsoport átlagos létszáma	5,4 fő	2,0 jogász; 2,9 pszichológus; 0,8 pedagógus; 0,5 orvos; 0,3 dietetikus

5.2. A látogatások lebonyolítása

5.2.1. A fogvatartási helyszínekhez történő hozzáférés, az eljárási jogosultság igazolása

Az OPCAT 20. cikkének b) és c) pontjai értelmében az NMM számára valamennyi fogvatartási helyhez, azok létesítményeihez és helyiségeihez, továbbá a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódról, valamint fogva tartásuk körülményeiről szóló valamennyi információhoz hozzáférést kell biztosítani.

Az alapvető jogok biztosa az NMM hatáskörében korlátozás nélkül eljárhat. Személyes eljárása esetén tájékoztatja a fogvatartási helyszín vezetőit és a fogvatartottakat arról, hogy az NMM feladatainak teljesítése körében jár el. Amennyiben az alapvető jogok biztosa az NMM feladatainak teljesítése körében felhatalmazott munkatársai útján jár el, az Ajbt. 21., 22., 26. §, valamint az Ajbt. 27. § (1) bekezdése és a 39/B. § szerinti jogosultságok őket is megilletik, és az Ajbt. 25. § szerinti együttműködési kötelezettség velük szemben is fennáll.⁹⁴

Az NMM köztisztviselő munkatársai kártya formátumú, „Alapvető Jogok Biztosának Hivatala” feliratú, sorszámozott, fényképes vizsgálói igazolvánnyal rendelkeznek, amelyen – nevükön túlmenően – hivatali beosztásuk is szerepel. A látogatócsoport vezetője a fogvatartási helyszínre történő megérkezést követően bemutatkozik, tájékoztatja a fogvatartási helyszín vezetőit és a fogvatartottakat arról, hogy az NMM feladatainak teljesítése körében jár el. A látogatócsoport tagjai ismertetik a látogatás célját, felmutatják vizsgálói igazolványukat, és átadják azt az alapvető jogok biztosa által aláírt megbízólevelet, amellyel az NMM feladatainak teljesítésére szóló eljárási jogosultságukat igazolják. A fogvatartási helyszín látogatásában közreműködő külső szakértők nevét, továbbá a látogatásban történő közreműködésre szóló felhatalmazásukat a megbízólevél tartalmazza.

Az NMM a megbízólevélben felhívja a fogvatartási helyszín vezetőinek és munkatársainak figyelmét arra, hogy senki „nem rendelhet el, nem alkalmazhat, nem engedélyezhet és nem tűrhet el semmilyen személy vagy szervezet elleni szankciót, ha az illető a nemzeti megelőző mechanizmussal akár valós, akár hamis információkat közölt, és az adott személyt vagy szervezetet semmiféle más jellegű hátrány sem érheti”.⁹⁵

2019-ben valamennyi fogvatartási helyszín látogatása előzetes értesítés nélkül történt. A látogatások időpontja általában a hivatali munkarendhez igazodott. Egyes, különlegesen kiszolgáltatott helyzetben lévő fogvatartottak elhelyezésére szolgáló intézmények látogatásának időpontja a fogvatartási helyszín sajátosságaihoz igazodott. A látogatócsoportok valamennyi fogvatartási helyszínre késedelem nélkül bejutottak.

5.2.2. A fogvatartási helyszín megtekintése

Az Ajbt. 39/B. § (3) bekezdésének a) pontja alapján az NMM a „fogvatartási helyekre és a vizsgált hatóság egyéb helyiségeibe korlátozás nélkül beléphet”.

2019-ben az NMM látogatásai a 3/2015. (XI. 30.) AJB utasításban előírt szakmai szabályok és módszerek alkalmazásával történtek.⁹⁶

⁹⁴ Lásd az Ajbt. 39/D. § (1) bekezdését.

⁹⁵ OPCAT 21. cikk 1. pont.

⁹⁶ Az NMM feladatainak ellátásával összefüggő speciális szakmai szabályokat és módszereket a 3/2015. (XI. 30.) AJB utasítás X. fejezete tartalmazza.

A látogatócsoporthoz tagjai végigjárták a fogvatartási helyszínek helyiségeit, megtekintették azok berendezését és felszerelését, a szabadságuktól megfosztott személyek létszámára, a velük való bánásmódra és fogva tartásuk körülményeire vonatkozó iratokba betekintettek, egyes iratokról fénymásolatot készítettek, és egyebek mellett a szabadságuktól megfosztott személyek foglalkoztatását is megfigyelték. A látogatócsoporthoz tagjai a szabadságuktól megfosztott személyekkel való rossz bánásmód megelőzése érdekében a látogatási helyszíneken az olyan fogvatartási helyeket is megtekintették, ahol nem tartózkodott senki.⁹⁷

Az NMM munkatársai a látogatások során végzett megfigyeléseikről fényképfelvételeket készítettek, továbbá a szabadságuktól megfosztott személyek elhelyezésére szolgáló helyiségek megtekintése során azok méretét és hőmérsékletét mérésekkel ellenőrizték.

5.2.3. Meghallgatások

Az Ajbt. 39/B. § (3) bekezdésének c) pontja értelmében az NMM a „*vizsgált hatóság munkatársát és a szabadságától megfosztott személyt is beleértve bármely, ott tartózkodó személyt meghallgathat*”.

Az OPCAT 20. cikkének e) pontja alapján az NMM választja ki a „*meghallgatni kívánt személyeket*.” A fogvatartási helyszín vezetői, munkatársai és feletteseik kötelesek a látogatócsoporthoz tagjaival együttműködni.⁹⁸ A látogatócsoporthoz tagjai az előzetesen összeállított kérdéssorok alapján a fogvatartási helyszín vezetőjén túl a személyzet más munkatársát, illetve a látogatás helyszínén tartózkodó más személyt is meghallgathatnak.

Az Ajbt. 39/B. § (4) bekezdése alapján a szabadságától megfosztott személy meghallgatásán a „*meghallgatott személyen kívül más csak akkor vehet részt, ha a részvételéhez az alapvető jogok biztosához járt*”.

A meghallgatások tanúk nélkül, illetve a személyzet tagjainak távollétében történnek. A látogatócsoporthoz tagjai a bizalmas, négy szemközti helyzetek kialakítására törekednek, de tagjaik csoportos meghallgatásokat is végeznek.

A fogvatartási helyszín vezetőjével és munkatársaival ellentétben a szabadságától megfosztott személy nem köteles sem az NMM-mel, sem a megbízott munkatársaival együttműködni. Azon, szabadságuktól megfosztott személyek esetében, akik életkoruknál, egészségi állapotuknál, illetve más körülménynél fogva nem képesek vagy hajlandóak arra, hogy a fogva tartással kapcsolatos tapasztalataikról beszámoljanak, a látogatócsoporthoz tagjai az elhelyezési körülményeket vizsgálja. A látogatócsoporthoz tagjainak célja, hogy lehetőleg valamennyi, a látogatás helyszínén tartózkodó, szabadságától megfosztott személlyel találkozzanak.

A látogatócsoporthoz tagjai mind a szabadságuktól megfosztott személyeknek, mind a fogvatartási helyszín munkatársainak meghallgatásáról feljegyzéseket készítenek. A meghallgatott személyeket – legyen az fogvatartott, a személyzet tagja vagy egy látogató – minden esetben tájékoztatják arról, hogy az NMM „*részére történő információközlés miatt senkit sem érhet hátrány*”.⁹⁹

⁹⁷ Lásd: SPT: *Analytical self-assessment tool for National Preventive Mechanisms* (CAT/OP/1/Rev. 1) 25. pont. <https://undocs.org/CAT/OP/1/Rev.1>

⁹⁸ Lásd az Ajbt. 25. § (1) bekezdését és 39/D § (1) bekezdését.

⁹⁹ Lásd az Ajbt. 39/E. §-át.

5.2.4. Iratvizsgálat

Az Ajbt. 39/B. § (3) bekezdésének b) pontja alapján az NMM a „fogvatartási helyeken lévő, szabadságuktól megfosztott személyek számára, a velük való bánásmódra és fogva tartásuk körülményeire vonatkozó összes iratba korlátozás nélkül betekinthet, azokról kivonatot és másolatot készíthet”.

A látogatásvezető a látogatás kezdetén átadja azoknak az iratoknak a jegyzékét, amelyekbe ő vagy a látogatócsoport valamelyik tagja be kíván tekinteni, vagy amelyek fénymásolatára a látogatócsoport igényt tart. Amennyiben a látogatás során további iratokba való betekintés, illetve azokról kivonat vagy másolat készítése válik szükségessé, azt a látogatócsoport tagjai a fogvatartási helyszín illetékes munkatársának jelzik.

Előzetes értesítés hiányában a fogvatartási helyszínek munkatársai nem tudnak a látogatásokra felkészülni, ezért gyakori, hogy egyes iratokat nem tudnak azonnal bemutatni, vagy a kért iratanyag fénymásolását a látogatás végéig nem tudják elvégezni. Ilyen esetekben a hiányzó iratokat a látogatócsoport vezetője által megjelölt határidőn belül – ami tizenöt napnál nem lehet rövidebb – kötelesek az NMM rendelkezésére bocsájtani.¹⁰⁰

2019-ben az NMM valamennyi, a feladatainak teljesítéséhez szükséges dokumentumot a törvényben előírt határidőn belül kézhez kapta.

5.2.5. A látogatás befejezése

2019-ben az NMM látogatásainak időtartama négy órától két napig terjedt. Valamennyi látogatás – hangsúlyozva a partneri viszonyt – a fogvatartási helyszín személyzetének adott visszajelzéssel zárult.¹⁰¹

A visszajelzés során a látogatócsoport tagjai összegezik a látogatás során szerzett tapasztalataikat, hogy mely iratokba tekintettek be, illetve melyekről készítették fénymásolatot, továbbá megjelölik, hogy a fogvatartási helyszín munkatársainak milyen további iratokat kell az NMM rendelkezésére bocsátaniuk.

A visszajelzés során a látogatócsoport tagjai a bánásmóddal és a fogva tartás körülményeivel kapcsolatos pozitív és negatív benyomásaikat is megosztják a fogvatartási helyszín vezetőivel, ami a jó gyakorlat követésére buzdít, illetve lehetőséget ad egy-egy aktuális probléma mielőbbi megoldására.

A látogatás vezetője felhívja a fogvatartási helyszín jelen lévő vezetőjének és munkatársainak figyelmét a szankciók OPCAT 21. cikk (1) bekezdésében megfogalmazott tilalmára.

5.2.6. A látogatások során szerzett tapasztalatok és információk feldolgozása és értékelése

A látogatócsoport tagjai közösen dolgozzák fel a fogvatartási helyszínen szerzett tapasztalataikat és élményeiket. A megbeszélés során tudatosulhatnak a nehézséget okozó helyzetek és az azokra adott reakciók. A különböző típusú fogvatartási helyszínek látogatása, az ott élő, személyes

¹⁰⁰ Az Ajbt. 21. § (1) bekezdésének a) pontja értelmében az „alapvető jogok biztosa vizsgálata során a vizsgált hatóságtól az általa lefolytatott eljárással, illetve az eljárás elmulasztásával kapcsolatban adatokat és felvilágosítást kérhet, valamint a keletkezett iratokról másolat készítését kérheti”.

Az Ajbt. 21. § (2) bekezdésének értelmében az „alapvető jogok biztosának az (1) bekezdés a) és b) pontjában meghatározott megkeresésének az alapvető jogok biztosa által megállapított határidőn belül eleget kell tenni. A határidő nem lehet rövidebb tizenöt napnál”.

¹⁰¹ Lásd: SPT: *Analytical self-assessment tool for National Preventive Mechanisms* (CAT/OP/1/Rev. 1) 27. pont. <https://undocs.org/CAT/OP/1/Rev.1>

szabadságukban kisebb-nagyobb mértékben korlátozott gyermekekkel és felnőttekkel való találkozás még rossz bánásmódra utaló körülmények hiányában is megterhelő. A közös elemzések – amellet, hogy a látogatócsoport tagjai lelki egészségének megőrzését is segítik – növelik a következő látogatás hatékonyságát azáltal, hogy rámutatnak a helyszínen meghozott, azonnali döntések okára és hatására.

A látogatásvezető a fogvatartási helyszínen szerzett legfontosabb tapasztalatokról rövid feljegyzésben tájékoztatja az NMM-et. A fogvatartási helyszínen szerzett legfontosabb tapasztalatokat összegző rövid feljegyzést követően a látogatásvezető elkészíti a helyszíni ellenőrzésről szóló rövid összefoglalót, amelyet jóváhagyást követően a Hivatal az NMM honlapján magyar és angol nyelven közzétesz.

5.2.7. Szankció tilalma

„Semmilyen hatóság és tisztviselő nem rendelhet el, nem alkalmazhat, nem engedélyezhet és nem tűrhet el semmilyen személy vagy szervezet elleni szankciót, ha az illető a nemzeti megelőző mechanizmussal akár valós, akár hamis információkat közölt, és az adott személyt vagy szervezetet semmiféle más jellegű hátrány sem érheti.”¹⁰²

Az Ajbt. 39/E. § értelmében az alapvető jogok biztosa és a nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak teljesítésére általa felhatalmazott munkatársa részére történő információközlés miatt senkit sem érhet hátrány.

Röviddel az NMM Visegrád Aranykor Alapítvány Idősek Otthonában (a továbbiakban: Otthon) tett 2018. december 11-i látogatását követően a fenntartó – a Visegrád Aranykor Alapítvány – az Otthon egyik lakójának ellátási szerződését felmondta. A szerződés felmondásának egyik indoka a Házirend megsértése, másrészt az volt, hogy a lakó az „*Alapvető Jogok Biztosa Hivatala munkatársainak az Otthonról valótlán dolgokat állított, mellyel az Otthon fennállását, működését veszélyezteti*”. A felmondás értelmében az idős embernek az Intézményt annak kézhezvételétől számított 3 hónap elteltével el kellett volna hagynia. A felmondás időpontjában az Otthon látogatásáról szóló jelentés megszövegezése kezdeti szakaszában volt, így az NMM a látogatócsoport által észlelt tényekről, illetve körülményekről még senkivel sem osztott meg információt.

Az NMM a felmondásról való tudomásszerzést követően haladéktalanul felszólította az Otthon fenntartóját, hogy vonja azt vissza, és a jogsértő állapot megszüntetése érdekében tett intézkedéséről tájékoztassa. Felkérte továbbá a Pest Megyei Kormányhivatalt, hogy tartson ellenőrzést az Intézményben. Az NMM által kezdeményezett kormányhivatali ellenőrzés megállapította, hogy az ellátotti szerződés megszüntetésére irányuló eljárás szabálytalan volt, amelynek eredményeként az érintett lakó jogai sérültek. A Kormányhivatal az ellenőrzés megállapításai alapján kötelezte a fenntartót, hogy az intézményi jogviszony megszüntetésének eljárásrendjét vizsgálja felül, és felhívta az Otthon figyelmét a jogszerű működésre. A kuratórium elnöke írásban jelezte, hogy a Visegrád Aranykor Alapítvány a felmondást visszavonta.

Az NMM a jogsértés súlyára figyelemmel a legfőbb ügyész útján az illetékes ügyész fellépését is kezdeményezte.¹⁰³ A Pest Megyei Főügyészség ügyésze látogatást tett az Otthonban, az érintett személyeket meghallgatta és a vonatkozó dokumentumokat megvizsgálta. Az ügyészi látogatás megállapította, hogy a felmondással érintett ellátott a jognyilatkozat visszavonásának eredményeként továbbra is az Otthonban élhetett, így az ügyet rendezettnek tekintette.¹⁰⁴

¹⁰² OPCAT 21. cikk 1. pontja.

¹⁰³ Abtv. 33. § (1) bekezdés.

¹⁰⁴ Lásd az AJB-326/2019. számú ügyiratot.

6. Az NMM feladatkörében tett látogatások fókuszpontjai

Az államnak a rossz bánásmódok megelőzése érdekében „rendszeres ellenőrzést kell gyakorolnia a kihallgatásra vonatkozó szabályok, utasítások, módszerek és gyakorlat, továbbá a bármilyen módon letartóztatott, őrizetben levő vagy börtönbüntetésüket töltő személyek őrizetére, valamint a velük való bánásmódra vonatkozó rendelkezések megtartása felett”.¹⁰⁵

Az NMM látogatásainak célja, hogy az érintett hatóságokat és intézményeket a rossz bánásmód megelőzését szolgáló intézkedéseik hatékonyságának javítására ösztönözze.¹⁰⁶ A „megelőző munka széleskörű, a szabadságuktól megfosztott személyeket érintő, bármilyen fajta rossz bánásmódra kiterjed, ami ellenőrzés hiányában kínzáshoz vagy más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetéshez vagy bánásmódboz vezethet”.¹⁰⁷

Az NMM a fogvatartási helyszínek látogatása során a szabadságuktól megfosztott személyek elhelyezésének körülményeit, illetve a velük való bánásmódot vizsgálja. A látogatócsoportok az elhelyezés, illetve a bánásmód azon területeit vizsgálták, ahol a legnagyobb a kockázata annak, hogy a szabadságuktól megfosztott személyek alapvető jogai nem megfelelően érvényesülnek.

Az NMM feladatainak teljesítése során tett látogatások sajátossága, hogy a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok, különösen a testi és a lelki bántalmazásra utaló tünetek felismerése és azonosítása orvosi, illetve pszichológiai módszerekkel történik.

A fókuszpontok meghatározása a CPT magyarországi fogvatartási helyszíneken tett látogatásairól szóló jelentések, az ENSZ Kínzás Elleni Bizottságának jelentései, a Megelőzési Albizottság látogatásairól szóló jelentések, az Emberi Jogi Bíróság ítéletei, az ombudsman általános alapjogvédelmi tevékenysége körében tett helyszíni vizsgálatok tapasztalatai, valamint a CKT javaslatai alapján történt.

6.1. Befogadás

A szabadságuktól megfosztott személyek a fogva tartásuk kezdeti szakaszában különösen kiszolgáltatott helyzetben vannak, ezért az NMM a befogadási eljárást valamennyi fogvatartási helyszínen vizsgálja. A szabadságtól való megfosztás jogalapját, valamely személy fogvatartási helyre történő befogadását és a jogairól szóló tájékoztatását a jogszabályi előírásoknak megfelelően dokumentálni kell. A vizsgálat a befogadás körébe tartozó eljárási cselekményeken – például orvosi vizsgálaton, a fogvatartott fekvőhelyének kijelölésén, ruházattal, ágyfelszereléssel, tisztálkodási eszközökkel történő ellátásán – túl a fogvatartási helyszín rendjére, az irányadó magatartási szabályokról történő tájékoztatás tartalmára, a jogi képviselővel, a hozzátartozókkal, továbbá az őrszeméllyel történő kapcsolattartás módjára és feltételeire is kiterjed.¹⁰⁸

6.2. A fogva tartás tárgyi feltételei

A látogatócsoportok végigjárják a fogvatartási helyszínek helyiségeit, megtekintik berendezésüket és felszerelésüket, beleértve a fogvatartottak szállítására szolgáló járműveket is. Megvizsgálják a szabadságuktól megfosztott személyek által használt helyiségek, illetve a szállítójárművek méreteit, a rendelkezésre álló mozgástér nagyságát, természetes fénnel történő megvilágításuknak,

¹⁰⁵ Lásd az ENSZ kínzás elleni egyezmény 11. cikkét.

¹⁰⁶ Lásd: SPT: *Report on the Visit of the Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment to the Maldives* (26 February 2009) (CAT/OP/MDV/1) 5. pont. <https://undocs.org/CAT/OP/MDV/1>

¹⁰⁷ Lásd: SPT: *First annual report*, (CAT/C/40/2) 12. pont. <https://undocs.org/CAT/C/40/2>

¹⁰⁸ CAT *General Comment No. 2* (CAT/C/GC/2) 13. pont. <https://undocs.org/CAT/C/GC/2>

szellőzésüknek körülményeit, a bútorzatot, az ivóvízhez, az illemhelyekhez történő hozzáférést, a szabad levegőn tartózkodás feltételeit, a tisztálkodási lehetőségeket, a vizesblokkok és a közösségi helyiségek állapotát, valamint az élelmezést.

6.3. Kiszolgáltató csoportok

Az alapvető jogok biztosa a tevékenysége során, így a nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak teljesítése körében is megkülönböztetett figyelmet köteles fordítani a gyermekek, a Magyarországon élő nemzetiségek, a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogainak védelmére,¹⁰⁹ valamint a fogyatékkal élő személyek jogairól szóló egyezmény végrehajtásának segítésére, védelmére és ellenőrzésére.¹¹⁰

A kínzás – az ENSZ kínzás elleni egyezménye 1. cikkében megfogalmazott – definíciójának része, amikor valamely éles testi vagy lelki fájdalom vagy szenvedés kiváltására irányuló szándékos cselekményt „bármilyen megkülönböztetési formára alapított” okból alkalmaznak. Általános magyarázatában a Bizottság rámutat arra, hogy az államnak az ENSZ kínzás elleni egyezményéből eredő jogi kötelezettségei a gyakorlatban mindenkire, fajra, életkorra, hitre és vallási hovatartozásra, nemre, szexuális irányultságra, transznemű identitásra, egészségi állapotra, szellemi vagy más fogyatéokra, politikai véleményre, állampolgárságra, stb. tekintet nélkül alkalmazandóak.¹¹¹

Miután a kínzás szempontjából különösen veszélyeztetett kisebbségek, marginalizált személyek vagy csoportok védelme része az állam megelőzési kötelezettségének,¹¹² az NMM fokozott figyelmet fordít különösen a kisebbségek, gyermekek, az idősek, a nők, a külföldiek, a fiatal felnőttek, a homoszexuális, a biszexuális, a transznemű, a fogyatékkal élő, valamint az egészségügyi ellátásra szoruló, szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmód ellenőrzésére.

6.4. Egészségügyi ellátás

Magyarországon „mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez”.¹¹³ Minden „betegnek joga van – jogszabályban meghatározott keretek között – az egészségi állapota által indokolt, megfelelő, folyamatosan hozzáférhető és az egyenlő bánásmód követelményének megfelelő egészségügyi ellátáshoz”.¹¹⁴

A szabadságuktól megfosztott személyek számára rendelkezésre álló egészségügyi szolgáltatásokat – így az orvosi ellátást, az ápolást, a szükséges diétákat, gyógyászati segédeszközöket, rehabilitációt vagy bármely más speciális kezelést – olyan feltételek szerint kell biztosítani, amely a társadalom tagjai számára általában elérhető. A szabadságuktól megfosztott személyek ellátásával foglalkozó egészségügyi intézmények akadálymentes megközelíthetőségét, felszerelését és berendezését, az orvosi, ápolási és technikai személyzetet is az említett követelményeknek megfelelően kell kialakítani.

6.5. Élelmezés

A megfelelő étrend a fogvatartottak Alaptörvény XX. cikkben biztosított egészséghez való jogának immanens eleme. Az egészségtelen étrend és a mozgásszegény életmód okozta túlsúly nagymértékben elősegítik a szív- és érrendszeri megbetegedések, a 2-es típusú diabétesz és egyes daganatos megbetegedések kialakulását, amelyek – az ENSZ Egészségügyi Világszervezetének

¹⁰⁹ Lásd Ajbt. 1. § (2) bekezdés a) c) és d) pontja.

¹¹⁰ Lásd az Ajbt. 1. § (1)-(3) bekezdéseit.

¹¹¹ CAT *General Comment No. 2* (CAT/C/GC/2) 21. pont. <https://undocs.org/CAT/C/GC/2>

¹¹² CAT *General Comment No. 2* (CAT/C/GC/2) 21. pont. <https://undocs.org/CAT/C/GC/2>

¹¹³ Lásd az Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdését.

¹¹⁴ Lásd az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 7. § (1) bekezdését.

adatai szerint – együttesen a legfőbb elhalálozási okok Európában.¹¹⁵ A látogatások tapasztalatai szerint a fogvatartási intézmények általában biztosítják a jogszabályban előírt energiatartalmú ételmezést a fogvatartottak számára, azonban a nem megfelelő összetételű étel, valamint a fogvatartásból eredő mozgásszegény életmód gyakran elhízáshoz, illetve a túlsúly okozta megbetegedésekhez vezet. Az NMM a fogvatartottak ételmezését dietetikus vagy gasztroenterológus közreműködésével vizsgálja.

6.6. Foglalkoztatás, szabadidős programok

A szabadságtól való megfosztás okozta izoláció, illetve tétlenség ellensúlyozására szolgáló intézkedések valamennyi fogvatartási szektorban kiemelt fontossággal bírnak. Az NMM látogatásai különleges figyelmet fordítanak arra, hogy a fogvatartási helyszínek a szabadságuktól megfosztott személyek számára milyen közösségi, kulturális, oktatási, illetve szabadlevegős programokat biztosítanak.

6.7. Kényszerítő eszközök, valamint a fegyelmi és korlátozó intézkedések alkalmazása

A szabadságkorlátozás, valamint a kényszerítő és korlátozó eszközök alkalmazása az alapvető jogok érvényesülését önmagukban is érintik. Az ebből fakadó kockázatok megfelelő jogszabályok megalkotásával, illetve azok helyes alkalmazásával csökkenthetők.

A látogatócsoportok a fogvatartási helyszínen történt rendkívüli eseményekről, továbbá a személyzet által alkalmazott konfliktuskezelési módszerekről is tájékozódnak. Megvizsgálják, hogy a személyzet a fogvatartási helyszín rendjét megszegő, szabadságuktól megfosztott személyekkel szemben milyen kényszerítő eszközöket, fegyelmi büntetéseket, az egészségügyi és szociális intézményekben milyen korlátozó intézkedéseket alkalmaz, és hogyan adminisztrálja őket. A kényszerítő eszközök, a fegyelmi büntetések, valamint a korlátozó intézkedések alkalmazásával összefüggésben rendelkezésre álló iratok vizsgálata – az egészségügyi személyzet feljegyzésein túlmenően – arra is kiterjed, hogy az intézkedések indokoltságát és jogszerűségét ki és hogyan ellenőrzi, valamint hogy az intézkedések mértéke megfelel-e a hatályos jogszabályoknak.

6.8. A szabadságuktól megfosztott személyek egymás közötti, valamint a fogvatartási helyszín személyzetével való kapcsolata

A szabadságuktól megfosztott személyek egymás közötti, valamint a fogvatartási helyszín személyzetével való kiegyensúlyozott emberi kapcsolata a rossz bánásmód megelőzésének egyik leghatékonyabb eszköze. A látogatócsoportok tájékozódnak az azonos helyiségeket használó, szabadságuktól megfosztott személyek közötti kapcsolatokról, s ennek során különös figyelmet fordítanak a fogvatartottak közötti erőszakra utaló információk összegyűjtésére.

„A vegyes, férfi-női személyzet fontos biztosítéka a fogvatartási helyszíneken előforduló bántalmazások megelőzésének.”¹¹⁶ Miután a szabadságától megfosztott személy átvizsgálását az őrszemélyzet vele azonos nemű tagjának kell végeznie és a ruházatától megfosztott fogvatartott bármilyen vizsgálatát az őrszemélyzet ellenkező nemű tagjának tekintetétől távol kell végrehajtani,¹¹⁷ az NMM a szabadságuktól megfosztott személyek, az őrszemélyzet, az ápolók, stb. nemi összetételét valamennyi látogatása során vizsgálja.

¹¹⁵ <http://www.euro.who.int/en/health-topics/disease-prevention/nutrition/nutrition>

¹¹⁶ Lásd: CPT 9. Általános Jelentés [CPT/Inf (99) 12], 26. pont. <https://rm.coe.int/1680696a73>

¹¹⁷ Lásd: CPT: 10. Általános Jelentés [CPT/Inf (2000) 13], 23. pont. <https://rm.coe.int/16806cd373>

A helyszíni vizsgálatok tapasztalatai szerint, amennyiben a fogvatartási helyszínek személyzete a hierarchikus struktúrában frusztrált, a munkakörülményeivel vagy a munkavégzésének feltételeivel tartósan elégedetlen, előfordulhat, hogy az ebből eredő feszültséget az alárendeltjein, illetve a neki más módon kiszolgáltatók, szabadságuktól megfosztott személyeken vezeti le. A látogatócsoportok az említett helyzetek felismerése, illetve megelőzése céljából megvizsgálják, hogy a fogvatartási helyszín személyzete a feladatai ellátásához szükséges ismeretekkel rendelkezik-e, továbbá a kínzás és a rossz bánásmódok megelőzéséhez szükséges képzés¹¹⁸ és a szupervízió mennyire elérhető és hatékony. Az NMM munkatársai a fogvatartási helyszín helyiségeinek, berendezésének és felszerelésének megtekintése során a személyzet számára rendszeresített helyiségeket, különösen az öltözőket, fürdőket, étkezőket, a pihenőhelyiségeket és az illemhelyeket is szemrevételezik.

6.9. Panaszmechanizmus

Az ENSZ kínzás elleni egyezmény 12. cikke szerint az *„államnak gondoskodnia kell arról, hogy az illetékes szervek haladéktalanul és részrehajlás nélkül vizsgálatot folytassanak le minden olyan esetben, amikor észszerű indokok állnak fenn annak a feltételezésére, hogy joghatósági területén valahol kínzási cselekményt követtek el”*.

Magyarországon mindenkinek *„joga van ahhoz, hogy egyedül vagy másokkal együtt, írásban kérelemmel, panasszal vagy javaslattal forduljon bármely, közhatalmat gyakorló szervhez”*.¹¹⁹

Az OPCAT 4. cikk 2. pontjára figyelemmel, mely szerint a szabadságelvonás valamely személy olyan állami vagy magántulajdonú őrizetbe vételi környezetben történő elhelyezését jelenti, amelyet valamilyen *„bírói, közigazgatási vagy más hatóság utasítására önként nem hagyhat el”*, az NMM a fogvatartási helyszíneket közhatalommal bíró szervezeteknek tekinti.

A rossz bánásmódok megelőzésének egyik leghatékonyabb eszköze, ha az illetékes szervek, különösen a fogvatartási helyek személyzete a szabadságuktól megfosztott személyek elhelyezéssel, illetve bánásmóddal kapcsolatos panaszairól mielőbb értesül, azokat észszerű időn belül kivizsgálja és az orvoslásuk érdekében szükséges intézkedéseket haladéktalanul megteszi.¹²⁰

A látogatócsoportok információt gyűjtenek arról, hogy a fogvatartottak a panaszok előterjesztésének lehetőségéről és módjáról kellően tájékozottak-e. Az NMM fokozott figyelmet fordít az írástudatlan, a magyar nyelvet nem ismerő, életkoruk vagy valamely fogyatékoságuk folytán korlátozott kommunikációs képességgel bíró fogvatartottak panaszjoga érvényesülésének biztosítására. Megvizsgálják, hogy az ilyen fogvatartottak, illetve hozzátartozóik számára elérhető panaszmechanizmus a korlátozott kommunikációs képességből fakadó hátrányok hatékony ellensúlyozására alkalmas-e. Az intézményi ellátásban élő személyek kiszolgáltatók helyzetére, különösen az esetleges megtorlásokkal kapcsolatos aggodalmaira figyelemmel az NMM alapvető elvárása, hogy az egyes fogvatartási helyeken működő panaszmechanizmus az anonim beadványok előterjesztésének feltételeit is biztosítsa.

A látogatócsoportok egyrészt áttekintik a panaszkezelési eljárást, ami a panaszok regisztrációját, elintézésüknek időtartamát, orvoslásuknak és a panaszos tájékoztatásának módját foglalja magában, másrészt valamennyi fogvatartási helyen megvizsgálják, hogy a panaszjogukat gyakorló fogvatartottaknak, illetve hozzátartozóiknak nem kell-e megtorlástól tartaniuk.

¹¹⁸ Lásd még az ENSZ kínzás elleni egyezmény 10. és 16. cikkét.

¹¹⁹ Lásd az Alaptörvény XXV. cikkét.

¹²⁰ Lásd még az ENSZ kínzás elleni egyezmény 13. és 16. cikkét.

7. Utánkövető látogatás

Az NMM szabadságuktól megfosztott személyekkel szembeni rossz bánásmód megelőzésére irányuló tevékenységének része az utóvizsgálat is. Az utóvizsgálat elsődleges célja, hogy információt gyűjtsön az NMM ajánlásainak végrehajtását célzó intézkedésekről.¹²¹ További cél, hogy az NMM az érintett fogvatartási helyszínek személyzetét, illetve a hatóságokat az intézkedések végrehajtására ösztönözze.¹²² Az utóvizsgálat alkalmat ad arra, hogy az NMM a fogvatartási helyszín személyzetével a korábbi látogatás tapasztalatait, illetve ezek fényében az intézkedések gyakorlati megvalósításának körülményeit is megvitassa.

Az utóvizsgálati jellegű látogatásokra vonatkozóan sem az OPCAT, sem az Ajb-t nem tartalmaz speciális előírásokat, így azokat az általános szabályok szerint kell lefolytatni.

7.1. Az utánkövető látogatás helyszínének kiválasztása

2019. végéig az NMM öt utánkövető látogatást végzett. A helyszínek kijelölése a korábbi látogatások tapasztalatai, illetve megállapításai alapján, a következő elvek szerint történt.

Három utánkövető látogatás helyszínének – a Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézete,¹²³ a BRFK Központi Fogda,¹²⁴ továbbá a Büntetés-végrehajtás Központi Kórháza¹²⁵ - kiválasztását az indokolta, hogy a látogatócsoportok első alkalommal a nagyszámú fogvatartottat érintő rossz bánásmódot vagy annak veszélyét észlelték.

Az NMM a Bács-Kiskun Megyei Platán Integrált Szociális Intézményben kétszer tett utánkövető látogatást. A 2015. június 23-án tett, első látogatáskor az intézmény – felújítási munkálatok miatt – ideiglenes telephelyen működött.¹²⁶ A 2017. május 16-17-én tartott, első utánkövető látogatás célja annak vizsgálata volt, hogy az intézmény az ideiglenes telephelyen észlelt körülményeket, illetve az ott tanúsított bánásmódot érintő ajánlásokat az állandó telephelyére történő visszaköltözést követően¹²⁷ hogyan valósította meg.¹²⁸ A 2019. október 21-22-én tartott, második utánkövető látogatás célja a korábbi látogatások során megállapított visszasságok orvoslásának és az ajánlások megvalósulásának ellenőrzése volt.

7.2. Az utánkövető látogatás tervezése és előkészítése

Az utóvizsgálatot a fogvatartási hatóságokkal folytatott írásbeli párbeszéd előzi meg, amelynek során a jelentésben megfogalmazott ajánlások címzettjeitől érkezett válaszokat elemzi és értékeli az NMM. A párbeszédbe szükség esetén olyan civil szervezeteket vagy hatóságokat is bevon, amelyeknek a fogvatartási körülmények, valamint a fogvatartottakkal való bánásmód javítását célzó tevékenysége szempontjából fontos, hogy a feltárt alapvető joggal összefüggő visszasságokról tudomást szerezzenek.

¹²¹ SPT: *Analytical self-assessment tool for National Preventive Mechanisms* (CAT/OP/1/Rev.1) 33. pont.
<https://undocs.org/CAT/OP/1/Rev.1>

¹²² Lásd: BIRK Moriz, ZACH Gerrit, LONG Debra, MURRAY Rachel, SUNTINGER Walter: *Enhancing impact of National Preventive Mechanisms – Strengthening the follow-up on NPM recommendations in the EU: Strategic development, current practices and the way forward*. Ludwig Boltzmann Institute & University of Bristol, May 2015, 10. oldal. Elérhető: http://www.bristol.ac.uk/media-library/sites/law/hric/2015-documents/NPM%20Study_final.pdf

¹²³ Az első látogatásról lásd az AJB-1423/2015. számú jelentést, az utánkövető látogatásról pedig az AJB-685/2017. számú jelentést.

¹²⁴ Az első látogatásról lásd az AJB-151/2016. számú jelentést, az utánkövető látogatásról pedig az AJB-496/2018. számú jelentést.

¹²⁵ Az első látogatásról lásd az AJB-1424/2015. számú jelentést, az utánkövető látogatásról lásd:

http://www.ajbh.hu/documents/10180/2806238/OPCAT+NMM+utankoveto+látogatás+Tökölön_honlap_rövífhír.pdf

¹²⁶ Az NMM 2015. június 23-án tett látogatásáról lásd az AJB-1686/2015. számú jelentést.

¹²⁷ Lásd a Bács-Kiskun Megyei Platán Integrált Szociális Intézmény utánkövető látogatásáról szóló, AJB-3772/2017. számú jelentést.

¹²⁸ Az utánkövető látogatás kapcsán lásd a 9. fejezetben, a Bács-Kiskun Megyei Platán Integrált Szociális Intézménynél írtakat.

A látogatási terv a korábbi vizsgálatról szóló jelentésben megfogalmazott ajánlások alapulvételével az alapvető joggal összefüggő, visszasságot okozó vagy annak veszélyét magában hordozó körülmények ismételt ellenőrzésére irányul.

7.3. Az utánkövető látogatócsoport összeállítása

Az NMM a látogatócsoportok összeállításakor a nemek kiegyensúlyozott aránya, a multidiszciplináris összetétel, valamint a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok védelméhez szükséges szakértő biztosítása mellett arra törekedett, hogy a látogatásban minél több olyan munkatársa vegyen részt, aki a fogvatartási helyszínt már ismeri.

7.4. Az utánkövető látogatás lebonyolítása

Az utánkövető látogatás is az Ajbt. vonatkozó előírásai, valamint a 3/2015. (XI. 30.) AJB utasításban előírt szakmai szabályok és módszerek alkalmazásával történik.

Az utánkövető látogatás lehetőséget teremt a fogvatartási helyszín munkatársaival a korábbi látogatás tapasztalatairól, az erről szóló jelentés ajánlásairól, végrehajtásuk módjáról, valamint az időközben történt változásokról szóló konstruktív párbeszéd elmélyítésére. Mindezek eredményeként javulhat a fogvatartási helyszín munkatársainak együttműködési készsége a fogvatartási körülmények, valamint a fogvatartottakkal való bánásmód javítását célzó ajánlások végrehajtásával kapcsolatban.

7.5. Az utánkövető látogatás befejezése

A látogatócsoport tagjai az utánkövető látogatás befejezésekor összegezik, illetve megosztják tapasztalataikat a fogvatartási helyszín személyzetével, továbbá megjelölik, hogy a fogvatartási helyszín munkatársainak milyen további iratokat kell az NMM rendelkezésére bocsátaniuk. A látogatócsoport a korábbi látogatásról készült jelentés ajánlásainak megvalósításával, továbbá a bánásmóddal és a fogva tartás körülményeivel kapcsolatos, újonnan szerzett pozitív és negatív benyomásaikat is megosztják a fogvatartási helyszín vezetőivel.

7.6. Az utánkövető látogatások tapasztalatainak feldolgozása és értékelése

A látogatócsoport tagjai közösen dolgozzák fel a fogvatartási helyszínen szerzett tapasztalataikat és élményeiket. A látogatásvezető a fogvatartási helyszínen szerzett legfontosabb tapasztalatokról, különösen a látogatócsoport tagjainak az előző látogatással összehasonlítva szerzett benyomásairól rövid feljegyzésben tájékoztatja az NMM-et, majd elkészíti a látogatásról szóló rövid összefoglalót, amelyet a Hivatal az NMM honlapján magyar és angol nyelven közzétesz.¹²⁹

¹²⁹ www.ajbh.hu/OPCAT, illetve <https://www.ajbh.hu/en/web/ajbh-en/opcat>.

8. Az NMM jelentése

Az NMM látogatásáról jelentés készül, amely *„tartalmazza a feltárt tényeket, az ezeken alapuló megállapításokat és következtetéseket”*.¹³⁰ A jelentés borítóján a látogatás helyszínének megjelölésén túl az is feltüntetésre kerül, hogy azt az alapvető jogok biztosa az NMM feladatainak teljesítése körében adja ki.

8.1. A jelentés előkészítése

Az OPCAT 21. cikkének 2. pontja értelmében az NMM *„által gyűjtött bizalmas információkat titkosan kell kezelni”*.

Az alapvető jogok biztosa *„eljárása során az annak lefolytatásához szükséges mértékben kezelheti mindazokat a személyes adatokat, valamint törvény által védett titoknak és hivatás gyakorlásához kötött titoknak minősülő adatokat, amelyek a vizsgálattal összefüggnek, illetve amelyek kezelése a vizsgálat eredményes lefolytatása érdekében szükséges”*.¹³¹

A látogatásban részt vevő munkatársak a megfigyeléseik és az általuk végzett mérések, illetve meghallgatások eredményeit összegző részjelentéseket, fényképfelvételeket és a látogatás során birtokukba került dokumentumokat, a közreműködő szakértők a szakvéleményüket a látogatás vezetőjéhez továbbítják. Személyazonosításra alkalmas adatokat sem a részjelentések, sem a szakvélemények nem tartalmaznak.

Miután az *„alapvető jogok biztosának a vizsgálata során beszerzett iratok és tárgyi bizonyítási eszközök nem nyilvánosak”*,¹³² külső személyek számára sem a látogatás, sem az annak előkészítése során készült feljegyzések, illetve beszerzett dokumentumok sem az eljárás során, sem annak befejezését követően nem hozzáférhetőek.

8.2. Bevezetés

A jelentésnek ez a része röviden ismerteti az NMM feladatkörét, a látogatási helyszín kiválasztásának indokait és körülményeit, továbbá azokat az ismérveket, amelyek alapján a kiválasztott helyszínen az OPCAT 4. cikkének 2. pontja alapján szabadságelvonás történik. Tartalmazza a látogatás időpontját, a látogatócsoporthoz tagjainak nevét és szakképzettségét, az NMM köztisztviselő munkatársainak hivatali beosztását, a vizsgálat módszerét. Miután az NMM megelőző célú monitorozó látogatása a fogvatartási helyszín működésére irányadó jogszabályok gyakorlatorientált felülvizsgálatát is magában foglalja, a bevezető rész az alkalmazott nemzeti és nemzetközi jogforrások, továbbá azon alapvető jogok felsorolását is tartalmazza, amelyeket a jelentés érint.

8.3. Szankció tilalma

A jelentés felhívja a figyelmet arra, hogy senki *„nem rendelhet el, nem alkalmazhat, nem engedélyezhet és nem tűrhet el semmilyen személy vagy szervezet elleni szankciót, ha az illető a nemzeti megelőző mechanizmussal akár valós, akár hamis információkat közölt, és az adott személyt vagy szervezetet semmiféle más jellegű hátrány sem érheti”*.¹³³

¹³⁰ Lásd az Ajbt. 28. § (1) bekezdését.

¹³¹ Lásd az Ajbt. 27. § (1) bekezdését.

¹³² Lásd az Ajbt. 27. § (3) bekezdését.

¹³³ OPCAT 21. cikk 1. pontja.

8.4. Tényállás és megállapítások

Az NMM feladatainak ellátása szempontjából kiemelt fontosságú a látogatások során tapasztalt bánásmód, illetve a megfigyelt körülmények részletes leírása, bemutatása.

A tényállás tartalmazza a fogvatartási helyszín alapadatait, továbbá a látogatás során végzett azon megfigyelések, meghallgatások, illetve beszerzett adatok részletes leírását, amelyekre az NMM a megállapításait és az intézkedéseit alapozza.¹³⁴ A jelentés tervezetét a látogatás vezetője a látogatócsoport tagjai által készített részjelentések, valamint a közreműködő szakértő véleményének felhasználásával készíti elő. A háromszögelés (trianguláció) – a különböző személyektől származó információk (allegációk) és a dokumentumok összevetése – módszerének alkalmazása elősegíti az objektivitást.¹³⁵

A jelentés megállapításai körében kell rámutatni az elhelyezési körülmények, illetve a bánásmód azon aspektusaira, amelyek alapvető joggal összefüggő visszásságot vagy annak veszélyét eredményezik.¹³⁶ A megállapítások körében az NMM ismerteti azokat a tényeket, illetve körülményeket is, amikor bizonyos fogvatartási helyszínek munkatársai az Ajbt. 25. cikk (1) bekezdésében előírt együttműködési kötelezettségüket késedelmesen teljesítik vagy annak nem tesznek eleget. A megállapítások körében kell kifejtetni, hogy a feltárt, alapvető joggal összefüggő visszásság helytelen jogértelmezés eredménye valamely jogszabály felesleges, nem egyértelmű, esetleg nem megfelelő rendelkezésére, illetve az adott kérdés jogi szabályozásának hiányára vagy hiányosságára vezethető-e vissza.¹³⁷

Az ENSZ kínzás elleni egyezmény 16. cikke szerint az állam a „*joghatósági területén tiltott minden olyan egyéb cselekményt, amely kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetést vagy bánásmódot képez, de nem minősül az 1. cikkben meghatározott kínzási cselekménynek, és ha e cselekményeket közfunkciót ellátó személy vagy hivatalos minőségben eljáró bármely más személy vagy ilyen személy kifejezett vagy hallgatolagos ösztönzésére vagy ennek hozzájárulásával eljáró személy követi el*”. Az ENSZ kínzás elleni egyezmény az 1. cikk szerinti kínzásnak nem minősülő, rossz bánásmódot megvalósító „*egyéb cselekményt*” nem definiálja. Az „*egyéb cselekmény*” tilalma a nemzeti megelőző mechanizmust arra kötelezi, hogy a kínzás fogalomkörén kívül eső, de a szabadságától megfosztott személy számára szenvedést okozó bánásmód ellen is fellépjen.

A látogatások tapasztalatai szerint a fogvatartottak esetében nem csak a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmába ütköző, hanem más alapvető jogaikkal összefüggő visszásságot okozó bánásmód, illetve elhelyezési körülmények elviselése is komoly fizikai és lelki megpróbáltatásokat okoz. Miután a szabadságuktól megfosztott személyek alapvető jogainak „*teljes tiszteléken tartása*” mindenkinek közös felelőssége,¹³⁸ az NMM feladatainak teljesítése körében kiadott jelentések a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megakadályozásán túlmenően, más alapvető joggal összefüggő visszásságokra, illetve azok veszélyére is felhívják az érintettek figyelmét.

Az alapvető joggal összefüggő visszásság, illetve annak veszélyének megállapítása során az NMM jelentése különösen az Emberi Jogok Európai Bírósága, a CPT, a Fogvatékosággal Élő Személyek

¹³⁴ Lásd az alapvető jogok biztosa vizsgálatának szakmai szabályairól és módszereiről szóló 3/2015. (XI. 30.) AJB utasítás (a továbbiakban: 3/2015. (XI. 30.) AJB utasítás) 32. § (1) bekezdését.

¹³⁵ SPT: *Analytical self-assessment tool for National Preventive Mechanisms* (CAT/OP/1/Rev.1) 26. pont. <https://undocs.org/CAT/OP/1/Rev.1>

¹³⁶ Lásd a 3/2015. (XI. 30.) AJB utasítás 33. § (1) bekezdését.

¹³⁷ Lásd még az ENSZ kínzás elleni egyezmény 11. cikkét.

¹³⁸ Lásd az OPCAT preambulumát.

Jogainak Bizottsága,¹³⁹ az ENSZ és az Európa Tanács más szerveinek, valamint az Alkotmánybíróságnak a jogértelmezésére hivatkozik.

Az elhelyezéssel, illetve a bánásmóddal kapcsolatos kritikái megjegyzéseken túlmenően a látogatás során észlelt pozitív gyakorlattal kapcsolatos megállapításokat is a jelentésnek ebben a részében kell bemutatni és értékelni.¹⁴⁰

A jelentések tömör, lényegre törő megfogalmazása rendkívül fontos szempont. A szabadságuktól megfosztott személyek alapvető jogainak „teljes tiszteletben tartása” érdekében az NMM jelentése azon elhelyezési körülmények, illetve a bánásmód azon aspektusainak részletezésére törekszik, amelyek a szabadságuktól megfosztott személyek alapvető jogaival összefüggő visszásságot vagy annak veszélyét eredményezik.

8.5. Az NMM intézkedései

Az OPCAT 19. cikkének b) pontja alapján a nemzeti megelőző mechanizmust fel kell hatalmazni *ajánlások megfogalmazására az „illetékes hatóságok számára, hogy javítsák a szabadságuktól megfosztott személyek körülményeit és a velük való bánásmódot, és hogy megakadályozzák a kínzást és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódot vagy büntetést, figyelembe véve az Egyesült Nemzetek Szervezetének vonatkozó normáit”.*

A jelentésnek ebben a részében kell megfogalmazni a látogatás során észlelt, az elhelyezéssel és a bánásmóddal összefüggésben feltárt, alapvető jogokkal összefüggő visszásságok orvoslása, illetve az alapvető jogok érvényesülését veszélyeztető körülmények megszüntetése érdekében szükséges intézkedéseket.¹⁴¹ Valamennyi intézkedés kapcsán meg kell jelölni az Ajbt. azon rendelkezését, amely azt lehetővé teszi.¹⁴²

Az NMM ajánlásainak a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megakadályozásán túlmenően célja az is, hogy a szabadságuktól megfosztott személyek elhelyezési körülményeit és a velük való bánásmódot javítsa. Az NMM a látogatásokról szóló jelentésekben megfogalmazott intézkedésekkel nem csak a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzésére, hanem a szabadságuktól megfosztott személyek más alapvető jogaival összefüggő visszásság, illetve az azok veszélyét eredményező körülmények és bánásmódok megszüntetésére és megelőzésére is törekszik.

A jelentésben egyértelműnek kell lennie, hogy az adott intézkedés mely alapvető joggal összefüggő visszásságra, illetve annak érvényesülését veszélyeztető körülményre vonatkozik.¹⁴³ Az intézkedést úgy kell megfogalmazni, hogy a különböző címzetteknek szóló intézkedések, illetve az egy címzettnek szóló különböző intézkedések elkülönüljenek.¹⁴⁴

8.5.1. Kezdeményezés

Ha az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásságot a vizsgált hatóság saját hatáskörben meg tudja szüntetni, az NMM a vizsgált hatóság vezetőjénél kezdeményezheti annak orvoslását. Az ilyen kezdeményezés rövid úton – távbeszélőn, szóban vagy elektronikus levélben – is történhet. Ez

¹³⁹ Lásd a CRPD egyezmény 34. cikkét.

¹⁴⁰ Lásd SPT: *Analytical self-assessment tool for National Preventive Mechanisms* (CAT/OP/1/Rev.1) 30. pont. <https://undocs.org/CAT/OP/1/Rev.1>

¹⁴¹ Lásd a 3/2015. (XI. 30.) AJB utasítás 34. § (1) bekezdését.

¹⁴² Lásd a 3/2015. (XI. 30.) AJB utasítás 34. § (3) bekezdését.

¹⁴³ Lásd a 3/2015. (XI. 30.) AJB utasítás 34. § (2) bekezdését.

¹⁴⁴ Lásd a 3/2015. (XI. 30.) AJB utasítás 34. § (4) bekezdését.

esetben a kezdeményezés időpontját, módját és lényegét az ügyiraton rögzíteni kell. A vizsgált hatóság az ajánlással kapcsolatos érdemi állásfoglalásáról, illetve a megtett intézkedésről az annak kézhezvételétől számított harminc napon belül köteles tájékoztatni az NMM-et.¹⁴⁵ Amennyiben a vizsgált hatóság a kezdeményezéssel nem ért egyet, azt a kézhezvételtől számított harminc napon belül, a véleményével ellátva, köteles a felügyeleti szervéhez felterjeszteni. A felügyeleti szerv a felterjesztés kézhezvételétől számított harminc napon belül az állásfoglalásáról, illetve a megtett intézkedéséről köteles az NMM-et értesíteni.¹⁴⁶ Az NMM látogatásokról szóló, 2019-ben közzétett jelentésekben megfogalmazott 68 kezdeményezésre azok címzettjei szinte kivétel nélkül a törvényben előírt határidőn belül, érdemben reagáltak.

8.5.2. Ajánlás

Ha a lefolytatott vizsgálat arra a megállapításra jut, hogy az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásságot a vizsgált hatóság saját hatáskörében nem tudja megszüntetni, az NMM annak orvoslására – a vizsgált hatóság egyidejű tájékoztatása mellett – ajánlást tehet a vizsgált hatóság felügyeleti szervének. A felügyeleti szerv az ajánlással kapcsolatos állásfoglalásáról, illetve a megtett intézkedésről annak kézhezvételétől számított harminc napon belül köteles az NMM-et értesíteni.¹⁴⁷ Felügyeleti szerv hiányában az NMM a vizsgált hatóság számára tesz ajánlást.¹⁴⁸ Az NMM látogatásokról szóló, 2019-ben közzétett jelentésekben megfogalmazott 14 ajánlásra a címzettek a törvényben előírt határidőn belül, érdemben reagáltak.

8.5.3. Ügyészi fellépés kezdeményezése

Az NMM alapvető joggal összefüggő visszásság esetén, annak orvoslása érdekében a legfőbb ügyész útján kezdeményezheti az illetékes ügyész fellépését. Ilyen esetben az ügyész a kezdeményezéssel kapcsolatos álláspontjáról, illetve esetleges intézkedéséről hatvan napon belül köteles az NMM-et értesíteni.¹⁴⁹ Az NMM 2019-ben ezzel a jogkörével nem élt.

8.5.4. Bejelentés a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóságnál

Amennyiben a vizsgálat a személyes adatok védelméhez, illetve a közérdekű vagy a közérdekből nyilvános adatok megismeréséhez való joggal összefüggő visszásságot észlel, az NMM bejelentéssel fordulhat a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatósághoz.¹⁵⁰ Az NMM 2019-ben ezzel a jogkörével nem élt.

8.5.5. Jogalkotás kezdeményezése

Ha az NMM a rossz bánásmódnak vagy veszélyének megszüntetése érdekében valamely jogszabály módosítását, hatályon kívül helyezését vagy előkészítését javasolja, a megkeresett szerv az ezzel kapcsolatos állásfoglalásáról, illetve esetleges intézkedéséről hatvan napon belül köteles őt értesíteni.¹⁵¹ Az NMM 2019-ben 4 jogalkotási kezdeményezést tett.

¹⁴⁵ Lásd az Ajbt. 32. § (1) és (2) bekezdését.

¹⁴⁶ Lásd az Ajbt. 32. § (3) bekezdését.

¹⁴⁷ Lásd az Ajbt. 31. § (1) bekezdését.

¹⁴⁸ Lásd az Ajbt. 31. § (4) bekezdését.

¹⁴⁹ Lásd az Ajbt. 33. § (1) bekezdését.

¹⁵⁰ Lásd az Ajbt. 36. §-át.

¹⁵¹ Lásd az Ajbt. 37. §-át.

8.6. Az NMM jelentésének közzététele

„Az alapvető jogok biztosának jelentése nyilvános. A nyilvánosságra hozott jelentése nem tartalmazhat személyes adatot, minősített adatot, a törvény által védett titkot és hivatás gyakorlásához kötött titkot.”¹⁵²

Az NMM a látogatásáról szóló jelentéseket az érintett fogvatartási helyszín vezetőjének, az ajánlások címzettjének és a CKT tagjainak minden esetben megküldi.

Az NMM jelentéseit az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala honlapján digitális formában, bárki számára, korlátozástól mentesen, díjmentesen hozzáférhetővé kell tenni.¹⁵³ Az NMM munkatársai az NMM jelentéseit magyar nyelven a címzetteknek való megküldését követően néhány napon belül a nyilvánosság számára¹⁵⁴ is hozzáférhetővé teszik.¹⁵⁵ Az NMM jelentését a kiadásától számított harminc napon belül az elektronikus gyűjteményben is közzé kell tenni.¹⁵⁶

Az NMM 2019-ben közzétett jelentései összefoglalójának angol nyelvű fordításai – a közzétételtől számított harminc napon belül – az NMM hivatalos oldalán elérhetőek voltak.¹⁵⁷

Az NMM feladatainak ellátása körében 2019-ben közzétett jelentések a látogatások helyszínei szerint

Sorszám	A fogvatartási helyszín neve	Az intézkedések száma összesen	Az intézkedések címzettje			
			vizsgált intézmény ¹⁵⁸	felügyeleti szerv ¹⁵⁹	ügyész ¹⁶⁰	jogalkotás ¹⁶¹
1.	Tolna Megyei Balassa János Kórház Pszichiátriai Osztálya	14	9	4	-	1
2.	Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság Megyei Fogda, Salgótarjáni és a Balassagyarmati Rendőrkapitányság előállító egységei	18	12	6	-	-
3.	Szegedi Fegyház és Börtön III. objektumának Krónikus Utókezelő Részlege	34	29	3	-	2
4.	Visegrád Aranykor Alapítvány Idősek Otthona	20	18	1	-	1
Összesen		86	68	14	-	4

¹⁵² Lásd az Ajbt. 28. § (2) bekezdését.

¹⁵³ Lásd a 3/2015. (XI. 30.) AJB utasítás 39. § (1) bekezdését.

¹⁵⁴ Lásd a 3/2015. (XI. 30.) AJB utasítás 39. § (2) bekezdését.

¹⁵⁵ <https://www.ajbh.hu/hu/opcat-jelentesek>

¹⁵⁶ Lásd a 3/2015. (I. 30.) AJB utasítás 39. § (3) bekezdését.

¹⁵⁷ <https://www.ajbh.hu/en/web/ajbh-en/opcat-reports-2019>

¹⁵⁸ Lásd az Ajbt. 32. § (1) bekezdését.

¹⁵⁹ Lásd az Ajbt. 31. § (1) bekezdését.

¹⁶⁰ Lásd az Ajbt. 33. § (1) bekezdését.

¹⁶¹ Lásd az Ajbt. 37. §-át.

9. Szabadságuktól megfosztott személyek a meglátogatott fogvatartási helyszíneken

9.1. Büntetés-végrehajtási intézetben tartózkodó fogvatartottak

Az NMM előzetes bejelentés nélküli látogatást tett a Szegedi Fegyház és Börtön III. objektum, Krónikus Utókezelő Részlegén (a továbbiakban: KUR), ahol a krónikus betegségben szenvedő, rehabilitációra szoruló fogvatartottak fekvőbeteg-szakellátását végzik.¹⁶² A 80 személy befogadására alkalmas KUR-on a látogatáskor 64 fogvatartott tartózkodott, a telítettség 80%-os volt.

Az állománytábla szerint a KUR feladatainak ellátására 1 osztályvezető, 1 főápoló, 6 szakápoló (1 állás betöltetlen), 1 ápoló (1 állás betöltetlen), 1 gyógyszerész, 1 laboratóriumi analitikai szakasszisztens, 2 asszisztens és 8 általános ápolói munkakör volt biztosítva. További 5, az Intézet III. objektumához tartozó ápoló is itt teljesített szolgálatot, vagyis összesen 26 személy dolgozott egészségügyi munkakörben.

Számos fogvatartott beszámolója szerint a szállítójárműben, amiben idehozták őket, meleg volt. Annak ellenére, hogy a járművekben nem volt biztonsági öv, a fogvatartottaknak szorosan előrebilincselni kellett kezüket utazniuk. A nyári szállítás idejére csak a cukorbetegek vihettek magukkal vizet. A többi fogvatartott számára az őrk egy kannából, koszos műanyagpoharakba öntötték a már felmelegedett vizet. Az NMM felkérte a büntetés-végrehajtás országos parancsnokát (a továbbiakban: országos parancsnok), hogy intézkedjen arról, hogy a szállítás során a fogvatartottak kezét csak a szükséges mértékben rögzítsék, és minden fogvatartottnak a megfelelő higiéniai körülmények között biztosítsák a friss ivóvizet, továbbá gondoskodjon arról, hogy valamennyi szállítójármű fel legyen szerelve biztonsági övvel mind a fogvatartottak, mind a kísérőszemélyzet számára.

A KUR 4-6 ágyas kórtermeiben 6 beteg elhelyezése esetén az egy főre jutó lélettér nagysága nem érte el a 6 m²-t. Az épületben nem volt elegendő számú zuhany, a mellékhelyiségekben nem működött a szellőzés, a WC-ülőkék töröttek voltak vagy hiányoztak, az előírtnál ritkábban volt ágyneműcsere. Az NMM felkérte a Szegedi Fegyház és Börtön parancsnokát, hogy törekedjen a fogvatartottak elhelyezésénél a 6 m²/fő lélettér biztosítására, ajánlást tett a megfelelő számú zuhanyzó és a megfelelő szellőzés kialakítására, a WC-ülőkék javítására, illetve pótlására és az ágynemű cseréjének megfelelő gyakorisággal történő biztosítására.

Kórterem a Szegedi Fegyház és Börtön III. objektumának Krónikus Utókezelő Részlegén

¹⁶² AJB 646/2019. számú jelentés.

A KUR első emeletén lévő kórtermek egy része ráccsal volt leválasztva, ahol 14 fogvatartott tartózkodott. Közülük három egyéni utasítással rendelkezett, mert veszélyt jelentettek a többi fogvatartottra. A folyosó ráccsal leválasztott szakaszára nyíló kórtermekben elhelyezett fogvatartottak számos korlátozást voltak kénytelenek elviselni, amit büntetésként éltek meg. Elmondásuk szerint csak kiabálással vagy csengetéssel tudták a személyzet tagjait elérni, akik gyakran megvárakoztatták őket. Miután az Intézet által prevenciós jelleggel alkalmazott intézkedés a gyakorlatban „fogvatartás a fogva tartáson belül”, az NMM felkérte az igazságügyi minisztert, hogy a belügyminiszter bevonásával vizsgálja meg, hogy az egyes fogvatartottak említett módon történő elkülönítésének lehetőségét, feltételeit és garanciáit a hatályos jog megfelelően szabályozza-e. Az NMM felkérte a Szegedi Fegyház és Börtön parancsnokát, hogy az intézkedés jogszabályi feltételeinek tisztázásáig a ráccsal leválasztott szektorban ne helyezzen el fogvatartottat.

A sétaudvarhoz vezető út betonlapjai töredezetek voltak, így a mozgáskorlátozott fogvatartottak nem vagy csak komoly nehézségek árán tudják azt megközelíteni. Egy fogvatartott elmondta, hogy elegendő számú személyzet hiányában, aki lekísérhette volna, a bekerülését követő öt hónap elteltével jutott le először sétálni. Az NMM felkérte a Szegedi Fegyház és Börtön parancsnokát, hogy törekedjen a személyi állomány létszámának bővítésére és gondoskodjon a sétaudvarhoz vezető út felújításáról.

A KUR betegei – annak ellenére, hogy az elérhetőségeit kifüggesztették a faliújságra – nem ismerték a betegjogi képviselőt, és a feladataival sem voltak tisztában. A vizsgálat adatai szerint a betegjogi képviselő csak külön kérésre volt elérhető a KUR betegei számára. A fogvatartottak a betegjogi képviselő Intézeten kívül, Szegeden tartott fogadóóráira nem tudtak eljutni. Az NMM a helyzet orvoslása érdekében felkérte az Emberi Erőforrások Minisztériuma Integrált Jogvédelmi Szolgálat jogvédelmi biztosát annak szorgalmazására, hogy a betegjogi képviselő legalább havonta egyszer keresse fel a KUR betegeit, továbbá a Szegedi Fegyház és Börtön parancsnokával együttműködve tájékoztassa őket a betegjogi képviselőhöz fordulás módjáról.

9.2. Rendőrségi fogva tartás

Az NMM előzetes bejelentés nélküli látogatást tett három Nógrád megyei rendőrségi fogvatartási helyen: a Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság Megyei Fogdáján (a továbbiakban: Megyei Fogda), a Salgótarjáni Rendőrkapitányság előállító egységében (a továbbiakban: Salgótarjáni Előállító) és a Balassagyarmati Rendőrkapitányság előállító egységében (a továbbiakban: Balassagyarmati Előállító).¹⁶³

A Megyei Fogdán 17 zárkában 51 férőhely található. A látogatáskor a fogvatartási helyszínen 12 személy tartózkodott, a telítettség 23,52%-os volt. A Megyei Fogdával közös épületben található Salgótarjáni Rendőrkapitányság előállító egységébe 1 fiatalkorút fogadtak be a látogatás alatt. Az éves átlagos kihasználtság 19,28 %-os volt. A látogatáskor a Balassagyarmati Rendőrkapitányság előállító egységében fogvatartott nem tartózkodott. Az előző évben az előállító egység éves átlagos kihasználtsága 3,1 %-os volt.

A Megyei Fogda személyzete a magán- és családi élethez és kapcsolattartáshoz való joggal összefüggő visszasságot okozott azzal, hogy miközben a fiatalkorú fogvatartott gyámját a rendőrök – a jogszabályi előírásokkal összhangban – hivatalból értesítették, az édesanyja tájékoztatása kérése ellenére elmaradt.¹⁶⁴ Az NMM a hasonló helyzetek megelőzése érdekében a Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság vezetőjének intézkedését kérte.

¹⁶³ AJB-1774/2019. számú jelentés.

¹⁶⁴ A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. tv látogatás idején hatályban levő 18. § (1) bekezdése szerint: „A fogvatartott részére biztosítani kell azt a lehetőséget, hogy egy hozzátartozóját vagy más személyt értesítsen, feltéve, hogy ez nem veszélyezteti az intézkedés célját. Ha a

A fogvatartottak tájékoztatása sem a Megyei Fogdán, sem a Salgótarjáni Előállítóban nem volt megfelelő. Az írásos tájékoztató átadása, továbbá a releváns iratok aláírása megtörtént, azonban a fogvatartottak szóbeli tájékoztatása arról, hogy mit írnak alá, többnyire elmaradt. A Balassagyarmati Előállítóban a magyarul nem tudó fogvatartottak számára rendszeresített, idegen nyelvű tájékoztató számos, több évvel korábban hatályon kívül helyezett jogszabályra hivatkozott. Az NMM a Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság vezetőjének intézkedését kérte az alárendeltségébe tartozó rendőrkapitányságokon a megfelelő tájékoztatás biztosítása érdekében.

A Megyei Fogdán a fogvatartottak egészségügyi panaszának sürgősségi fokát a szolgálatban lévő rendőri személyzet határozta meg. Aggodalomra adott okot, hogy a pszichés problémákat jelző fogvatartottakat közös zárkában helyezték el. A látogatásban közreműködő orvos szakértő szerint a Megyei Fogdán az őrszemélyzet által a fogvatartottak számára orvosi ellenőrzés nélkül adagolt nyugtató- és altatószerek kifejezetten addiktívak voltak, amelyek szedése komoly mellékhatásokkal járhat, ezért az NMM felkérte a Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság vezetőjét, hogy a fogvatartottak nyugtató és altató gyógyszerekkel történő ellátását vizsgálja felül.

A Megyei Fogdán a fogvatartottak szabad levegőn tartózkodásának biztosítására kialakított „sétáló helyiségek” a fogda szintjén található olyan zárt épületrészek voltak, melyekben az ablakokat rácsokra cserélték. E helyiségek mérete és kialakítása ténylegesen nem biztosította a fogvatartottak számára a szabadtéri testmozgás lehetőségét. Az NMM felkérte a Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság vezetőjét, hogy gondoskodjon a fogvatartottak jogszabály alapján biztosítandó szabad levegőn tartózkodásához szükséges sétaudvar kialakításáról.

A Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság Megyei Fogdájának folyosója

A Megyei Fogdát érintően megvizsgált átkísérési utasításokból nem derült ki, hogy mi volt az a körülmény vagy magatartás, ami a bilincs és a bilincsrögzítő öv alkalmazását, illetve utóbbi esetben mellőzését indokolta. Az NMM felkérte a Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság vezetőjét: biztosítsa, hogy az alárendeltségébe tartozó szervek esetében az átkísérési utasítások a kényszerítő eszközök alkalmazásának indokát minden esetben egyértelműen rögzítsék.

A látogatócsoport által megtekintett Opel Movano típusú fogvatartott-szállító gépjármű nem rendelkezett biztonsági övvel a fogvatartottak elhelyezésére kialakított térben. Az NMM felkérte a

fogvatartott nincs abban a helyzetben, hogy e jogával élhessen, az értesítési kötelezettség a rendőrséget terheli. Ha a fogvatartott fiatalkori vagy gondnokság alá helyezett, baladéktalanul értesíteni kell törvényes képviselőjét vagy gondnokát.”

Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság vezetőjét, hogy intézkedjen a biztonsági öveknek a szállítójárművek fogvatartotti ülésterébe történő beszereléséről.

A Balassagyarmati Előállítóban a személyi állomány tagjai a várandós nőkkel való különleges bánásmód szabályait nem ismerték. Az NMM felkérte a Balassagyarmati Rendőrkapitányság vezetőjét, hogy gondoskodjon arról, hogy alárendeltjei az említett szabályokat elsajátítsák.

A Balassagyarmati Előállítóban az ügyeletes orvos az előállító helyiségben végezte a fogvatartottak vizsgálatát. A vizsgálat alatt a rendkívüli őr és a szolgálatirányító is jelen volt, ami veszélyeztette a megalázó bánásmód tilalmának, valamint a személyes adatok védelméhez fűződő jogoknak az érvényesülését. Az NMM felkérte a Balassagyarmati Rendőrkapitányság vezetőjét, gondoskodjon arról, hogy az orvosi vizsgálatok során kiemelt figyelmet fordítsanak a szeméremszértlő helyzetek megelőzésére, valamint annak elkerülésére, hogy az orvos és a fogvatartott közötti bizalmas kommunikációnak az őrszemélyzet is fültanúja legyen.

A Balassagyarmati Rendőrkapitányságon a rendőrök öltözködése, tisztálkodása kapcsán, valamint a kulturált étkezésükhöz szükséges tárgyi feltételek vonatkozásában tapasztalt a látogatócsoport súlyos hiányosságokat. Az NMM felkérte a rendőrkapitányság vezetőjét e problémák orvoslására is.

9.3. Szociális intézmény

A 36 férőhellyel rendelkező Visegrád Aranykor Alapítvány Idősek Otthona (a továbbiakban: Otthon) a visegrádi vár melletti történelmi városrészben lévő villaépületben működik, ahol az NMM látogatásakor 36 ellátott, 2 férfi és 34 nő élt.¹⁶⁵ Huszonötén teljesen vagy részlegesen önállóan, tízen időskori demenciával éltek. Egy látássérült ellátott emelt szintű gondozást igényelt.

A 75 év átlagos életkorú ellátottak között a legidősebb 88, a legfiatalabb 54 éves volt. A látogatásakor egy anya a lányával élt az Otthonban. 7 ellátott cselekvőképességet kizáró, 9 fő pedig cselekvőképességet korlátozó gondnokság alatt állt. A többiek teljes cselekvőképességgel rendelkeztek. Támogató kirendelésére egy ellátott esetében sem került sor. 4 ellátott esetében a gondnoki teendőket hozzátartozó látta el (az egyik ellátottnak az Otthonban lakó édesanyja volt a gondnoka), a többi lakónak hivatásos gondnoka volt. Az Otthonban élő, gondnokság alá helyezett ellátottak tekintetében 3 személy járt el hivatásos gondnokként.

Az épület első szintjén egy előtér és a vezetőségi szoba, mellette a konyha található. Ugyanitt volt a tágas, üveg oldalfalán keresztül a Dunára panorámát nyújtó, szépen berendezett ebédlő. Az előtér mögötti könyvtárszobában a könyvek mellett televízió és kényelmes fotelek voltak. Ebből a helyiségből egy ellátotti fürdőszoba és illemhely, valamint egy nagyméretű társalgó helyiség nyílt. A lakók szobáinak többsége az épület 2. és 3. szintjén helyezkedett el, a hegyekre vagy a Dunára néző kilátással. Az ellátottak többnyire egyedül vagy másodmagukkal éltek egy szobában. Mindössze két olyan szoba volt, ahol 3 lakó volt elhelyezve. A szobák egy részéhez külön fürdőszoba tartozott. A zuhanyzók többsége jó állapotban volt.

¹⁶⁵ AJB 662/2019. számú jelentés.

Kilátás a Dunára a Visegrád Aranykor Alapítvány Idősek Otthonában

Az Otthonban történő elhelyezés általában az ellátott és hozzátartozója együttes kérelmére történt, mert a család a beteg vagy az önmagát ellátni nem képes idős személyről nem tudott folyamatosan gondoskodni. Jellemzően a hozzátartozók keresték meg az intézményt, de az ellátandó személy is bejegyzését adta az Otthonba költözéshez. A bekerülést megelőzően az intézmény munkatársai az ellátandó személyt felkeresték az otthonában és a gondozási szükségletét dokumentálták.

Az ellátottak naponta háromszor étkeztek. Az Otthon által biztosított étkezések száma és az étlapokon feltüntetett kalóriaérték nem felelt meg a közétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról szóló 37/2014. (IV. 30.) EMMI rendelet előírásainak, ami az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében rögzített, jogállamiságból fakadó jogbiztonsághoz fűződő joggal összefüggő visszásságot okozott. Az NMM felhívta az Otthon figyelmét, hogy az ellátottak számára a korcsoportra vonatkozóan meghatározott kalóriabevitelt napi három fő- és két kisétkezéssel biztosítsa, és ezt az étlapokon tüntesse fel. A dietetikus szakértő által kóstolt ételek íze jó volt.

Az orvos az Otthonban tartott rendeléskor azokat az ellátottakat vizsgálta, akiknél az ápolók valamilyen problémát jeleztek, és nem foglalkozott azokkal, akiknek nem volt konkrét panaszuk, vagy azonnali segítséget igénylő egészségi problémájuk. Figyelemmel arra, hogy az Otthonban idős, mozgásszervi vagy más megbetegedésben szenvedő, nagy többségükben gyógyszereket szedő ellátottak élnek, az állapotuk figyelemmel kísérése, szinten tartása, javítása érdekében a rendszeres orvosi kontrollvizsgálatot mindenki számára biztosítani kellene. Az NMM javasolta, hogy az orvos a rendelési idejében a panasszal érkező ellátottakon kívül a többiek általános állapotát is rendszeresen ellenőrizze.

Az egyik lakó panasa alapján fertőző bőrbetegség (rüh) gyanúja is felmerült. Az NMM megkeresésére a Pest Megyei Kormányhivatal Szentendrei Járási Hivatala és Budapest Főváros Kormányhivatala helyszíni ellenőrzést tartott az Otthonban. A kormányhivatali vizsgálat napján a panaszokkal érintett 6 ellátott bőrén rüh fertőzésnek tűnő elváltozás nem volt látható, azonban az egyik gondozott valószínűleg túlkezelt, de semmiképpen sem friss fertőzésben szenvedett. Az Otthon sem a betegségekre vonatkozó ápolás szakmai protokollal, sem ápolási dokumentáció vezetésére vonatkozó szabályozással nem rendelkezett, így a napi ápolási-gondozási lapok és az átadó füzet a vizsgált ellátottak esetében sablonosak és hiányosak voltak. A Kormányhivatal a hiányosságok orvoslása érdekében intézkedéseket és javaslatokat fogalmazott meg az Otthon számára, amelyek megvalósulását az Ápolás szakfelügyelet munkatársai utóellenőrzés keretében vizsgálták. Az Otthon lakóinak körében jelentkezett bőrbetegség nem megfelelő kezelése, az ápolási dokumentáció hiánya az ellátottaknak a testi és lelki egészséghez fűződő joggal összefüggő visszásságot okozott.

A reggeli utáni rövid közös énekléstől eltekintve az Otthon nem biztosított rendszeres foglalkozást az ellátottak számára, ami az emberi méltósághoz fűződő jogukkal összefüggő súlyos visszásságot okozott.

Az Otthonból mindössze 4-5 önálló mozgásra képes ellátott volt képes rendszeresen kijárni, ők előzetes bejelentést követően bármikor elhagyhatták az Otthon területét. Azok az ellátottak, akiknek a szabad levegőn történő sétához segítségre lett volna szükségük, egyáltalán nem tudtak az épületből kimozdulni. Az a tény, hogy az ellátottak többsége folyamatosan a négy fal között élt és a szabad levegőre jutáshoz, valamint az Otthon épületének elhagyásához nem kapott segítséget, az emberi méltósághoz, valamint a testi és lelki egészséghez fűződő joggal összefüggő súlyos visszásságot okozott.

Az Otthon vezetője szociálpedagógus volt. A 9 tagú egészségügyi szakszemélyzet tagjai általános ápoló, ápolási asszisztens, szakápoló, gyakorló ápoló és ápolási asszisztens képzettséggel rendelkeztek. A felsorolt munkakörökben dolgozók közül négyen – az Állami Egészségügyi Ellátási Központ működési nyilvántartása szerint – nem rendelkeztek érvényes működési engedéllyel. Az ápolók mellett 2 segédápoló és 4 szociális gondozó, 1 szociális asszisztens, 1 dietetikus és 3 konyhai kiegészítő dolgozott az Otthonban. A 4 takarító egyike részmunkaidős foglalkoztatott volt. Az ápoló-gondozói létszám megfelelt a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet 2. számú mellékletében az idős személyek ellátását biztosító ápoló, gondozó otthon tekintetében előírt szakmai létszámnormának. Az NMM felhívta az Otthon vezetőjének figyelmét arra, hogy az egészségügyi szakszemélyzet valamennyi tagjának rendelkeznie kell a működési nyilvántartás szerinti alkalmassággal, a szakmai továbbképzéshez szükséges tanfolyamokat, a hiányzó pontok megszerzését részükre biztosítani kell.

A személyzet számára szupervízió egyáltalán nem volt elérhető. A fizikai és lelki teherrel járó munka nehézségeit mutatta az a tendencia, hogy – egy kb. 8 személyből álló, régóta itt dolgozó „törzsgárda” léte mellett – az újonnan érkező munkatársak mindössze néhány hónapot maradtak, a személyzet e részének tagjai folyamatosan cserélődtek a látogatást megelőző időszakban. Az NMM felhívta a figyelmet arra, hogy a felelősségteljes, fizikai és lelki megterheléssel járó munkát végző munkavállalók számára biztosítani kell a szupervíziót a kiegészítő elkerülése, lelki egészségük támogatása érdekében.

9.4. Egészségügyi intézmény

Az NMM látogatásakor a Szekszárdon működő Tolna Megyei Balassa János Kórház (a továbbiakban: Kórház) 89 férőhelyen biztosított pszichiátriai ellátást. A látogatásakor az akut felvételes és rehabilitációs részlegen 61, a 12 férőhelyes nappali szanatóriumban 7 személy tartózkodott, a telítettség 76,4%-os volt.¹⁶⁶

Sértette a betegek önrendelkezéshez, valamint a jogorvoslathoz fűződő jogának érvényesülését, hogy számos betegfelvételi kérelemben a gyógykezelés indoka nem került feltüntetésre, egyesekről a beteg és a nyilatkozattételre jogosult személy aláírása is hiányzott. Az NMM megállapította, hogy veszélyezteti az emberi méltóság, továbbá a beteg önrendelkezéshez való jogának érvényesülését, ha egy orvosi beavatkozás előtt nem egyértelmű, hogy azt ki kezdeményezte és minden szükséges tájékoztatás megtörtént-e. A beteg tájékoztatásának elmaradása és a – legalább a gondnok által aláírt – kérelemnek a hiánya az emberi méltósághoz való joggal összefüggő visszásságot okozott. Az

¹⁶⁶ AJB-615/2019. számú jelentés.

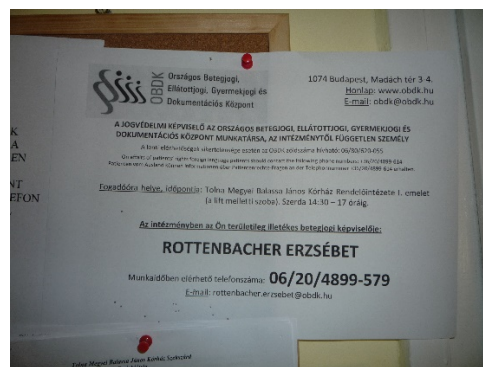
NMM kezdeményezésére a Kórház vezetősége felhívta az érintett munkatársai figyelmét az egészségügyi dokumentáció szabályszerű vezetésére vonatkozó feladataik maradéktalan ellátására.

A betegek elhelyezési körülményei a felújított első emeleten megfelelőek voltak. A 2. emelet néhány kórtermében szűkös volt a mozgástér. Annak ellenére, hogy a Kórház a betegek foglalkoztatására, fejlesztésére számos lehetőséget biztosított és példaértékű kapcsolatot ápolt a városi civil szervezetekkel, több beteg is kifogásolta, hogy a 2. emeletről nem juthatnak ki a szabad levegőre. A légkondicionálás, illetve árnyékolás hiányában a napsütés hatására kialakuló hőmérséklet elviselése nem csak a betegek számára jelentett nehézséget, de a személyzet munkavégzését is megnehezítette. Az áttörést akadályozó biztonsági üvegek és/vagy rácsok hiánya balesetveszélyt jelentett. A mosdók koedukált használata veszélyeztette az emberi méltóságot, az alapvető higiénét szolgáló eszközök (WC-papír, kézfertőtlenítő) hiánya fertőzések kialakulásához vezethetett. Az NMM kezdeményezte, hogy a Pszichiátriai Osztály rendszeresen szervezzen sétát és felügyelt szabadlevegős foglalkozást az akut betegek számára.

Az agitált és demens betegek közös kórteremben történő elhelyezése növelte a betegek közötti konfliktusok kialakulásának veszélyét. Több beteg kifogásolta, hogy végstádiumban lévő személyekkel közös kórteremben helyezték el őket. A magatehetetlen emberek betegtársaik szeme láttára történő pelenkázása mind az érintett személy, mind a szemtanúk szeméremérzetét sértette, ami az emberi méltósághoz való joggal összefüggő visszaességet okozott.

Néhány beteg kifogásolta az élelem mennyiségét. A személyzet jelezte, hogy korábban egy 2017. évi belső auditjelentés is megállapította, hogy a kórházi étellellátmány kevés, és a Pszichiátriai Osztály betegei a hozzátartozóiktól csak elvélve kapnak ételpótlást. Fokozta a betegek éhségérzetét, hogy naponta háromszor volt ételosztás, a tizórait és az uzsonnát a főétkezésekkel kapták meg a betegek. A pszichiátriai betegek gondolkodása, időbeli orientációja is zavart lehet, ebből kifolyólag nem elvárható, hogy a megkapott élelmiszert beosszák.

A Pszichiátriai Osztályt a betegjogi képviselő nem látogatta. Az NMM az emberi erőforrások miniszterét kérte, hogy kezdeményezze az Integrált Jogvédeleml Szolgálatról szóló 381/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 9. § (1) bekezdésének kiegészítését a betegek panaszjogának érvényesülése érdekében. Az NMM által javasolt jogszabály-módosítás célja, hogy a betegjogi képviselő meghatározott időközönként köteles legyen fogadóórát tartani azokon a fekvőbeteg-ellátást nyújtó osztályokon, amelyeket a betegek nem tudnak szabadon elhagyni.

A Pszichiátriai Osztály „A” részlegét a betegek nem hagyhatják el, mobiltelefonjukat nem tarthatják maguknál, így a betegjogi képviselő elérhetetlen a számukra, a panaszjog érvényesülése aggályos

A Pszichiátriai Osztályon dolgozó munkatársak a feladatellátáshoz szükséges jogszabályi előírásoknak megfeleltek. A betegellátást 5 szakorvos, 2 szakorvosjelölt, 5 pszichológus, 3 felsőfokú szociális szakember, 3 egészségügyi adminisztrátor és 38 ápoló végezte. A Pszichiátriai Osztályon egyetlen diplomás ápoló dolgozott, és a többieknek csupán az egynegyede rendelkezett pszichiátriai szakápolói szakképesítéssel. A Kórház vezetése az alkalmazottak fizikai és mentális jóllétének megőrzése, a kiegészítő veszélyének csökkentése, továbbá a fluktuáció mérséklése érdekében mátrix rendszerű forgást vezetett be az egyes részlegeken dolgozók között, relaxációs lehetőséget, színvonalas továbbképzéseket és szakmai programokat biztosított számukra.

A Pszichiátriai Osztály betegek és dolgozói által is használható relaxációs szoba

10. Párbeszéd az NMM intézkedéseiről

Az OPCAT 22. cikke értelmében az „*állam illetékes hatóságai megvizsgálják a nemzeti megelőző mechanizmus ajánlásait, és párbeszédet folytatnak azokkal a lehetséges megvalósítási intézkedésekről*”.

Az NMM és az illetékes hatóságok közti párbeszédre vonatkozó OPCAT előírások hiányában az említett kérdésben a Megelőzési Albizottság által meghatározott alapelvek az irányadók.¹⁶⁷ Az NMM

- párbeszédet kell, hogy folytasson a „*kormányzati hatóságok és intézmények igazgatóival/ működtetőivel az ajánlások megvalósításáról*”,¹⁶⁸
- az „*ajánlások végrehajtására illetékes hatóságokkal kommunikációs és együttműködési mechanizmust kell kiépítenie*”,¹⁶⁹
- az általa folytatott párbeszédnek „*írásbeli és szóbeli eszmecsere*” is magában kell foglalnia.¹⁷⁰

Bár az NMM által javasolt intézkedések végrehajtása nem kötelező, az Ajbt. az intézkedések címzettjei számára kötelezővé teszi, hogy a vizsgálat során feltárt visszasságoknak, illetve azok veszélyének felszámolását célzó kezdeményezésekre érdemben reagáljanak. Az intézkedések megvalósulásának nyomon követését szolgáló, folyamatos és konstruktív párbeszéd nem csak az NMM, hanem az érintett fogvatartási helyszínek, hatóságok és más szervek vezetőinek is törvényben előírt kötelezettsége. Az NMM és az ajánlások címzettjei közötti párbeszéd a jelentés platformként történő felhasználásával történik. Az Ajbt. az ajánlások nyomon követésének módját, a válaszadási határidőket is beleértve, részletesen szabályozza.¹⁷¹

A párbeszéd legfontosabb jogi garanciáját az Ajbt. 38. § (1) bekezdésének előírásai jelentik. Az említett jogszabályhely értelmében, ha a vizsgált hatóság vagy felügyeleti szerve az érdemi állásfoglalás kialakítását és az annak megfelelő intézkedés megtételét elmulasztja vagy az állásfoglalással, illetve a megtett intézkedéssel nem ért egyet, az ügyet az NMM éves beszámolója keretében az Országgyűlés elé terjesztheti, és kérheti, hogy az ügyet az Országgyűlés vizsgálja ki. Kívívóan súlyos vagy a természetes személyek nagyobb csoportját érintő visszasság esetén az NMM indítványozhatja, hogy az Országgyűlés az adott kérdés megtárgyalását már az éves beszámolót megelőzően tűzze napirendre. A napirendre tűzés kérdésében az Országgyűlés dönt.

Az NMM az intézkedései címzettjeivel először írásbeli dialógust folytat, amelybe indokolt esetben bevonja a felügyeleti szervet is. A dialógus keretében szóbeli egyeztetésekre is sor kerülhet. Így például az igazságügyi miniszter az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet látogatásáról szóló jelentésben¹⁷² tett ajánlásokra – az NMM feladatainak ellátására felhatalmazott munkatársak részvételével – a kényszergyógykezelés rendszerszintű problémáinak áttekintésére és orvoslására szakmaközi munkacsoportot hozott létre.¹⁷³

¹⁶⁷ OPCAT 11. cikk 1. pont (iii) bekezdés.

¹⁶⁸ SPT: *Analytical self-assessment tool for National Preventive Mechanisms* (CAT/OP/1,/ Rev. 1.) 34. pont.
<https://undocs.org/CAT/OP/1/Rev.1>

¹⁶⁹ SPT: *Analytical self-assessment tool for National Preventive Mechanisms* (CAT/OP/1,/ Rev. 1.) 42. pont.
<https://undocs.org/CAT/OP/1/Rev.1>

¹⁷⁰ SPT: *Analytical self-assessment tool for National Preventive Mechanisms* (CAT/OP/1,/ Rev. 1.) 34. pont.
<https://undocs.org/CAT/OP/1/Rev.1>

¹⁷¹ Ajbt. 31-38. §.

¹⁷² AJB-766/2017. számú jelentés.

¹⁷³ Lásd: Az alapvető jogok biztosának 2018. évi átfogó jelentése az OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus tevékenységéről, 10.2. fejezet. https://www.ajbh.hu/documents/10180/2809026/2018.+évi+átfogó+jelentés_végleges.pdf

10.1. Büntetés-végrehajtási intézetekben tett látogatásokat követően kezdeményezett intézkedésekre adott válaszok

10.1.1. Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet I. objektumának látogatása¹⁷⁴

Az NMM Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet (a továbbiakban: Intézet) I. objektumában tett látogatásához megfigyelőként a Megelőzési Albizottság Magyarországon tartózkodó delegációja is csatlakozott.¹⁷⁵ A látogatáskor az Intézet telítettsége 168%-os volt.

Több fogvatartott beszámolója szerint az őrök néhány társukat a csuklójuknál fogva az egyik folyosói radiátorhoz bilincseltek. A látogatócsoport az állítólagos rögzítések helyét megvizsgálva annyit látott, hogy a radiátor csővéről lekopott a festék. Az NMM a fogvatartotti állítások tisztázása érdekében több, véletlenszerűen kiválasztott időpontban készült videofelvételt is megvizsgált. Ezek egyikén látható volt, amint az egyik fogvatartottat az őrök a folyosó egyik radiátorához bilincseltek, majd a fejére húztak egy fejtédőt. A felvétel szerint az intézkedés mintegy félórás időtartama alatt a radiátorhoz bilincsel személy látványa a folyosón elhaladók számára semmilyen meglepetést sem jelentett. Az intézetparancsnok az NMM kérdésre azt válaszolta, hogy az őrök a felvételen látható fogvatartottat önkárosító magatartás és az esetleges támadás megelőzése céljából rögzítették a radiátorhoz.

Miután a történetek utólagos kivizsgálása az NMM hatáskörét meghaladta, az ügy kivizsgálása érdekében a legfőbb ügyészhez fordult. A Fővárosi Főügyészség a fogvatartottak tárgyhoz bilincselésének az Intézetben követett gyakorlatát – a 2017. és 2018. évi esetek kapcsán rendelkezésre álló adatok alapján – átfogó törvényességi vizsgálat keretében tisztázta. Az ügyészség megállapítása szerint a vizsgált időszakban több esetben is előfordult, hogy az őrök egyes fogvatartottakat tárgyhoz bilincseltek, aminek időtartama alatt fejtédőt kellett viselniük. A Fővárosi Főügyészség felhívta az Intézet parancsnokát, hogy intézkedjen a törvénytörő gyakorlat megszüntetése érdekében.

A Fővárosi Főügyészség megállapításainak kézhezvételét követően az NMM kezdeményezte, hogy a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka a fogvatartottak tárgyhoz rögzítését szüntesse be. Válaszában az országos parancsnok hangsúlyozta, hogy tárgyhoz bilincselésnek még indokolt esetben is kizárólag olyankor van helye, ha a fogvatartott önkárosításának, támadásának vagy szökésének megakadályozása, ellenszegülésének megtörése vagy az intézkedés eredményes befejezése más módon nem biztosítható. Az országos parancsnok a fokozatosság és az egységes végrehajtási gyakorlat biztosítása érdekében a büntetés-végrehajtási szervezet Biztonsági Szabályzatát kiegészítette, továbbá ígéretet tett arra, hogy a garanciális elemek érvényesülését ellenőriztetni fogja.

Az Intézet parancsnokának tájékoztatása szerint a fürdők teljes körű felújítása megtörtént, a zárkákban tapasztalt hiányosságokat orvosolták. A folyamatos kártevőirtáson kívül évente két alkalommal az összes zárkában poloskairtást tartanak. A tiltott tárgyak – szűrő- és vágóeszközök – Intézetbe jutásának megakadályozására, illetve felderítésére vonatkozó ajánlásra adott válaszában jelezte, hogy a fogvatartottak befogadási eljárását felülvizsgáltatta, és azt – a fogvatartotti várakozó helyiségek, a motozópontok bővítésével és áthelyezésével, továbbá új biztonságtechnika alkalmazásával – módosította, munkatársai rendszeresen végeznek biztonsági vizsgálatot.

¹⁷⁴ AJB-501/2018. sz. jelentés. A jelentéssel összefüggő párbeszéd során keletkezett iratok a Hivatalban az AJB-501/2018., valamint az AJB-642/2019. számú ügyiratokban találhatóak.

¹⁷⁵ SPT látogatás Magyarországon 2017. március 21. és 30. között: a nemzeti megelőző mechanizmus részére megfogalmazott megállapítások és ajánlások (CAT/OP/HUN/R.2) 43-48. pont.

Az NMM felkérte az Intézet parancsnokát, hogy intézkedjen annak érdekében, hogy az őrök megfelelő hangnemben beszéljenek a fogvatartottakkal és időben reagáljanak a jelzéseikre. A parancsnok jelezte, hogy a fogvatartottakkal való bánásmód és kommunikáció nem csak a rendszeres oktatásoknak, hanem vezetői ellenőrzéseknek is tárgya. A fogvatartotti programok felülvizsgálatának eredményeként a reintegrációs tisztek változatos és a fogvatartottak bevonását igénylő programokat terveznek.

Az NMM felkérte az emberi erőforrások miniszterét, hogy – az igazságügyi miniszter és a belügyminiszter bevonásával – vizsgálja meg a fogvatartottak étkeztetésére vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírások betartásának, az étkeztetés, étrendtervezés és a diétás ételkészítés személyi feltételeit, a hatósági ellenőrzés rendeleti szintű szabályozásának lehetőségeit. A fogvatartottak étkeztetésének szabályait – az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 247. § (2) bekezdése sz) pontjának megfelelően – rendeletben szabályozza. Az EMMI válasza szerint a fogvatartottak étkeztetését szabályozó rendelet előkészítése megkezdődött, amelynek keretében a tárca – a táplálkozás-egészségügyi előírásokról – egyeztetni kíván a Belügyminisztériummal.

10.1.2. Szegedi Fegyház és Börtön III. objektum Krónikus Utókezelő Részlegének látogatása¹⁷⁶

A Szegedi Fegyház és Börtön III. objektum (a továbbiakban: Intézet) Krónikus Utókezelő Részlege (a továbbiakban: KUR) első emeleti folyosójának ráccsal leválasztott részére nyíló körtermekben 14 fogvatartott tartózkodott. Az NMM felkérte az igazságügyi minisztert, vizsgálja meg, hogy a fogvatartottak ráccsal leválasztott folyosórészen történő elhelyezésének fennállnak-e a jogszabályi feltételei és garanciái, továbbá arra kérte az Intézet parancsnokát, hogy az intézkedés jogalapjának tisztázásáig abban a szektorban ne helyezzen el fogvatartottat.

Az Intézet parancsnoka tájékoztatta az NMM-et, hogy törekszik a nemzetközi kórházi szabványnak megfelelő mozgástér biztosítására, amennyiben ez a betegek ellátását és ápolását orvosi és egészségügyi szempontból nem hátráltatja. Intézkedési terv készült a felsorolt hiányosságok javítására és pótlására.

Az NMM arra kérte az Emberi Erőforrások Minisztériuma Integrált Jogvédelmi Szolgálat jogvédelmi biztosát, szorgalmazza, hogy a betegjogi képviselő a KUR-t legalább havonta egyszer felkeresse, továbbá az Intézet parancsnokával együttműködve a fogvatartottakat a betegjogi képviselőhöz fordulás módjáról tájékoztassa. Az Intézet parancsnoka a betegjogi képviselő rendszeres látogatásait kezdeményező ajánlással egyetértett. A jogvédelmi biztos jelezte, hogy az Integrált Jogvédelmi Szolgálat a szakmai protokolljába beépíti az Intézet havi rendszerességgel történő látogatását.

Az IM szerint a fogvatartottak ráccsal leválasztott folyosórészen történő elkülönítésének jogszabályi feltételei biztosítottak, azt az Intézet parancsnoka is jogszerűnek és szükségesnek tartotta. A parancsnok álláspontja szerint a folyosószakaszt leválasztó rács felszerelésének jogszabályi akadálya nincsen, alkalmazása további lehetőséget teremt a fogvatartottak differenciált elhelyezésére. Az NMM álláspontja szerint a fogvatartottaknak a KUR ráccsal leválasztott szektorában való elhelyezésének jogalapjaként megjelölt jogszabályi rendelkezések hiányosak, ezért a jogi szabályozás felülvizsgálatát továbbra is szükségesnek tartotta. Válaszában az IM tájékoztatta az NMM-et, hogy a büntetés-végrehajtásért felelős belügyminiszter intézkedése alapján a ráccsal leválasztott részen történő elhelyezés a jövőben a fogvatartott biztonsági kockázati csoportba

¹⁷⁶ AJB-646/2019. számú jelentés. A jelentéssel összefüggő párbeszéd során 2019. december 31-ig keletkezett iratok a Hivatalban az AJB-646/2019. számú ügyiratban találhatóak.

sorolásán alapul. Az IM álláspontja szerint elegendő biztosítékot jelent, hogy a magasabb biztonsági kockázati csoportba sorolást elrendelő döntés – amely ellen a fogvatartott jogorvoslással élhet – minden esetben meg kell, hogy előzze az elhelyezést. Az NMM a választ elfogadta.

Az NMM a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának intézkedését kérte annak érdekében, hogy a fogvatartottak kezét a szállítás ideje alatt csak a szükséges mértékben rögzítsék, biztosítsanak számukra friss ivóvizet, és gondoskodjanak arról, hogy valamennyi szállítójárműben legyen elegendő számú biztonsági öv mind a fogvatartottak, mind a kísérőszemélyzet számára. Az Intézet parancsnoka felhívta a személyi állomány figyelmét arra, hogy a fogvatartottak szállítása során biztosítsanak számukra friss ivóvizet, ami érdekében új vízszállító edényeket vásárolt. A parancsnok szerint a szállítójárművekből hiányzó biztonsági övek ellenére az Intézet a körszállításokat a jogszabályi előírásoknak megfelelő járművekkel hajtotta végre. Az NMM álláspontja szerint a szállítás alatt bekövetkező váratlan baleset esetén sem a kísérőszemélyzet, sem a fogvatartottak testi épsége nincs megfelelően biztosítva, ezért *a biztonsági öv beszerelését kezdeményező ajánlását továbbra is fenntartja.*

10.1.3. Márianosztrai Fegyház és Börtön látogatása¹⁷⁷

A Márianosztrai Fegyház és Börtönben (a továbbiakban: Fegyház) a látogatás idején az 524 személy befogadására alkalmas intézményben 624 fogvatartott élt. A telítettség 119,08 %-os volt.

Az NMM felkérte az országos parancsnokot, intézkedjen annak érdekében, hogy a Fegyház biztosítsa a fogvatartottak számára a jogszabályi előírásoknak,¹⁷⁸ nemzetközi elvárásoknak¹⁷⁹ megfelelő életteret. Az országos parancsnok szerint a büntetés-végrehajtás szervezete a férőhelyek bővítését kiemelt feladatának tekinti. A zsúfoltság az újonnan építendő intézetek megnyitásával várhatóan mérséklődik. A Fegyház parancsnoka beszámolt arról, hogy a mellékhelyiségek leválasztása a több személy elhelyezésére alkalmas zárkákban megtörtént. A Fegyház vízvezeték hálózata a zárkák melegvíz-ellátását nem teszi lehetővé, azonban a fogvatartottak vízmelegítőt használhatnak. Az NMM az országos parancsnok és a Fegyház parancsnokának válaszait tudomásul vette.

A körletfelügyelők körében tapasztalható 12,5%-os létszámihiány következtében a Fegyházban magas volt az egy személyre jutó fogvatartotti létszám, és jelentős volt a túlmunka. Az NMM kezdeményezte, hogy az országos parancsnok az egészségügyi személyzet, valamint a pszichológusok létszámának növelése érdekében fontolja meg az álláshelyek bővítését, a Fegyház parancsnoka pedig gondoskodjon az üres álláshelyek betöltéséről. Az országos parancsnok jelezte, hogy valamennyi büntetés-végrehajtási intézetben Pszichológiai Osztály felállítását és pszichológiai szakasszisztensi munkakör bevezetését tervezi. A Fegyház parancsnoka az üres álláshelyeket folyamatos toborzás útján próbálja betölteni, aminek keretében – az állásportálokra közzétett hirdetések túl – munkatársai a Fegyház vonzáskörzetébe tartozó szakiskolákban pályaorientációs előadásokat tartanak. A munkaerő megtartása érdekében a szolgálati- és munkakörülmények folyamatos javítása mellett, hangulatjavító rendezvényeket szerveznek.

Aggodalomra adott okot, hogy amennyiben valamely fogvatartottat biztonsági elkülönítés céljából a biztonsági helyiségben – más néven „dühögő” – helyezték el, az intézkedés végrehajtása bilincs

¹⁷⁷ AJB-474/2018. sz. jelentés. A jelentéssel összefüggő párbeszéd során keletkezett iratok a Hivatalban az AJB-474/2018., valamint az AJB-168/2019. számú ügyiratokban találhatóak.

¹⁷⁸ A szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet 121. § (1) bekezdése szerint közösen elhelyezett elítéltek esetén személyenként legalább 4 m² élettér kell, hogy jusson, a (2) bekezdés alapján ennek „*készülékekkel, zárkák vagy a lakóhelyiség alapterületéből az illemhely és a mosdó által elfoglalt területet (...) figyelmen kívül kell hagyni.*”

¹⁷⁹ A CPT-nek a büntetés-végrehajtási intézetekben az egy fogvatartottra jutó élettérre vonatkozó előírásai [CPT/Inf (2015) 44] 9-10. pontja] értelmében több személy által lakott zárka esetében személyenként szintén minimum 4m² élettér kell, hogy jusson, nem beleszámítva a zuhanyzó és mellékhelyiség által elfoglalt területet. <https://rm.coe.int/1680794101>

és bilincsrögzítő öv alkalmazásával történt. Az NMM a legfőbb ügyész útján felkérte az illetékes ügyészt, hogy a biztonsági helyiség, illetve a további biztonsági intézkedések együttes alkalmazásának gyakorlatát vizsgálja meg. Az ügyészi vizsgálat törvénysértést nem tárt fel.

Egy – korábban a biztonsági elkülönítő helyiségben elhelyezett – fogvatartott látogatás alatt elkövetett önkárosító cselekménye rendszerszintű problémára hívta fel a figyelmet. Az egyszemélyes, illetőleg elkülönített elhelyezést szabályozó előírásokat áttekintve kiderült, hogy azok egyes típusainak alkalmazását megelőzően a fogvatartottak mentális és fizikai állapotát nem vizsgálja senki, illetve aggályok merültek fel, hogy az elvégzett állapotfelmérés megfelelő módon történt-e. Az NMM felkérte az igazságügyi minisztert, hogy a szabályozást – a belügyminiszter bevonásával – vizsgálja felül. A szabályozásnak a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága bevonásával végrehajtott felülvizsgálata megállapította, hogy a probléma néhány BVOP szakutasítás¹⁸⁰ módosításával orvosolható, ami 2019 első felében megtörtént.

Az NMM a szexuális bűnelkövetők számára biztosított kezelés kapcsán felhívta a figyelmet arra, hogy a kezelésben történő részvétel feltételeként meghatározott bűncselekményi kör az elítéltek és az előzetesen letartóztatott elkövetők esetében eltér.¹⁸¹ Az NMM felkérte az igazságügyi minisztert, hogy a jogi szabályozást a belügyminiszterrel együttműködve vizsgálja felül, és az indokolatlan eltéréseket szüntesse meg. Az igazságügyi miniszter a felülvizsgálatot követően úgy döntött, hogy a Bvtv. következő módosításakor az indokolatlan eltérések megszüntetésének lehetőségeit is megvizsgálja.

Az NMM felkérte az emberi erőforrások miniszterét, hogy a fogvatartottak élelmezésével kapcsolatos előírásokat – a belügyminiszter és az igazságügyi miniszter bevonásával – vizsgálja felül, és a rendeleti szintű szabályokat az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 247. § (2) bekezdésének sz) pontjában írtaknak megfelelően¹⁸² alkossa meg. Az EMMI a fogvatartottak étkeztetését szabályozó előírások módosításának indokait elfogadta, és ígéretet tett arra, hogy a hatályos BVOP szakutasítás szabályainak¹⁸³ miniszteri rendeletbe foglalásáról a Belügyminisztériummal tovább egyeztet.

Az NMM a fogvatartottak munkáltatása során a védőfelszerelés használatának esetenkénti elmaradása, továbbá a mellékhelyiségek és az étkezőhelyiségek állapota miatt a büntetés-végrehajtási gazdasági társaságok vállalatcsoportja, a Bv. Holding Kft.¹⁸⁴ ügyvezető igazgatójának intézkedését kérte, aki a problémákat orvosolta.

¹⁸⁰ A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 26/2015. (III.31.) OP szakutasítása a büntetés-végrehajtási szervezet Biztonsági Szabályzatának kiadásáról; a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 16/2017 (II.6.) OP szakutasítása a büntetés-végrehajtási intézetekben fogva tartott elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak egészségügyi ellátásáról; a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 25/2017 (II.14.) OP szakutasítása a bv. intézetekben fogvatartottak fegyelmi ügyeinek intézéséről, valamint a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 27/2017 (II.15.) OP szakutasítása a fogvatartottak öngyilkossági cselekményeinek megelőzésével kapcsolatos feladatokról.

¹⁸¹ A látogatás időpontjában hatályos szabályok szerint:

A Bvtv. 132. §: „Ha az elítélt a Btk. XIX. Fejezetében meghatározott valamely bűncselekményt tizennyolcadik életét be nem töltött sértett sérelmére követte el, vagy a tizennyolcadik életét be nem töltött sértett ellen elkövetett személy elleni erőszakos bűncselekmény elkövetési körülményeiből a szexuális motívum a kockázatértékelési vizsgálat alapján kimutatható, az elítélt befogadását követően fel kell mérni, hogy mennyire áll fenn a veszélye annak, hogy szabadon bocsátását követően hasonló bűncselekményt fog elkövetni. Ha ennek a lehetősége fennáll, akkor az elítélt részére - önkéntes részvételi alapon - fel kell ajánlani megfelelő, a visszaszesés valószínűségét csökkentő pszichoterápiát vagy más foglalkozáson való részvételt.”
A Bvtv. 394. § (2) bekezdés: „Ha az előzetesen letartóztatott ellen a Btk. XIX. Fejezete alá tartozó bűncselekmény elkövetése miatt indult meg a büntetőeljárás, részére - önkéntes részvételi alapon - fel kell ajánlani megfelelő, a visszaszesés valószínűségét csökkentő pszichoterápiát vagy más foglalkozáson való részvételt.”

¹⁸² A miniszter rendeletben állapítsa meg a rendszeres étkeztést biztosító, szervezett élelmezési ellátás keretében szolgáltatott élelmiszerekre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokat, az étkeztetés, étrendtervezés és a diétás ételkészítés személyi feltételeit, valamint a hatósági ellenőrzés szabályait.

¹⁸³ A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 35/2015. (IV.28.) OP szakutasítása az élelmezési ellátás és gazdálkodás rendjéről.

¹⁸⁴ Lásd: <https://www.bvholdingkft.hu>

Az NMM felkérte a Fegyház parancsnokát, gondoskodjon a fogvatartottak egymás közötti bántalmazásának megelőzése, valamint a személyi állomány körében előforduló rasszista megnyilvánulások megszüntetése érdekében. A parancsnok által készített intézkedési terv kiemelt figyelmet fordít a zárkák lakóinak meghatározására, a fogvatartottak egymástól való elkülönítésére. A Fegyház vezetése a személyi állomány rasszista megnyilvánulásainak megelőzése érdekében a rendszeres oktatások, eligazítások alkalmával felhívja a munkatársak figyelmét a helyes szolgálati magatartásra. A parancsnok ígéretet tett arra, hogy az erőszakos cselekményeket és nem megfelelő magatartást kivizsgálja, továbbá fegyelmi, illetve büntetőeljárást kezdeményez.

A személyi állomány a fogvatartottak egyes látogatóit a ruházatátvizsgálás jogszabályi kereteit¹⁸⁵ túllépve – több esetben a nők alsóneműjének szemrevételezésével – ellenőrizte, aminek eredményeként néhányan felhagytak a látogatásokkal. Az NMM a Fegyház parancsnokát kérte, gondoskodjon arról, hogy munkatársai a látogatók beléptetését és átvizsgálását a hatályos előírásoknak megfelelően, az emberi méltóságukat tiszteletben tartva végezzék. A parancsnok jelezte, hogy munkatársai – a műszaki eszköz jelzése esetén – a tiltott tárgyak bekerülésének magakadályozása érdekében a látogatókat továbbra is átvizsgálják, de ígéretet tett arra, hogy azt függöny mögött, a szabályok betartásával fogják elvégezni. Az állomány éves továbbképzése az ellenőrzés szabályaira is kiterjed, és azok betartására, valamint a látogatók emberi méltóságának tiszteletben tartására a látogatást megelőző eligazításokon is felhívják az őrszemélyzet figyelmét. Az NMM a választ elfogadta.

Az NMM az országos parancsnokhoz fordult, hogy – az öngyilkossággal és önkárosítással, a pszichoaktív anyagokkal, a kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetést vagy bánásmódot képező magatartások tilalmával kapcsolatos ismeretek bővítése, az interperszonális kommunikációs készségek fejlesztése, a stresszkezelés javítása, továbbá a kiegészítő megelőzése érdekében – gondoskodjon a büntetés-végrehajtás személyi állományának folyamatos képzéséről. Az országos parancsnok tájékoztatása szerint a BVOP a központi képzések során az ajánlott területekre kiemelt figyelmet fordít. Az esettanulmányok feldolgozása, valamint az intézeti szintű képzések során kiemelt fontossággal bír a fogvatartottakkal való bánásmód és a szuicid prevenció kérdése. Az NMM Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet látogatásáról szóló jelentésében¹⁸⁶ megfogalmazott ajánlás nyomán az ENSZ kínzás elleni egyezménye és a Fogyatékosokkal élő személyek jogairól szóló egyezmény releváns rendelkezéseinek ismertetése is részét képezi a bv. intézetek éves oktatási tervének.

10.2. Rendőrségi fogvatartási helyek látogatását követően kezdeményezett intézkedésekre adott válaszok¹⁸⁷

Az NMM előzetes bejelentés nélküli látogatást tett 3 rendőrségi fogvatartási helyen: a Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság Megyei Fogdáján (a továbbiakban: Megyei Fogda), a Salgótarján Rendőrkapitányság előállító egységében és a Balassagyarmati Rendőrkapitányság előállító egységében.¹⁸⁸

A Megyei Fogdán és a Salgótarjáni Rendőrkapitányság előállító egységében a fogvatartottak jogairól, kötelezettségeiről, valamint a fogva tartás rendjéről szóló írásbeli tájékoztató átadása, illetve a releváns iratok aláírása megtörtént, azonban a fogvatartottak szóbeli tájékoztatása arról, hogy mit írnak alá, jellemzően elmaradt. A Balassagyarmati Rendőrkapitányság előállító egységében

¹⁸⁵ A büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. tv. 14. § (3) bekezdése értelmében a belépni szándékozó személy ruházata és csomagja vizsgálható át.

¹⁸⁶ A JB-793/2017. sz. jelentés.

¹⁸⁷ Ld. még a 9.2. fejezetben írtakat.

¹⁸⁸ A JB-1774/2019. sz. jelentés. A jelentéssel összefüggő párbeszéd során keletkezett iratok a Hivatalban az A JB-1774/2019. számú ügyiratban találhatóak.

a külföldi fogvatartottak számára készített idegen nyelvű tájékoztató több, időközben hatályon kívül helyezett jogszabályra is hivatkozott. A Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság kötelezte a rendőröket, hogy az írásbeli tájékoztatót – amennyiben azt a fogvatartott igényli – szóbeli magyarázattal is kiegészítsék. Az idegen nyelvű tájékoztatók jogszabályi hivatkozásait aktualizálták.

A Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság a fiatalok fogvatartott befogadásakor szükséges teendőkről a rendőröket tájékoztatta és – a fogvatartottak gyógyszerekhez való hozzájutásának felülvizsgálatát követően – felhívta a rendőrök figyelmét a pszichés problémával küzdő fogvatartottakkal való helyes bánásmódra, továbbá a fogvatartottak egészségügyi panaszaival kapcsolatos teendőkre. A várandós nőkkel való különleges bánásmóddal kapcsolatos ismeretek elsajátítása, illetve megújítása érdekében oktatást szerveztek a rendőri állomány számára.

A rendőröknek a fogvatartottak orvosi vizsgálata alatti jelenléte kapcsán a Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság vezetője jelezte, hogy munkatársai oly módon helyezkednek el a helyiségben, ami a fogvatartott személyes adatainak tiszteletben tartása és az egészségügyi személy életének és testi egészségének védelme mellett, az intézkedési képességüket is biztosítja.

A Megyei Fogdán a fogvatartottak szabad levegőn tartózkodásának biztosítására kialakított sétáló helyiségek mérete és elhelyezkedése nem biztosította a tényleges testmozgás lehetőségét. Az NMM ajánlására adott válasz szerint a fogda épületének építészeti adottságai miatt a szabad levegőn tartózkodásához szükséges sétaudvar kialakítása nem lehetséges.

A Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság 2019. második negyedévében a fogvatartottak kísérésének és a kényszerítő eszközök alkalmazásának szabályairól számonkéréssel egybekötött oktatást tartott a rendőri állomány számára. A megtekintett fogvatartotti kényszerszállító gépjárműből hiányzó biztonsági övek pótlását kezdeményező ajánlásra a Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság vezetője azt válaszolta, hogy a gépjárművet rövidesen egy korszerű járműre cserélik.

A Balassagyarmati Rendőrkapitányságon a rendőrök öltözködéséhez, tisztálkodásához és a kulturált étkezéséhez szükséges tárgyi feltételek súlyosan hiányosak voltak. A kulturált munkavégzési, étkezési körülmények megteremtése kapcsán a megyei rendőr-főkapitány tájékoztatta az NMM-et, hogy a munkavégzési feltételek és az étkezési körülmények biztosítottak, megfelelő öltöző, zuhanyzó, konyha és étkező lett kialakítva, és a kulturált körülmények fenntartását kiemelt feladatként kezelik.

10.3. Szociális intézményekben tett látogatásokat követően kezdeményezett intézkedésekre adott válaszok

10.3.1. Dél-Borsodi Integrált Szociális Intézmény látogatása¹⁸⁹

Az NMM a Dél-Borsodi Integrált Szociális Intézményben (a továbbiakban: Szociális Intézmény) tett látogatásról szóló jelentésben felkérte a Szociális Intézményt fenntartó Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóságot, hogy az ellátottak elhelyezésekor tartsa be az egy főre eső lakóterület jogszabályban előírt nagyságát, és négyél több lakó csak a jogszabály által megengedett kivételes esetben kerüljön közös szobába. A fenntartó szerint az előírt életteret csak az ellátotti létszám csökkentésével lehetne biztosítani, azonban ígéretet tett arra, hogy a jogszabályban előírt számú illemhely kialakításának lehetőségét felméri. A szoros lelki kapcsolatban álló párok együttélését biztosító élettársi szobák kialakítását kezdeményező javaslatra az Intézmény vezetője azt válaszolta, hogy az épület belső kialakítása az ilyen lakószobák kialakítását nem teszi lehetővé.

¹⁸⁹ AJB-2479/2018. sz. jelentés. A jelentéssel összefüggő párbeszéd során 2019. december 31-ig keletkezett iratok a Hivatalban az AJB-2479/2018., valamint az AJB-659/2019. számú ügyiratokban találhatóak.

A fenntartó fontolóra vette, hogy a Szociális Intézmény – a pszichoszociális fogyatékossgal élő ellátottaknak a CRPD egyezmény elveinek megfelelő életkörülményei megteremtése érdekében – milyen módon csatlakozhatna az intézményi férőhelyek kiváltására vonatkozó kormányzati stratégiai tervhez. Válaszában jelezte, hogy a kormányzati stratégiai tervhez csatlakozás érdekében a Szociális Intézmény férőhely-kiváltási terve elkészült.

A Szociális Intézmény igazgatója ígéretet tett arra, hogy a folyékony étrendben részesülő ellátottak megfelelő mennyiségű és tápanyag-tartalmú ételmezését ellenőrizni fogja, az ellátottak számára előírt diétás étrendet pedig betartatja. A korlátozó intézkedésekre vonatkozó intézményi szabályzat törvényességi felülvizsgálata és a hatályos jogszabályi előírásoknak megfelelő átdolgozása megtörtént, az igazgató megígérte, hogy fizikai és kémiai korlátozó intézkedések alkalmazása esetén munkatársai fokozott figyelmet fordítanak a jogszabályban előírt dokumentáció kitöltésére. Az Intézmény az anonim panasztétel lehetőségét panaszláda kihelyezésével biztosította.

A Szociális Intézmény igazgatója a jogszabályban előírt szakmai létszámnormának megfelelő ápoló-gondozói létszám biztosítása kapcsán jelezte, hogy hamarosan 4 szociális gondozó és ápoló vesz részt ápolóképzésben. A pszichológus és gyógytornász alkalmazását kezdeményező ajánlásra azt válaszolta, hogy annak megvalósítása a fenntartóval történő egyeztetés eredményétől függően lehetséges.

A fenntartó a személyes gondoskodás körébe tartozó feladatokat ellátó munkatársak munkaruhával történő folyamatos ellátását kezdeményező ajánlásra reagálva megígérte, hogy a szükséges lépéseket megteszi. A Szociális Intézmény igazgatója a személyzet rekreációját segítő programok szervezésére vonatkozó ajánlást alapítványi segítséggel igyekszik megvalósítani.

10.3.2. Csongrád Megyei Aranysziget Integrált Szociális Otthon Nagymágocsi Kastélyotthona¹⁹⁰

A Csongrád Megyei Aranysziget Integrált Szociális Otthon Nagymágocsi Kastélyotthonában (a továbbiakban: Intézmény) tett látogatásról szóló jelentésben az NMM olyan, legfeljebb négy ellátott elhelyezésére szolgáló lakószobák kialakítását kezdeményezte, ahol a – jogszabályban előírt – személyenként 6 m² lakóterület minden ellátott számára biztosított. Javasolta, hogy az Intézmény vezetője az ellátottak elhelyezése során vegye figyelembe azt a személyes kívánságukat, hogy kivel szeretnének közös szobában élni, és a szobák beosztásának megváltozása esetén erről előzetesen tájékoztassa őket. Az Intézmény vezetőjének válasza szerint – a műemlékvédelem alatt álló épület tárgyi hiányosságai és a férőhelyszám miatt – ezt az ajánlást csak az Intézmény kitagolása útján tudná végrehajtani, aminek megvalósítása érdekében a vonatkozó pályázatokat folyamatosan figyeli. A lakók elhelyezésekor – lehetőségeiktől függően – igyekeztek a legnagyobb mértékben támogatni a szabad szobaválasztás lehetőségét. Az intimszoba kialakítása megtörtént.

Az NMM javasolta, hogy az Intézmény a gondnokság alá helyezési eljárások kezdeményezésére irányuló javaslattétel során mérlegelje, hogy azon ügycsoportok esetén, amikor a cselekvőképesség korlátozása nem indokolt, támogató kirendelése is kérhető. A már gondnokság alatt lévő ellátottak esetében javasolta, hogy az Intézmény a gondnokság alá helyezés megszüntetése iránti eljárás kezdeményezéséhez nyújtson segítséget mindazok számára, akiknél az állapotuk javulása következtében a gondnokság fenntartása már nem indokolt. Az Intézmény megígérte, hogy a jövőben a támogató kirendelésének lehetőségére még nagyobb hangsúlyt fog fektetni, és fokozott

¹⁹⁰ AJB-406/2018. sz. jelentés. A jelentéssel összefüggő párbeszéd során keletkezett iratok a Hivatalban az AJB-406/2018., valamint az AJB-421/2019. számú ügyiratokban találhatóak.

figyelmet fordít azon ellátottak segítésére, akik, állapotuk javulása miatt, a gondnokság megszüntetését kezdeményezhetik.

Az Intézmény vezetője ígéretet tett arra, hogy az étlapok összeállításakor a különböző ellátotti csoportok igényeit igyekszik figyelembe venni, és az étlapon szereplő ételek tápanyag-tartalmát ellenőrzi. A ruhák „közös” használatát megszüntette, és gondoskodott arról, hogy az ellátottak mosást követően a saját ruhájukat kapják vissza.

Az NMM javasolta, hogy az Intézmény gondoskodjon az ellátottak rendszeres orvosi, valamint az antipszichotikumot szedő ellátottak pszichiáter szakorvos által végzett rendszeres ellenőrző vizsgálatáról, és arról, hogy az intramuszkuláris injekciókat csak szakképesítéssel rendelkező ápoló adja be. Az Intézmény vezetője a második orvos alkalmazására vonatkozó ajánlást a közalkalmazotti orvosi álláshely meghirdetésével, illetve ennek eredménytelensége esetén, a további orvos megbízási szerződéssel történő alkalmazásával tervezte megvalósítani.

Miközben az Intézmény folyamatosan próbált új dolgozókat alkalmazni, szakképzetlen munkavállalóit igyekezett a jogszabályban előírt képezések megszerzésében támogatni. Az Intézmény azt az ajánlást, hogy a segítségre szoruló ellátottak tisztálkodásakor lehetőség szerint azonos nemű személy segédkezzen – a férfi személyzet alacsony létszáma miatt – nem volt képes maradéktalanul teljesíteni. A fenntartó a pszichológus alkalmazása fontosságának elismerését követően jelezte, hogy azt az Intézmény költségvetése még megbízási jogviszony keretében sem teszi lehetővé. A személyzet számára szervezendő szupervízió kapcsán az intézményvezető azt a tájékoztatást adta, hogy munkatársai rendszeres esetmegbeszéléseket tartanak, és mind a szakmai, mind a technikai munkatársak számára stressz kezelésére irányuló szupervíziót biztosítottak.

10.3.3. Visegrád Aranykor Alapítvány Idősek Otthona¹⁹¹

Az Otthon a szerződéskötés szabályainak betartását érintő ajánlást elfogadta, és azokon a megállapodásokon, ahol a cselekvőképességet érintő gondnokság alá helyezett ellátott aláírása mellől a gondnokának aláírása hiányzott, a hiányosságot – a gondnoki aláírás időpontjának feltüntetésével – pótolta.

Az otthonvezető szerint a közétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról szóló 37/2014. (IV. 30.) EMMI rendelet hatálya nem terjed ki az intézményre, így azt az ajánlást, hogy az ellátottak számára a korcsoportonként meghatározott kalóriabevitelt napi három fő- és két kísétkézéssel biztosítsa és azt az étlapokon is tüntesse fel, első válaszlevelében nem fogadta el. Az otthonvezető az ajánlásra reagáló következő válaszlevelében jelezte, hogy az ügyben a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság Módszertani Főosztályának állásfoglalását kérte.

Az otthonvezető elfogadta azt az ajánlást, hogy az orvos valamennyi ellátott állapotát rendszeresen ellenőrizze. Az épület önálló elhagyására nem képes ellátottak szabad levegőre jutásának megszervezésére vonatkozó ajánlásra azt válaszolta, hogy a levegőzést – kerekesszékek használatával – a teraszon tudja biztosítani. Az ellátottak foglalkoztatásának változatos formáit kezdeményező ajánlásra reagáló második válaszlevelél az Otthon szakmai beszámolójában szereplő összes programlehetőséget (felolvasás, bibliaóra, torna, kívánságműsor, klasszikus zenei koncertek, cukrászda- és múzeumlátogatások), az ünnepekhez kötődő alkalmakat (farsang, Anyák napja, Mikulás, Karácsony, Szilveszter) tartalmazta.

¹⁹¹ AJB-662/2019. sz. jelentés. A jelentéssel összefüggő párbeszéd során 2019. december 31-ig keletkezett iratok a Hivatalban az AJB-662/2019. számú ügyiratban találhatóak.

Az EMMI a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000 (I. 7.) SzCsM rendelet kiegészítésére irányuló kezdeményezést, amelynek alapján a bentlakásos szociális intézmények nem folyamatosan ágyhoz kötött lakóik számára a rendszeres szabad levegőn tartózkodást kötelesek legyenek biztosítani, elfogadta. Az EMMI a jogszabály szövegének kiegészítését a következő módosításkor elvégzi.

A mozgásterapeuta és foglalkozás-szervező munkatárs alkalmazását kezdeményező ajánlásra az otthonvezető jelezte, hogy 2019. január 1-jétől napi 4 órában mentálhigiénés munkatársat foglalkoztat, aki egyéb programok szervezése mellett minden nap tart tornafoglalkozást a lakók részére. Több lakóhoz rendszeresen jár gyógytornász, a fekvőbetegek masszírozását pedig gyógymasszőr végzi.

Az otthonvezető az intézményi munkatársak kötelező továbbképzéseken való részvételének feltételeire vonatkozó ajánlásra válaszolva ígéretet tett arra, hogy a képzéseket és a képzések látogatásához szükséges fizetett távollétet mind az egészségügyi, mind a szociális dolgozók számára biztosítja. A személyzet rekreációs programjai kapcsán jelezte, hogy az Otthon ünnepesein, programjain ők is részt vehetnek, és igény esetén közös kirándulást és egyéb programok lehetőségét is biztosítja.

10.4. Egészségügyi intézmény látogatását követően kezdeményezett intézkedésekre adott válaszok

A Tolna Megyei Balassa János Kórház¹⁹² orvos igazgatója a betegenként 6 m² mozgásteret kórtermenként maximálisan 4 ágy elhelyezésével biztosította. A Kórház az EFOP-2.2.0-16-2016-00005 „*Pszichiátriai ellátórendszer strukturált fejlesztése keretében a szakellátások minőségének és hozzáférhetőségének javítása*” című pályázat segítségével kialakította a demens részleget, továbbá folytatja a vizesblokkok felújítását, aminek keretében nemenként elkülönített mellékhelyiségeket létesítenek. Az orvosigazgató elrendelte, hogy munkatársai a kísértkezések részét képező élelmet a főétkezéseken kívül osszák ki a pszichiátriai betegeknek.

Az NMM az EMMI Integrált Jogvédelmi Szolgálat jogvédelmi biztosának intézkedését kezdeményezte annak érdekében, hogy a betegjogi képviselő meghatározott időközönként azokon a fekvőbeteg-ellátást nyújtó osztályokon is köteles legyen fogadóórát tartani, ahonnan a betegek nem távozhatnak. Az EMMI egészségügyért felelős államtitkára válaszában jelezte, hogy az akut pszichiátriai osztályon gyógykezelt betegek a kezelés időtartama alatt – jogi státuszuk, illetve korlátozott belátási képességük folytán – csak hozzátartozójuk vagy az ápolószemélyzet segítségével gyakorolhatják a panaszjogukat. Az NMM a választ tudomásul vette azzal, hogy reményei szerint a panaszjog közvetlen gyakorlásának feltételei is rövidesen megteremtődnek.

Az Állami Egészségügyi Ellátó Központ (ÁEEK) Nyilvántartása szerint az osztályvezető főorvos szakképesítésének érvényessége közel 2 évvel a látogatás időpontja előtt lejárt. Az NMM az ÁEEK főigazgatója intézkedését kérte annak érdekében, hogy a nyilvántartás adatai szerint lejárt érvényességű szakképesítéssel rendelkező egészségügyi szakszemélyzet szakképesítéshez kötött feladatokat ne lásson el önállóan. A főigazgató tájékoztatásában jelezte, hogy az ÁEEK fél évvel a működési nyilvántartásban szereplő határidő lejárta előtt az érintett személyeket értesíti, azonban szankcionálásra nincs lehetősége. Fenntartóként azonban szükséges lenne olyan ellenőrzési- vagy eljárásrendet kidolgozni, amelynek következtében jobban kiszűrhetőek lennének az érvényes működési nyilvántartással nem rendelkező egészségügyi dolgozók.

¹⁹² A Tolna Megyei Balassa János Kórház Pszichiátriai Osztályának zárt részlegén lefolytatott NMM látogatásról szóló AJB-615/2019. sz. jelentés. A jelentéssel összefüggő párbeszéd során keletkezett iratok a Hivatalban az AJB-615/2019. számú ügyiratban találhatóak.

11. Az NMM jogalkotást érintő tevékenysége

Az OPCAT 19. cikke értelmében a nemzeti megelőző mechanizmust fel kell hatalmazni „javaslatok és észrevételek” benyújtására a „hatályos vagy tervezett jogszabályokkal kapcsolatosan”.

11.1. Az NMM jelentéseiben megfogalmazott javaslatok

A megelőző célú monitorozó látogatás szükségképpen a fogvatartási helyszín működésére irányadó jogszabályok gyakorlatorientált felülvizsgálatát is jelenti, vagyis az NMM elsősorban a látogatásai során végzett megfigyelési és benyomásai bemutatásával, továbbá azok kritikai értékelésével alátámasztott jogalkotási ajánlásaival ösztönzi a hazai jogalkotást.¹⁹³ Amennyiben a látogatás során feltárt rossz bánásmód vagy annak veszélye valamely jogszabály felesleges, nem egyértelmű vagy nem megfelelő rendelkezésére, illetve valamely kérdés jogi szabályozásának hiányára vagy hiányosságára vezethető vissza, az NMM a jogszabály módosítását, hatályon kívül helyezését vagy előkészítését javasolhatja.¹⁹⁴

Az NMM a látogatásokról 2019-ben készített jelentésekben 4 jogalkotási javaslatot tett.

11.2. Utólagos normakontroll

Amennyiben az NMM valamely vizsgálata során azt észleli, hogy az alapvető jogokkal kapcsolatos visszasságot önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközése okozza, a Kúriánál az önkormányzati rendelet más jogszabállyal való összhangjának felülvizsgálatát kezdeményezheti.¹⁹⁵ Amennyiben valamely jogszabály alaptörvény-ellenes, vagy nemzetközi szerződésbe ütközik, az NMM annak felülvizsgálata érdekében az Alkotmánybírósághoz fordulhat.¹⁹⁶

Az alapvető jogok biztosa 2019-ben a nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak teljesítése körében utólagos normakontrollt sem a Kúriánál, sem az Alkotmánybíróságnál nem kezdeményezett.

11.3. Jogszabályok tervezetével kapcsolatos jogosítványok

Az Ajbt. 2. § (2) bekezdése értelmében az alapvető jogok biztosa véleményezi a feladat- és hatáskörét érintő jogszabályok tervezetét, valamint javaslatot tehet az alapvető jogokat érintő jogszabályok módosítására, megalkotására, illetve nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismerésére.

A nemzeti megelőző mechanizmus javaslattételi jogkörének gyakorlása érdekében az állam valamennyi, a fogvatartási körülményeket érintő jogszabály tervezetét már az előkészítés szakaszában, hivatalból köteles a nemzeti megelőző mechanizmusnak megküldeni.¹⁹⁷

A jogalkotásról szóló törvény szerint a jogszabály előkészítője köteles gondoskodni arról, hogy ha a törvény valamely szervezet számára kifejezetten jogot biztosít a jogállását vagy a feladatkörét érintő jogszabályok tervezeteinek véleményezésére, úgy ezzel a jogával élhessen.¹⁹⁸ A jogszabályok előkészítéséért felelős szervek a tervezeteket elsősorban annak bizonyítékaként küldik meg az

¹⁹³ Az NMM 2018-ben publikált jelentéseiben összesen 17 jogalkotási ajánlást tett.

¹⁹⁴ Lásd az Ajbt. 37. §-át.

¹⁹⁵ Lásd az Ajbt. 34/A. § (1) bekezdését.

¹⁹⁶ Lásd az Ajbt. 34. §-át.

¹⁹⁷ Lásd az OPCAT 19 cikkének c) pontját.

¹⁹⁸ Lásd a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény 19. § (1) bekezdését.

NMM számára, hogy a jelentéseiben megjelölt jogszabályok módosítására, hatályon kívül helyezésére, illetve megalkotására vonatkozó javaslatainak eleget tettek. Az alapvető jogok biztosa a jogszabálytervezeteket komplex módon, vagyis az NMM látogatások során szerzett tapasztalatokon túlmenően, az általános hatáskörben végzett vizsgálatok megállapításainak tükrében véleményezi. A véleményezés során különös figyelmet kap, hogy a javasolt normaszöveg a jelentésekben kifogásolt bánásmód orvoslására, illetve jövőbeni megelőzésére alkalmas lehet-e.

Az olyan jogalkotási koncepciók, illetve azon jogszabálytervezetek esetében, amelyek alkalmazása kapcsán az alapvető jogok biztosa vizsgálati tapasztalatokkal nem rendelkezik, a rossz bánásmód veszélyére, illetve az annak megelőzéséhez szükséges intézkedésekre hívja fel a kodifikációt végzők figyelmét. Az NMM a jogszabálytervezetek véleményezésekor fenntartja a jogot, hogy a jövőbeni látogatásai, illetve vizsgálati megállapításai függvényében a majdan hatályba lépő rendelkezések módosítását vagy hatályon kívül helyezését kezdeményezze.

2019-ban a jogszabály előkészítéséért felelős szervek **108** jogszabálytervezet véleményezésére kérték fel az alapvető jogok biztosát.¹⁹⁹ Az ombudsman jogszabálytervezetek kapcsán kifejtett véleményének nincs kötelező ereje, de azok alapjogvédelmi megközelítése segítheti a kodifikációs munka eredményességét, az esetleges hiányosságok, ellentmondások kiküszöbölését.

¹⁹⁹ Az NMM feladatait teljesítő alapvető jogok biztosa 2016-ban 212, 2017-ben 219, 2018-ban 154 előterjesztést véleményezett.

12. Az NMM nemzetközi kapcsolatai

2019-ben az alapvető jogok biztosa és a Főosztály munkatársai kétoldalú találkozókon, továbbá nemzeti és nemzetközi szervezetek részvételével tartott konferenciákon konzultáltak az NMM feladatainak ellátásáról.

12.1. Az NMM és a Megelőzési Albizottság kapcsolata

A Megelőzési Albizottság 2017. március 21. és 30. között rendes látogatást tett Magyarországon. Az alapvető jogok biztosa a látogatásról készült, a nemzeti megelőző mechanizmusnak szóló jelentést²⁰⁰ a Hivatal honlapján közzétette, továbbá a testület megállapításaira és ajánlásaira határidőn belül válaszolt.²⁰¹

A jelentés közzétételét követően²⁰² lehetőség nyílt arra, hogy az NMM a Megelőzési Albizottság által megfogalmazott ajánlások végrehajtásának segítése céljából – az OPCAT 26. cikk 1. pontja szerinti külön alaptól – támogatást kérjen.²⁰³ Az NMM „*Interjútechnikák, Délkelet-európai OPCAT NMM Workshop 2020 – Alapvető Jogok Biztosának Hivatala (AJBH)*” című pályázata sikeres volt. A Megelőzési Albizottság a rendezvény költségeit 10 249 USD összeggel támogatja.

12.2. Az NMM kapcsolata más országok nemzeti megelőző mechanizmusaival

12.2.1. Nemzeti Megelőző Mechanizmusok Délkelet-európai Hálózata

Az NMM 2014-től megfigyelőként, majd 2016. április 21-től teljes jogú tagként vesz részt a Nemzeti Megelőző Mechanizmusok Délkelet-európai Hálózatának (a továbbiakban: Délkelet-európai Hálózat) munkájában, amelynek tagjai szakmai tapasztalataik megosztásával egymást kölcsönösen segítve, eredményesebben tudják ellátni a rossz bánásmódok megelőzésének feladatát.

A Délkelet-európai Hálózat 2019. június 11-12-én, Skopjében megrendezett, „*Az NMM válasza a megtorlásra*”²⁰⁴ témájú első éves ülésének résztvevői beszámoltak az OPCAT 21. cikk 1. pontjában rögzített tilalom érvényesülését érintő tapasztalataikról.²⁰⁵ A résztvevők bemutatták a megtorlások általuk tapasztalt módozatait és hatékony megelőzésük, illetve kezelésük módját. A Megelőzési Albizottság képviselője tájékoztatta a résztvevőket, hogy a testületnek milyen lehetőségei vannak arra, hogy a nemzeti megelőző mechanizmusokat a megtorlások megelőzése és kezelése során segítse.

Délkelet-európai Hálózat 2019. október 2–3. között, szintén Skopjében tartott „*A fiatalok speciális szükségletei a fogvatartási helyeken*”²⁰⁶ témájú második éves ülésének résztvevői által elfogadott nyilatkozat szerint a Délkelet-európai Hálózat tagjainak elsődleges célja, hogy ajánlásaikkal a gyermekbarát igazságszolgáltatás útján segítsék a gyermekek mindenképp fellelhető érdekének érvényesülését.

²⁰⁰ A CAT/OP/HUN/R.2 számú jelentés nem hivatalos magyar nyelvű fordítása elérhető: <https://www.ajbh.hu/documents/10180/1787026/CAT-OP-HUN-R2+HUN.pdf/>

²⁰¹ Az NMM CAT/OP/HUN/R.2. számú jelentésre adott válasza elérhető: https://www.ajbh.hu/documents/10180/2841966/SPT_response_HUN.pdf/

²⁰² Az OPCAT 16. cikk 2. pont alapján.

²⁰³ A pályázat feltételei: <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/OPCAT/Fund/Pages/Applications.aspx>

²⁰⁴ „NMM Policy on Reprisals”,

²⁰⁵ Az OPCAT 21. cikk 1. pontja értelmében „*Semmilyen hatóság és tisztviselő nem rendelhet el, nem alkalmazhat, nem engedélyezhet és nem tűrhet el semmilyen személy vagy szervezet elleni szankciót, ha az illető a nemzeti megelőző mechanizmussal akár valós, akár hamis információkat közölt, és az adott személyt vagy szervezetet semmiféle más jellegű hátrány sem éri.*”

²⁰⁶ „*Special needs of juveniles in places of detention*”,

12.2.2. Konferenciák

2019. február 12–13-án a Főosztály két munkatársa részt vett Budapesten, a Ludwig Boltzmann Intézet, a Magyar Helsinki Bizottság, a Helsinki Foundation for Human Rights (Lengyelország) és a Peace Institute (Szlovénia) által megrendezett, „*A gyanúsítottak és vádlottak jogainak erősítése a nemzeti emberi jogi intézmények bevonásával*”²⁰⁷ című tanácskozáson.

2019. október 24-én a Főosztály egyik munkatársa részt vett Bécsben, a Ludwig Boltzmann Intézet, a Magyar Helsinki Bizottság, a Helsinki Foundation for Human Rights (Lengyelország) és a Peace Institute (Szlovénia) által megrendezett, „*Útmutató kidolgozása a nemzeti emberi jogi intézmények számára az eljárási biztosítékok megerősítésére*”²⁰⁸ című tanácskozáson.

12.2.3. Kétoldalú kapcsolatok

Az alapvető jogok biztosa 2019. december 2-án Bécsbe látogatott, ahol Werner Amon, a nemzeti megelőző mechanizmus feladatait ellátó Osztrák Ombudsmani Testület elnöke, egyben a Nemzetközi Ombudsmani Intézet (International Ombudsman Institute – IOI) főtitkára, valamint Walter Rosenkranz, az Osztrák Ombudsmani Testület tagja fogadták őt az osztrák hivatal székházában.

12.3. Nemzetközi tevékenység

A Főosztály két munkatársa 2019. január 30-án részt vett a Fogytékossággal Élő Személyek Jogainak Bizottsága²⁰⁹ delegációjának látogatása alkalmával tartott megbeszélésen a Hivatalban.

2019. február 5-én Dunja Mijatović, az Európa Tanács emberi jogi biztosa látogatott a Hivatalba. A Főosztály vezetője beszámolt a főtí Károlyi István Gyermekközpontban tett NMM látogatás tapasztalatairól.

A Főosztály vezetője – Magyarország által delegált független tagként – 2019. március 4–8., július 1–5., valamint november 4–8. között részt vett a CPT plenáris ülésein, továbbá 2019. január 30. és február 1. között a testület Georgiában és Oroszországban tett látogatásainak delegációs találkozásán. A Főosztály vezetője a CPT delegációjának tagjaként 2019. április 2–12. között a testület dániai ország-látogatásán, illetve 2019. szeptember 23–24. között a látogatás delegációs találkozásán vett részt.

A Főosztály helyettes vezetője 2019. november 4–6. között Strasbourgban részt vett a CPT fennállásának 30 éves évfordulója alkalmával szervezett ünnepségen, valamint az ehhez kapcsolódó szakmai rendezvényeken. A november 4-i tanácskozás témája a rendőrségi fogva tartás eljárási garanciái voltak, amelynek során a főosztályvezető-helyettes ismertette a magyar NMM munkamódszereit. A főosztályvezető-helyettes november 5-én az Association for the Prevention of Torture nevű civil szervezet által rendezett megbeszélés résztvevőit tájékoztatta arról, hogy a nemzeti megelőző mechanizmus feladatainak teljesítése körében eljáró alapvető jogok biztosa törekszik arra, hogy a hatáskörét minél szélesebb körben gyakorolja. A magyar NMM a Megelőzési Albizottság elvárásainak megfelelően rendszeresen látogat nem tradicionális fogva tartási helyszíneket (idősoththonok, gyermekotthonok, házi őrizet, pszichiátriai intézetek, stb.).

²⁰⁷ „*Strengthening the rights of suspects and accused in criminal proceedings – The role of the National Human Rights Institutions*”

²⁰⁸ „*Developing Guidance for NHRIs to Strengthen Procedural Safeguards*”

²⁰⁹ Lásd a CRPD egyezmény 34. cikkét.

13. Média, disszemináció

A látogatások mellett az NMM feladata nyilvánosságra hozni a véleményét, a megállapításait és minden olyan releváns információt, amely növelheti a társadalmi tudatosságot.²¹⁰ Az alapvető jogok biztosa ezt a kötelezettségét elsősorban a Hivatal honlapján, az NMM számára létrehozott felületen²¹¹ teljesíti.

Továbbra is fontos szempont, hogy az NMM tevékenységéről szóló legfontosabb információkat tartalmazó szórólap a fogva tartási helyeken elérhető legyen. A specifikált szórólapok a büntetés-végrehajtás, a rendőrség, a pszichiátria, továbbá a gyermekek számára megfogalmazott információkat tartalmazzák.²¹²

13.1. Média

2019-ben a Hivatal munkatársai 37, az NMM feladatkörének teljesítése körében kiadott jelentéssel összefüggő független média-megjelenést regisztráltak.

Az NMM tevékenységét érintő 2019. évi tudósítások

<i>A sajtóban megjelenő téma</i>	<i>Független média-megjelenések száma</i>
Az NMM-ről általában	3
Visegrád Aranykor Idősek Otthona	20
Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet I. objektum	11
Szegedi Fegyház és Börtön III. objektum, Krónikus Utókezelő Részleg	2
Balassagyarmati Rendőrkapitányság	1
Összesen	37

A sajtó részletesen beszámolt az NMM Visegrád Aranykor Idősek Otthonában tett látogatásáról. Több híradás már a jelentés közzétételét megelőzően tudósított arról, hogy az Otthonból „kidobták” azon lakókat, akik szóba álltak az NMM munkatársaival.²¹³ Később a sajtó arról is írt, hogy az Otthon munkatársai „nem akarták az ombudsman munkatársait sem beengedni” akik ellenőrizni szeretnék volna, hogy minden jogszabályszerűen működik-e az intézményben,²¹⁴ az egészségügyi személyzet közel fele engedély nélkül dolgozott; volt olyan ellátott, aki már nem is emlékezett arra, hogy mikor járt utoljára orvosnál, és többen évek óta nem jutottak ki a szabad levegőre.²¹⁵

²¹⁰ SPT: *Analytical self-assessment tool for National Preventive Mechanisms*, (CAT/OP/1/Rev.1) 9 (b) pont <https://undocs.org/CAT/OP/1/Rev.1>

²¹¹ <https://www.ajbh.hu/opcat>

²¹² <https://www.ajbh.hu/opcat-rovid-tajkoztatas-fogvatartottak-szamar>

²¹³ Esti Újság: Kidobta a lakóit a visegrádi idősek otthona, mert beszéltek az ombudsmannak. [megjelenés: 2019.02.13.] <https://estiujsg.hu/belfold/kidobta-a-lakoi-a-visegradi-idosek-otthona-mert-beszeltak-az-ombudsmannak> [letöltve: 2020.02.04.]

²¹⁴ 24.hu: Nem akarták az ombudsman munkatársait sem beengedni. [megjelenés: 2019.11.04.] <https://24.hu/belfold/2019/11/04/visegrad-idosek-otthona-ombudsman> [letöltve: 2020.02.04.]

²¹⁵ HVG: Többeket kiraktak egy nyugdíjas otthonból, mert szóba álltak az ombudsman munkatársaival. [megjelenés: 2019.02.13.] https://hvg.hu/itthon/20190213_nyugdijasotthon_ajbh_ombudsman_legjobb_ugyesz_kormanyhivatal_kuratorium [letöltve: 2020.02.04.]

Az NMM-nek a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet I. objektumának látogatásáról szóló, 2018-ban publikált jelentése²¹⁶ is szerepelt a sajtóban. A híradások beszámoltak arról, hogy a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet I. objektumában az engedélyezett 153 férőhelyen a látogatáskor 258 fogvatartott tartózkodott, valamint tudósítottak a zuhanyzóban tapasztalt balesetveszélyes körülményekről és a személyi állomány körében tapasztalt létszámihiányról.²¹⁷ Több fogvatartott elmondása szerint előfordult, hogy a kezüknél fogva bilincseltek a radiátorhoz őket, ezt videofelvétel is bizonyította. Egyiküket mintegy fél órára a radiátorhoz bilincseltek, és a fejére húztak egy fejtvédő sisakot. Az intézetparancsnok állítása szerint erre az önkárosítás és az esetleges támadás miatt volt szükség. Az ombudsman a legfőbb ügyészhez fordult.²¹⁸

A Szegedi Fegyház és Börtön III. objektum, Krónikus Utókezelő Részlegén tett látogatásról²¹⁹ szóló híradás szerint „számos fogvatartott panaszolta, hogy a kiétekzéskor korlátozott a vásárolható palackos víz mennyisége, és ez nem elég nekik a következő vásárlási lehetőségig.” Az intézmény vezetése ismeri a problémát, de álláspontjuk szerint nem célszerű növelni a megvásárolható vizes palackok mennyiségét, mert vannak, olyan fogvatartottak, akik elveszik a társaik értékeit. Az NMM álláspontja szerint az emberi méltósághoz való joggal összefüggő visszásságot okoz, hogy csak korlátozott mennyiségű ivóvizet tarthatnak maguknál a lakóhelyiségben a fogvatartottak.²²⁰

A balassagyarmati rendőrkapitányságon tett látogatásról²²¹ szóló híradás szerint adatvédelmi problémákat okoz, hogy miközben a rendőrkapitányság munkatársai a Robotzsaru Neo programmal dolgoznak, melynek működését kielégítőnek ítélik, „...nekik régi gépeik vannak, Windows XP operációs rendszerrel ellátva.”²²²

13.2. Disszemináció

Az NMM tevékenységével szakirodalmi írások is foglalkoztak. A tanulmányok egyike a fiatalok büntetési intézeteiben végzett helyszíni vizsgálatokra reflektált,²²³ a másik a külföldiek fogva tartására szolgáló intézmények gyakoribb látogatását javasolta.²²⁴ Egy tanulmány az alapvető jogok biztosának a gyermeki jogok védelmét érintő feladatai kapcsán az NMM gyermekvédelmi szakellátás intézményeiben végzett látogatásainak fontosságát hangsúlyozta.²²⁵ A University of

²¹⁶ AJB-501/2018. számú jelentés.

²¹⁷ 444.hu: Herczeg Márk: Ombudsman egy budapesti börtönről: túlszűfolttság, elhanyagolt környezet, megaláztatás és legális hangulatjavítók. [megjelenés: 2019. 01. 08.] <https://444.hu/2019/01/08/ombudsman-egy-budapesti-bortonrol-tulzufolttag-elhanyagolt-kornyezet-megalaztat-as-legalis-hangulatjavitok> [letöltve: 2020.02.06.]

²¹⁸ Népszava: Juhász Dániel: A radiátorhoz bilincseltek és ráhúztak egy fejtvédőt. [megjelenés: 2019.01.08.] https://nepszava.hu/3020902_a-radiatorhoz-bilincseltek-es-rahuztak-egy-fejvedot [letöltve: 2020. 02. 12.]

²¹⁹ AJB-646/2019. számú jelentés.

²²⁰ Szeged.hu: Arzénos víz miatt figyelmeztet az ombudsman a szegedi börtön gyengélkedőjén. [megjelenés: 2019. 06.05.] <https://szeged.hu/hirek/28979/arzenes-viz-miatt-figyelmeztet-az-ombudsman-a-szegedi-borton-gyengelkedojen> [letöltve: 2020.02.06.]

²²¹ AJB-1774/2019. számú jelentés.

²²² itcafe.hu: Dajkó Pál: A Windows XP és a magyar rendőrség. [megjelenés: 2019.07.17.] https://itcafe.hu/hir/windows_xp_rendorseg.html [letöltve: 2020.02.06.]

²²³ Czenczer Orsolya: Az alapvető jogok biztosának a Nemzeti Megelőző Mechanizmus keretében végzett vizsgálatai egy bv-s személlyel – különös tekintettel a fiatalok szabadságvesztés büntetési intézeteiben végzett vizsgálatokra. In: Miskolci Jogi Szemle 14. évfolyam (2019) 2. különszám 1. kötet, 135-146.o. https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/6546/16_czenczerorsolya_t%C3%B6rdelt.pdf [letöltve: 2020.02.06.]

²²⁴ Tóth Judit: A hazai menekültügy emberi jogi mérlege. In: Kálmán Renáta– Szaniszló Réka Brigitta (szerk.): Álom és valóság – Az emberi jogok teoretikus és gyakorlati megközelítésben. 2019. április 25-én az SZTE-ÁJK Alkotmányjogi Tanszéke által szervezett konferencia tanulmánykötete. 85-97.o. https://arsboni.hu/wp-content/uploads/2019/10/Arsboni_folyoirat_2018_3_4.pdf [letöltve: 2020.02.06.]

²²⁵ Hörömpő Melitta: A családból való kiemelés elmélete és gyakorlati megvalósulása. In: Kálmán Renáta– Szaniszló Réka Brigitta (szerk.): Álom és valóság – Az emberi jogok teoretikus és gyakorlati megközelítésben. 2019. április 25-én az SZTE-ÁJK Alkotmányjogi Tanszéke által szervezett konferencia tanulmánykötete. 59-71.o. https://arsboni.hu/wp-content/uploads/2019/10/Arsboni_folyoirat_2018_3_4.pdf [letöltve: 2020.02.06.]

Western Australia honlapján megjelent, a civil szervezetek és a nemzeti megelőző mechanizmusok formalizált kapcsolatának fontosságáról szóló írás a magyar NMM-et pozitív példaként említi.²²⁶

Az NMM kötelessége a tudatos disszemináció. Az ismeretek terjesztésének hatékony módja a jövőbeni szakemberek képzése. A Főosztály munkatársai oktatási feladatokat láttak el hazai felsőoktatási intézményekben, előadásokat tartottak, valamint szakfolyóiratokban publikáltak.

13.2.1. Oktatási tevékenység

Oktatott tárgy	Intézmény neve
Polgári jogi szeminárium	ELTE Állam- és Jogtudományi Kar
Fejezetek a kritikai kriminológia eredményeiből	NKE Rendészettudományi Doktori Iskola
Pönológia és társadalomtudományi kutatás a börtönben	NKE Rendészettudományi Doktori Iskola
Börtönszociológia	ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, Kriminológus mesterképzés
Kriminálpszichológia	ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, Kriminológus mesterképzés
Szociális problémák makroszintű multidiszciplináris megközelítése I. Az erőszak	Semmelweis Egyetem, Egészségügyi Közzolgálati Kar, Mentálhigiéné Intézet
Kísérő nélküli kiskorúak Magyarországon	ELTE Jogi Továbbképző Intézet, Gyermekjogi szakjogász képzés
Szociálisan hatékony attitűd – nevelőszülői készségfejlesztő tréning	Máltai Családok Háza Nevelőszülői Hálózat és a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság képzése
Az OPCAT NMM működése	Az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala gyakornoki programja joghallgatók számára

13.2.2. Publikációk

- Haraszti Margit Katalin: *Adalékok a kínzás fogalmi elemeinek meghatározásához és értelmezéséhez*. In: Magyar Jog 2019/12. szám, 714–725.o.
- Haraszti Margit Katalin: *Az embertelen és a megalázó bánásmód vagy büntetés definiálásának és értelmezésének irányai*. In: Közjogi Szemle 2019/4. szám, 1–10. o.²²⁷
- Haraszti, Katalin: *Immigration Detention and Effective Alternatives*. In: South-East Europe National Preventive Mechanisms Network Meeting – Immigration Detention and effective alternatives. Presentations of the participants. Protector of Human Rights and Freedom, Montenegro 22–25. o. *(angol és montenegrói nyelven)*.²²⁸
- Izsó Krisztina: *A korlátozó intézkedésekre vonatkozó jogi szabályozás fogyatékoságai, figyelemmel néhány ombudsmani vizsgálat tapasztalataira*. In: Közjogi Szemle 2019/3. szám, 27–33. o.

²²⁶ Steven Caruna: OPCAT series: The need for formal partnerships between civil society and the National Preventive Mechanism, <http://www.news.uwa.edu.au/2019121611777/uwa-public-policy-institute/opcat-series-need-formal-partnerships-between-civil-societ> [letöltve: 2020. 02. 10.]

²²⁷ Online elérhető: https://hvgorac.hu/tallozo/Haraszti_Margit_Katalin_Az_embertelen_es_a_megalazo_banasmod_vagy_buntetes_definialasan_ak_es_ertelmezesenek_iranyai

²²⁸ Online elérhető: http://www.ombudsman.co.me/docs/1571738195_2-publikacija---zbirka-izlaganja.docx

- Izsó Krisztina: *Katharina Boele-Woelki – Diego P. Fernandez Arroyo (szerk.): The Past, Present and Future of Comparative Law – Le passé, le présent et le futur du droit comparé (Recenzió)*. In: *Állam- és Jogtudomány* 2019/1. szám, 111–117. o.²²⁹
- Izsó Krisztina: *A gyermek önrendelkezése – egy ombudsmani jelentés margójára*. In: *Magyar Jog* 2019/3. szám, 133–139. o.
- Izsó, Krisztina–Sárközy, István: *NPM policy on reprisal, relevant legal rules and experience of visits*. In: 1st Meeting of the South East Europe NPM Network in 2019, Skopje. Ombudsman Office of the Republic of North Macedonia; 34–38. o. (*macedón nyelven*); 101–105. o. (*albán nyelven*); 166–171. o. (*angol nyelven*)

13.2.3. OPCAT NMM témakörű előadások

<i>Előadás címe</i>	<i>Rendezvény</i>	<i>Időpont</i>
Székely László: „ <i>A Nemzeti Megelőző Mechanizmus megalapítása és működésének tapasztalatai</i> ”	A Magyar Kriminológiai Társaság tudományos ülése	2019.02.21.
Rostás Rita: „ <i>OPCAT tapasztalatok a gyermekvédelem intézményeiben</i> ”	„ <i>30 éves a Gyermekjogi Egyezmény</i> ” c. konferencia, Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar	2019.04.15.
Fliegauf Gergely: „ <i>Mit jelent a büntetlenség vagy büntethetlenség (impunity) a fogvatartási helyeken?</i> ”	„ <i>Tradíció és innováció a büntügyi tudományokban</i> ” c. szakmai konferencia, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Óriás Nándor Szakkollégium Büntügyi Tagozata	2019.04.17.
Rostás Rita: „ <i>A Nemzeti megelőző mechanizmus tapasztalatai a gyermekvédelem intézményeiben</i> ”	„ <i>Gyerekek a társadalom peremén</i> ” – 6. Együttélés, együttműködés, tolerancia rendezvény a Budai Képző fennállásának 150. évfordulója alkalmából, ELTE Tanító- és Óvóképző Kar	2019.05.10.
Izsó Krisztina és Sárközy István: „ <i>NPM policy on reprisal, relevant legal rules and experience of visits</i> ”	1st Meeting of the South-East Europe NPM Network in 2019, Szkopje, Észak-Macedónia	2019.06.11–12.
Fliegauf Gergely: „ <i>Special needs of juveniles in places of detention</i> ”	2nd Meeting of the South-East Europe NPM Network in 2019, Szkopje, Észak-Macedónia	2019.10.01.
Fliegauf Gergely: „ <i>OPCAT NMM látogatások fogvatartási helyeken, pszichológiai vonatkozások</i> ”	Tudományos Diákköri Konferencia, Károli Gáspár Református Egyetem Jog- és Államtudományi Kar	2019.11.11.
Fliegauf Gergely: „ <i>OPCAT NMM-látogatások fogvatartási helyeken – pszichológiai és társadalomtudományi vonatkozások, tapasztalatok</i> ”	„ <i>Büntetés mint következmény, a büntetés következménye</i> ”, a Debreceni Törvényszék Gyermekközpontú Igazságszolgáltatás Munkacsoportjának szakmai napja	2019.11.13.
Haraszti Katalin: „ <i>Kínzás, valamint a kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés tilalma</i> ”	Szegedi Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Alkotmányjogi Tanszék	2019.11.21.

²²⁹ Online elérhető: <https://jog.tk.mta.hu/uploads/files/2019-01-rec2.pdf>

13.2.4. A Főosztály munkatársainak részvétele szakmai rendezvényeken

<i>Rendezvény</i>	<i>Időpont</i>
ELTE Pszichológiai és Pedagógiai Kar, Katasztrófa- és kríziskezelő szakpszichológus szakirányú továbbképzés	2019. február-december
„Családban marad? A hozzátartozók sérelmére elkövetett bűncselekmények a legújabb empirikus kutatások tükrében” c. szekcióülés, a Magyar Kriminológiai Társaság Viktimológiai Szekciója és a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar szervezésében	2019.02.22.
„Constitutional EU identity 2019 unity in diversity – common and particular values” c., az Alkotmánybíróság által szervezett nemzetközi konferencia	2019.03.08.
A Barnahus bemutatása és képzés a gyermekbarát meghallgatásról, Terre des Hommes Európai Regionális Iroda	2019.04.02–04.
„Politikáról jól vagy semmit? Gyermek a politika célkeresztjében” c. kerekasztal-beszélgetés	2019.05.07.
A letartóztatás és a védőkirendelés közel egyéves gyakorlatáról szóló tudományos és szakértői konferencia, a Magyar Helsinki Bizottság szervezésében	2019.05.27.
„A magyar nemzeti emberi jogi intézmény szerepe a gyanúsítottak és vádlottak jogainak érvényesítésében, különös tekintettel a védőbőz való jogra” c. konferencia a Magyar Helsinki Bizottság szervezésében	2019.05.29.
Dr. Sófi Gyula gyermekpszichiáter, az Európai Igazságügyi Gyermekpszichiátriai Társaság Tanácsadó Testületének tagja „A pszichopátia developmentális pszichiátriai szempontjairól” c. előadása	2019.10.14.
„Alternatív végrehajtási lehetőségek a büntetés-végrehajtásban” c. tudományos ülés a Magyar Kriminológiai Társaság szervezésében	2019.10.17.
„A bizalom rehabilitációja” – Rehabilitációs Team Tagok Fóruma az Országos Orvosi Rehabilitációs Intézetben	2019.11.19.

14. Összefoglalás

Az NMM legfontosabb feladata, hogy a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése céljából az OPCAT 4. cikk szerinti fogvatartási helyeken a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot beadvány és felmerült visszasság hiányában is rendszeresen vizsgálja.²³⁰ Az NMM látogatásainak végső célja, hogy az érintett hatóságokat és intézményeket a rossz bánásmód megelőzését szolgáló intézkedéseik hatékonyságának javítására ösztönözze.

Az alapvető jogok biztosa az NMM feladatainak teljesítése körében személyesen és az arra felhatalmazott köztisztviselő munkatársai útján is eljárhat. 2019-ben a Hivatalnak az NMM feladatainak teljesítése kapcsán két nagy kihívással kellett szembenéznie. Az egyik, hogy az Ajbt. 39/D. § (4) bekezdésében előírt két, orvosi végzettségű köztisztviselői álláshelyet jelentkezők hiányában nem sikerült betölteni. A látogatásokban közreműködő orvosok polgári jogi szerződés alapján látták el feladataikat. A másik nagy kihívást a Hivatal ideiglenes székházba költözése jelentette. A Hivatal az új székház felújításának idejére Budapest egyik frekventált pontján található, korszerű irodaházban kapott ideiglenes elhelyezést.

A Főosztály átlagosan kilenc köztisztviselő munkatárssal látta el a feladatait. A látogatásokat 5–7 tagú csoportok végezték. A multidiszciplináris összetételű látogatócsoportokban a nemek kiegyensúlyozott aránya mellett a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok védelméhez szükséges szakértő is jelen volt.

Bár az alapvető jogok biztosa az NMM feladatait önállóan köteles ellátni, a tevékenységhez a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmód területén kiemelkedő gyakorlati és/vagy magas szintű elméleti ismeretekkel rendelkező, Magyarországon nyilvántartásba vett és működő szervezetekből álló Civil Konzultációs Testület is értékes támogatást nyújtott. Az NMM éves látogatási tervében szereplő fogvatartási helyszínek több mint egyharmadának kiválasztása a CKT tagszervezetek javaslatai alapján történt.²³¹

A Főosztály munkatársai az illetékes kormányzati szervektől származó adatok alapján a 2018. december 31-i állapotnak megfelelően frissítették az OPCAT 4. cikkének hatálya alá tartozó fogvatartási helyek jegyzékét. Az NMM rendelkezésére álló adatok szerint 2018. december 31-én a magyar joghatóság alá tartozó **3141 fogvatartási helyszínen 137 544 fogvatartási hely** volt.

2019-ben az NMM **10 fogvatartási helyszínen** összesen **3162 fogvatartási helyet** vizsgált. A vizsgált fogvatartási helyek átlagos kihasználtsága 69,2 % volt. A látogatócsoportok a legmagasabb, 128 %-os kihasználtságot a Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben észlelték.

Annak ellenére, hogy valamennyi látogatás előzetes bejelentés nélkül történt, a látogatócsoportok a fogvatartási helyszínekre többnyire késedelem nélkül bejutottak. A látogatócsoportok alapvető célja az volt, hogy valamennyi, a látogatás helyszínén tartózkodó, szabadságától megfosztott személlyel találkozzanak. A látogatócsoportok végigjárták a fogvatartási helyszínek helyiségeit, megtekintették berendezésüket és felszerelésüket, a szabadságuktól megfosztott személyek létszámára, a velük való bánásmódra és fogva tartásuk körülményeire vonatkozó iratokba betekintettek, egyes iratokról fénymásolatot készítettek, a szabadságuktól megfosztott személyek foglalkoztatását megfigyelték,

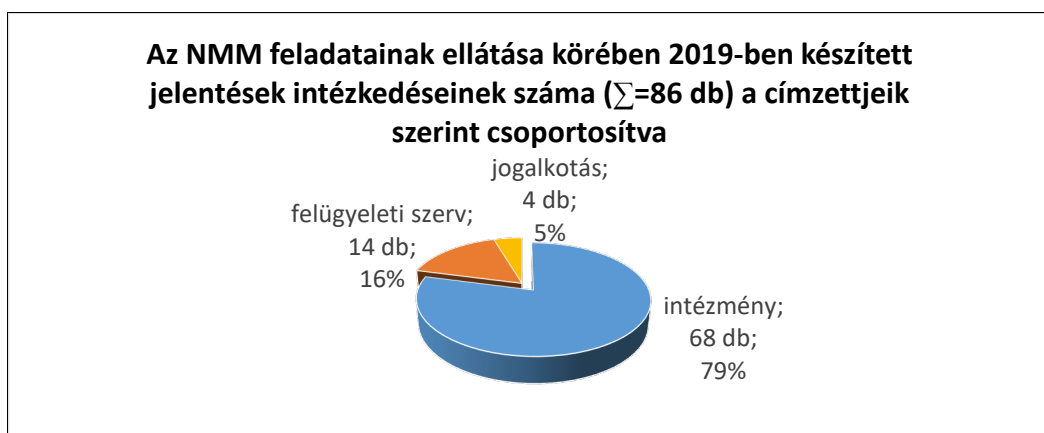
²³⁰ Lásd az Ajbt. 39/B. § (1) bekezdését.

²³¹ SPT látogatás Magyarországon 2017. március 21. és 30. között: a nemzeti megelőző mechanizmus részére megfogalmazott megállapítások és ajánlások (CAT/OP/HUN/R.2) 31. pont. <http://www.ajbh.hu/documents/10180/1787026/CAT-OP-HUN-R2+HUN.pdf>

velük és a személyzet tagjaival is elbeszélgettek. A fogvatartási helyszínek személyzete a feladat ellátásával kapcsolatos együttműködési kötelezettségének eleget tett.

A látogatócsoportok a fogvatartási helyszínek személyzete által alkalmazott, súlyos testi vagy lelki sérülésekkel járó, szándékos bántalmazásra utaló körülményeket nem észleltek.

Az alapvető jogok biztosa az NMM feladatkörének teljesítése körében végzett látogatásokról szóló jelentéseiben olyan intézkedéseket kezdeményez, amelyek a szabadságuktól megfosztott személyekkel szemben alkalmazott rossz bánásmód megszüntetését, illetve jövőbeni megelőzését szolgálják. Az NMM 2019-ben összesen **86** intézkedést kezdeményezett. Leggyakrabban, - **68** esetben a fogvatartási helyszín,²³² további **14** esetben a meglátogatott fogvatartási helyszínek felügyeletét ellátó szervek vezetőjének intézkedését²³³ kezdeményezte, **4** esetben jogalkotást érintő javaslatot tett.²³⁴

Az intézkedések címzettjei az NMM javaslatait megvizsgálták, és azokra a törvényben előírt határidőn belül, érdemben reagáltak. Amennyiben az érdemi álláspont kialakítása, illetve az NMM általa kezdeményezett intézkedés végrehajtása az Ajbt. vonatkozó rendelkezésében előírt határidőn belül nem volt lehetséges, azt az ajánlások címzettjei a válaszadásra előírt határidő letelte előtt jelezték, és határidő hosszabbítást kértek.

Az intézkedések megvalósulásának nyomon követését szolgáló, folyamatos és konstruktív párbeszéd nem csak az NMM, hanem az érintett fogvatartási helyszínek, hatóságok és más szervek vezetőinek is törvényben előírt kötelezettsége. Az NMM és az ajánlások címzettjei közötti párbeszéd a jelentés platformként történő felhasználásával történik. A törvény az ajánlások nyomon követésének módját a válaszadási határidőkre is kiterjedően, részletesen szabályozza.²³⁵

Ha a vizsgált hatóság vagy felügyeleti szerve az érdemi állásfoglalás kialakítását és az annak megfelelő intézkedés megtételét elmulasztja, vagy az állásfoglalással, illetve a megtett intézkedéssel az NMM nem ért egyet, az ügyet az éves beszámoló keretében az Országgyűlés elé terjesztheti és kérheti, hogy az ügyet az Országgyűlés vizsgálja ki. Kirívóan súlyos vagy a természetes személyek nagyobb csoportját érintő visszásság esetén az NMM indítványozhatja, hogy az Országgyűlés az adott kérdés megtárgyalását már az éves beszámolót megelőzően tűzze napirendre. A napirendre tűzés kérdésében az Országgyűlés dönt.

²³² Ajbt. 32. § (1) bekezdés.

²³³ Ajbt. 31. § (1) bekezdés.

²³⁴ Ajbt. 37. §.

²³⁵ Ajbt. 31-38. §.

Az NMM 2019-ban készült jelentéseiben megfogalmazott intézkedésekre a vizsgált hatóságok vagy felügyeleti szerveik érdemben reagáltak, és a látogatások nem tártak fel olyan súlyos jogsértést, amelynek orvoslása érdekében az NMM-nek az Országgyűléshez kellett volna fordulnia.

Az NMM az intézkedések címzettjeivel elsősorban írásbeli dialógust folytat, amelybe indokolt esetben bevonja a felügyeleti szerveket is. Nincs jogi akadálya annak, hogy a dialógus keretében szóbeli egyeztetések is legyenek.

A szóbeli dialógus egyik formája az utánkövető látogatás, amelynek során az NMM a korábbi látogatásról szóló jelentésben megfogalmazott ajánlások, továbbá a legtöbb problémát okozó területek ismételt ellenőrzésére törekszik. Az utánkövető látogatás alkalmat ad arra, hogy a fogvatartási helyszín személyzetével az NMM a korábbi vizsgálat tapasztalatait, illetve ezek fényében az intézkedések gyakorlati megvalósítását is megvitassa. Az NMM 2019-ben a Bács-Kiskun Megyei Platán Integrált Szociális Intézményben tett utánkövető látogatást.²³⁶

2019-ban az NMM működése **87.469.230** forintba került, amely összeget a Hivatal az Országgyűlés által megállapított költségvetéséből biztosította.

2017. március 21. és 30. között a Megelőzési Albizottság látogatást tett Magyarországon. A látogatásról szóló jelentés²³⁷ közzétételét követően²³⁸ lehetőség nyílt arra, hogy az NMM a Megelőzési Albizottság által megfogalmazott ajánlások végrehajtásának segítése céljából – az OPCAT 26. cikk 1. pontja szerinti külön alaptól – támogatást kérjen.²³⁹ Az NMM „*Interjútechnikák, Délkelet-európai OPCAT NMM Workshop 2020 – Alapvető Jogok Biztosának Hivatala (AJBH)*” című pályázata sikeres volt. A Megelőzési Albizottság a rendezvény költségeit 10 249 USD összeggel támogatja.

²³⁶ http://www.ajbh.hu/documents/10180/2953404/Platán_3+-+rövid+hír.pdf/

²³⁷ A Megelőzési Albizottság NMM számára megfogalmazott megállapításai és ajánlásai, továbbá az NMM Megelőzési Albizottságnak szóló válasza elérhető: <http://www.ajbh.hu/opcat-SPT-jelentes-2017>

²³⁸ Az OPCAT 16. cikk 2. pont alapján.

²³⁹ A pályázat feltételei: <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/OPCAT/Fund/Pages/Applications.aspx>

2011. évi CXLI. törvény

a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének kihirdetéséről²⁴⁰

1. § Az Országgyűlés e törvénnyel felhatalmazást ad a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezményhez fűzött, az Egyesült Nemzetek Szervezetének Közgyűlése által 2002. december 18-án elfogadott fakultatív jegyzőkönyv (a továbbiakban: jegyzőkönyv) kötelező hatályának elismerésére.
2. § Az Országgyűlés a jegyzőkönyvet e törvénnyel kihirdeti.
3. § A jegyzőkönyv [...] hivatalos magyar nyelvű fordítása a következő:

„Fakultatív jegyzőkönyv a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezményhez

PREAMBULUM

A jelen jegyzőkönyvet aláíró részes államok,

Megerősítve, hogy a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés tilos, és az emberi jogok súlyos megsértésének minősül;

Meggyőződve arról, hogy további intézkedések szükségesek a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény (a továbbiakban: Egyezmény) céljainak eléréséhez és a szabadságuktól megfosztott személyek védelmének megerősítéséhez a kínzással és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmóddal vagy büntetéssel szemben;

Felidézve, hogy az Egyezmény 2. és 16. cikke arra kötelez minden részes államot, hogy a joghatósága alatt álló bármely területen tegyen hathatós intézkedéseket a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés ellen;

Elismerve, hogy az említett cikkek megvalósításáért az államok viselik az elsődleges felelősséget; hogy a szabadságuktól megfosztott személyek védelmének a megerősítése és emberi jogaik teljes tiszteletben tartása mindenkinek a közös felelőssége; valamint azt, hogy a nemzetközi végrehajtó szervek kiegészítik és megerősítik a nemzeti intézkedéseket;

Felidézve, hogy a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés hatékony megelőzéséhez oktatásra, valamint egyidejűleg különböző törvényhozói, közigazgatási, bírósági és egyéb intézkedésekre van szükség;

Felidézve továbbá, hogy a Nemzetközi Emberi Jogi Konferencia határozottan kinyilvánította, hogy a kínzás felszámolására irányuló törekvéseknek elsősorban és főként a megelőzést kell megcélolniuk, és az Egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének elfogadását sürgette, amelynek a rendeltetése létrehozni a fogvatartási helyek rendszeres látogatásának megelőző rendszerét;

Meggyőződve arról, hogy a szabadságuktól megfosztott személyeknek a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni védelmét megelőző jellegű, nem bírósági eszközökkel lehet megerősíteni, amelyek a fogvatartási helyek rendszeres látogatásán alapulnak;

Az alábbiakban állapodtak meg:

I. RÉSZ

ÁLTALÁNOS ELVEK

1. cikk

A jegyzőkönyv célja egy olyan rendszer létrehozása, amelyben független nemzetközi és nemzeti testületek - a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés

²⁴⁰ Kihirdetve: 2011. XI. 3.

megelőzése céljából - olyan helyszínekre látogatnak el rendszeresen, ahol embereket fosztanak meg a szabadságuktól.

2. cikk

1. A Kínzás Elleni Bizottságon belül létrejön a Kínzás és Más Kegyetlen, Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőzési Albizottsága (a továbbiakban: Megelőzési Albizottság), amely a jelen jegyzőkönyvben meghatározott feladatokat hajtja végre.

2. A Megelőzési Albizottság az Egyesült Nemzetek Szervezete Alapokmányának keretei között végzi tevékenységét, illetve annak céljai és alapelvei, valamint az Egyesült Nemzetek Szervezetének azon normái szerint működik, amelyek a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódra vonatkoznak.

3. A Megelőzési Albizottság ezenkívül a bizalmasság, a pártatlanság, a szelektivitásmentesség, az univerzalitás és az objektivitás alapelve szerint működik.

4. A Megelőzési Albizottság és a részes államok együttműködnek a jelen jegyzőkönyvben foglaltak végrehajtása céljából.

3. cikk

Minden részes állam belföldi szinten létrehoz, kijelöl vagy fenntart egy vagy több látogató testületet (a továbbiakban: nemzeti megelőző mechanizmus) a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megakadályozása érdekében.

4. cikk

1. Minden részes állam köteles a jelen jegyzőkönyvnek megfelelően lehetővé tenni a látogatásokat a 2. és 3. cikkben hivatkozott mechanizmus keretében, a joghatósága és ellenőrzése alatt álló bármely helyen, ahol az embereket valamely állami hatóság utasítására, kezdeményezésére, hozzájárulásával vagy elfogadásával megfosztják vagy megfoszthatják személyes szabadságuktól (a továbbiakban: fogvatartási helyek). A látogatások célja az, hogy szükség esetén megerősítsék az említett személyek védelmét a kínzással és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmóddal vagy büntetésekkel szemben.

2. A jelen jegyzőkönyv alkalmazásában a szabadságelvonás mindennemű fogva tartást vagy bebörtönzést jelent, valamint egy személy elhelyezését olyan állami vagy magántulajdonú, őrizetbe vételi környezetben, amelyet az illető valamilyen bírói, közigazgatási vagy más hatóság utasítására önként nem hagyhat el.

II. RÉSZ

A MEGELŐZÉSI ALBIZOTTSÁG

5. cikk

1. A Megelőzési Albizottság tíz tagból áll. Miután az ötvenedik részes állam is ratifikálta a jelen jegyzőkönyvet, vagy csatlakozott ahhoz, a Megelőzési Albizottság tagjainak száma huszonötre nő.

2. A Megelőzési Albizottság tagjait olyan személyek közül kell kiválasztani, akik erkölcsileg feddhetetlenek, bizonyítottan sikeres szakmai tapasztalatokat szereztek az igazságszolgáltatás, különösen a büntetőjog, a büntetés-végrehajtás vagy a rendőrségi igazgatás terén, illetve azokon a területeken, amelyek a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmóddal kapcsolódnak.

3. A Megelőzési Albizottság összeállítása során megfelelően figyelembe kell venni a kiegyenlített földrajzi megoszlást, valamint a részes államok különböző civilizációinak és jogrendszerének képviselőit.

4. Az összeállítás során figyelembe kell venni továbbá a két nem kiegyensúlyozott képviselőit az egyenlőség és a diszkriminációmentesség alapelve szerint.

5. A Megelőzési Albizottságnak nem lehet két olyan tagja, akik ugyanazon államnak a polgárai.

6. A Megelőzési Albizottság tagjai saját minőségükben járnak el, függetlenek és pártatlanok, és kötelesek a Megelőzési Albizottság rendelkezésére állni a hatékony munkavégzés érdekében.

6. cikk

1. Mindegyik részes állam jogosult arra, hogy a jelen cikk 2. bekezdése alapján legfeljebb két olyan tagot jelöljön, akik rendelkeznek az 5. cikkben foglalt képesítéssel, és megfelelnek az abban foglalt követelményeknek, valamint a jelölés során kötelesek részletes tájékoztatást adni a jelöltek alkalmasságáról.

2. a) kizárólag valamely részes állam polgára jelölhető;

b) a két jelölt közül legalább az egyiknek a jelölő részes állam polgárának kell lennie;

c) egy részes államnak legfeljebb két polgára jelölhető;

d) ha valamely részes állam egy másik részes állam polgárát kívánja jelölni, a jelölés előtt meg kell szereznie az adott részes állam hozzájárulását.

3. Legalább öt hónappal a részes államok azon ülése előtt, ahol sor kerül a választásra, az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkára levelet küld a részes államoknak, amelyben felkéri őket, hogy jelöléseiket három hónapon belül nyújtsák be. A főtitkár előterjeszti az összes jelölt betűrendes névsorát, az őket jelölő részes államok feltüntetésével.

7. cikk

1. A Megelőzési Albizottság tagjait az alábbiak szerint kell megválasztani:

a) elsődleges szempont a jelen jegyzőkönyv 5. cikkében felsorolt követelményeknek és szempontoknak való megfelelés;

b) az első választást legkésőbb hat hónappal a jelen jegyzőkönyv hatálybalépése után kell megtartani;

c) a részes államok titkos szavazással választják meg a Megelőzési Albizottság tagjait;

d) a Megelőzési Albizottság tagjait a részes államok két évente megtartandó ülésén kell megválasztani, amelyet az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkára hív össze; ezeken az üléseken, amelyek a részes államok kétharmadának a képvisellete esetén határozatképesek, azokat a személyeket kell a Megelőzési Albizottságba beválasztottnak tekinteni, akik a legtöbb szavazatot kapták, feltéve, hogy a részes államok képviselőinek az abszolút többsége jelen volt és szavazott.

2. Ha a választás során valamely részes államnak két polgára is jogosulttá vált arra, hogy a Megelőzési Albizottság tagja legyen, a több szavazatot szerzett jelöltet kell a Megelőzési Albizottság tagjának tekinteni. Ha azonos állampolgárságú személyek azonos számú szavazatot kaptak, az alábbiak szerint kell eljárni:

a) ha csak az egyiket jelölte az a részes állam, amelynek az adott személy a polgára, ez az illető lesz a Megelőzési Albizottság tagja;

b) ha mindkét jelöltet az a részes állam jelölte, amelynek mindketten az állampolgárai, külön titkos szavazási fordulót kell tartani annak megállapítására, hogy melyik legyen tag;

c) ha egyik jelöltet sem az a részes állam jelölte, amelynek az állampolgárai, külön titkos szavazási fordulót kell tartani annak megállapítására, hogy melyik legyen tag.

8. cikk

Ha a Megelőzési Albizottság valamely tagja meghal, lemond, vagy bármilyen okból már nem tud eleget tenni a kötelezettségeinek, az őt jelölő részes állam a részes államok többségi jóváhagyásával egy másik alkalmas, szakképzett és az 5. cikkben foglalt követelményeknek megfelelő személyt jelöl a helyére, figyelembe véve a különböző szakterületek megfelelő egyensúlyának követelményét. Az illető a részes államok következő üléséig marad hivatalban. A jóváhagyást megadottnak kell tekinteni, kivéve, ha a részes államoknak legalább a fele elutasító választ ad hat héten belül azután, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkárától tájékoztatást kaptak a kinevezési javaslatról.

9. cikk

A Megelőzési Albizottság tagjait négy évre választják. Ismételt jelölés esetén egy alkalommal választhatók újra. Az első választáson megválasztott tagok felének két év elteltével jár le a

megbízásuk; ezeknek a személyeknek a nevét közvetlenül az első választás után a 7. cikk 1. bekezdésének *d)* pontjában hivatkozott ülés levezető elnöke választja ki sorsolással.

10. cikk

1. A Megelőzési Albizottság két évre választ tisztségviselőket, akik újraválaszthatók.
2. A Megelőzési Albizottság maga alkotja meg az eljárásrendjét. Ez az eljárásrend többek között az alábbiakról rendelkezik:
 - a)* a határozatképességhez a tagok fele plusz egy tag szükséges;
 - b)* a Megelőzési Albizottság a jelen lévő tagok egyszerű szavazattöbbségével hozza meg döntéseit;
 - c)* a Megelőzési Albizottság zárt üléseket tart.
3. A Megelőzési Albizottság alakuló ülését az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkára hívja össze. Az alakuló ülést követően a Megelőzési Albizottság a saját eljárásrendjében előírt időpontokban ül össze. A Megelőzési Albizottság és a Kínzás Elleni Bizottság egyidejűleg, évente legalább egyszer ülésezik.

III. RÉSZ

A MEGELŐZÉSI ALBIZOTTSÁG MEGBÍZATÁSA

11. cikk

1. A Megelőzési Albizottság
 - a)* ellátogat a 4. cikkben hivatkozott helyekre, és ajánlásokat fogalmaz meg a részes államok számára a szabadságuktól megfosztott személyeknek a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni védelméről;
 - b)* a nemzeti megelőző mechanizmusokat illetően
 - (i)* szükség szerint tanácsot ad és segítséget nyújt a részes államoknak azok létrehozásában;
 - (ii)* közvetlen és szükség szerint bizalmas kapcsolatot tart fenn a nemzeti megelőző mechanizmusokkal, és azoknak képzést és technikai segítséget kínál, hogy kapacitásukat meg tudják erősíteni;
 - (iii)* tanácsot ad és segítséget nyújt nekik azoknak az igényeknek és eszközöknek az értékeléséhez, amelyek a szabadságuktól megfosztott személyeknek a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni védelméhez szükségesek;
 - (iv)* ajánlásokat fogalmaz meg és beszámol megfigyeléseiről a részes államok számára, hogy megerősítse a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni nemzeti megelőző mechanizmusok kapacitását és megbízatását;
 - c)* a kínzás általános megakadályozása érdekében együttműködik az Egyesült Nemzetek Szervezetének illetékes szerveivel és mechanizmusaival, valamint azokkal a nemzetközi, regionális és nemzeti intézményekkel vagy szervezetekkel, amelyek célja megerősíteni mindenkinek a védelmét a kínzással és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmóddal vagy büntetéssel szemben.

12. cikk

Annak érdekében, hogy a Megelőzési Albizottság eleget tehessen a 11. cikkben foglalt megbízatásának, a részes államok vállalják, hogy:

- a)* saját területükön fogadják a Megelőzési Albizottságot, és lehetővé teszik, hogy annak tagjai bejussanak a jelen jegyző könyv 4. cikkében meghatározott fogvatartási helyekre;
- b)* biztosítják a Megelőzési Albizottság által kért valamennyi érdemi tájékoztatást az igények és azon intézkedések értékeléséhez, amelyek a szabadságuktól megfosztott személyek védelmének megerősítéséhez szükségesek a kínzással és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmóddal vagy büntetéssel szemben;
- c)* ösztönzik és megkönnyítik a kapcsolattartást a Megelőzési Albizottság és a nemzeti megelőző mechanizmusok között;

d) megvizsgálják a Megelőzési Albizottság ajánlásait, és párbeszédet folytatnak a lehetséges megvalósítási intézkedésekről.

13. cikk

1. A Megelőzési Albizottság - első alkalommal sorsolással - összeállítja a részes államokba teendő rendszeres látogatások programját, hogy eleget tegyen a 11. cikkben foglalt megbízatásának.

2. A Megelőzési Albizottság egyeztetéseket folytat, majd tájékoztatja a részes államokat a programjáról, hogy azok haladéktalanul megtehessék a szükséges gyakorlati intézkedéseket a későbbi látogatások fogadására.

3. A látogatásokon a Megelőzési Albizottság legalább két tagja vesz részt. Ezeket a tagokat szükség szerint olyan szakértők is elkísérhetik, akik a jelen jegyzőkönyvben szereplő területeken bizonyítottan szakmai tapasztalatokkal és ismeretekkel rendelkeznek, és akiket abból a szakértői névjegyzékből kell kiválasztani, amelyet a részes államok, az Egyesült Nemzetek Szervezete Emberi Jogi Főbiztosa Hivatalának és az Egyesült Nemzetek Szervezete Nemzetközi Bűnmegelőzési Központjának javaslatai alapján állítanak össze. A névjegyzék összeállítása során az érintett részes államok legfeljebb öt nemzeti szakértőre tehetnek javaslatot. Az érintett részes állam kifogást emelhet az ellen, hogy egy adott szakértő részt vegyen a látogatáson. Ebben az esetben a Megelőzési Albizottság más szakértőt javasol.

4. Ha a Megelőzési Albizottság célszerűnek tartja, a terv szerinti látogatás után rövid utólagos látogatást is javasolhat.

14. cikk

1. Annak érdekében, hogy a Megelőzési Albizottság eleget tehessen a megbízatásának, a részes államok az alábbiakat vállalják:

a) korlátlan hozzáférést biztosítanak minden információhoz a szabadságuktól megfosztott, a 4. cikk szerinti fogvatartási helyeken őrzött személyek számáról, valamint a fogvatartási helyek számáról és földrajzi helyéről;

b) korlátlan hozzáférést biztosítanak minden információhoz az említett személyekkel való bánásmódról, valamint fogva tartásuk körülményeiről;

c) az alábbi 2. bekezdésnek megfelelően korlátlan hozzáférést biztosítanak minden fogvatartási helyhez, azok létesítményeihez és helyiségeihez;

d) lehetővé teszik a tanúk nélküli, személyes vagy - szükség szerint - tolmácsolással biztosított magánmeghallgatást a szabadságuktól megfosztott személyeknek és minden más olyan személynek, aki a Megelőzési Albizottság véleménye szerint érdemi információval szolgálhat;

e) lehetővé teszik, hogy az Albizottság szabadon kiválassza a felkeresni kívánt helyeket és a meghallgatni kívánt személyeket.

2. Valamely meghatározott fogvatartási hely meglátogatása ellen kizárólag akkor lehet kifogást emelni, ha azt olyan sürgős és elháríthatatlan nemzetvédelmi, közbiztonsági, elemi csapással vagy a helyszínen folyó súlyos zavargásokkal kapcsolatos okok indokolják, amelyek ideiglenesen megakadályozzák a látogatást. Valamely részes államban fennálló, kihirdetett szükségállapot nem indokolja a látogatás elleni kifogást.

15. cikk

Semmilyen hatóság és tisztviselő nem rendelhet el, nem alkalmazhat, nem engedélyezhet, és nem tűrhet el semmilyen személy vagy szervezet elleni szankciót, ha az illető a Megelőzési Albizottsággal vagy annak küldötteivel akár valós, akár hamis információkat közölt, és az adott személyt vagy szervezetet semmiféle más jellegű hátrány sem érheti.

16. cikk

1. A Megelőzési Albizottság bizalmasan közli ajánlásait és megfigyeléseit a részes állammal és - adott esetben - a nemzeti megelőző mechanizmussal.

2. A Megelőzési Albizottság akkor hozza nyilvánosságra jelentését az érintett részes állam megjegyzéseivel együtt, ha azt az érintett részes állam kéri. Ha a részes állam a jelentés egy részét nyilvánosságra hozza, a Megelőzési Albizottság részben vagy teljes egészében közzéteheti a jelentést. Az érintett személy kifejezett hozzájárulása nélkül azonban semmiféle személyes adat nem hozható nyilvánosságra.

3. A Megelőzési Albizottság nyilvános éves jelentést tesz közzé tevékenységéről a Kínzás Elleni Bizottság számára.

4. Ha a részes állam megtagadja a 12. és 14. cikk szerinti együttműködést a Megelőzési Albizottsággal, vagy a helyzet javítására szolgáló intézkedéseket a Megelőzési Albizottság ajánlásainak fényében, a Kínzás Elleni Bizottság jogosult a Megelőzési Albizottság tagjainak többségi szavazatával úgy határozni, miután a részes állam lehetőséget kapott állásfoglalásának közzétételére, hogy nyilvános közleményt ad ki az ügyről, vagy nyilvánosságra hozza a Megelőzési Albizottság jelentését.

IV. RÉSZ

NEMZETI MEGELŐZŐ MECHANIZMUSOK

17. cikk

Legkésőbb egy évvel a jelen jegyzőkönyv hatálybalépését, ratifikálását vagy a hozzá történő csatlakozást követően minden részes állam köteles fenntartani, kijelölni vagy létrehozni egy vagy több független nemzeti megelőző mechanizmust a kínzások belföldi megelőzésére. A decentralizált egységek által létrehozott mechanizmusokat akkor lehet nemzeti megelőző mechanizmusnak nevezni a jelen jegyzőkönyv alkalmazásában, ha megfelelnek a jelen jegyzőkönyv rendelkezéseinek.

18. cikk

1. A részes államok szavatolják mind a nemzeti megelőző mechanizmusok működésének, mind az azokban dolgozó személyeknek a függetlenségét.

2. A részes államok a szükséges intézkedésekkel biztosítják, hogy a nemzeti megelőző mechanizmus szakértői rendelkezzenek a szükséges képességekkel és szaktudással. Törekednek a nemek egyensúlyára és az adott ország etnikai és kisebbségi csoportjainak megfelelő képviselőire.

3. A részes államok vállalják, hogy biztosítják a nemzeti megelőző mechanizmusok működéséhez szükséges erőforrásokat.

4. A nemzeti megelőző mechanizmusok létrehozásakor a részes államok kellő figyelmet szentelnek az emberi jogok előmozdítása és védelme érdekében létrehozott nemzeti intézmények jogállásával kapcsolatos alapelveknek.

19. cikk

A nemzeti megelőző mechanizmusokat legalább az alábbiakra kell felhatalmazni:

a) a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmód rendszeres vizsgálata a 4. cikk szerinti fogvatartási helyeken, hogy szükség szerint megerősítsék a védelmüket a kínzással és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmóddal vagy büntetéssel szemben;

b) ajánlások megfogalmazása az illetékes hatóságok számára, hogy javítsák a szabadságuktól megfosztott személyek körülményeit és a velük való bánásmódot, és hogy megakadályozzák a kínzást és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódot vagy büntetést, figyelembe véve az Egyesült Nemzetek Szervezetének vonatkozó normáit;

c) javaslatok és észrevételek benyújtása a hatályos vagy tervezett jogszabályokkal kapcsolatosan.

20. cikk

Annak érdekében, hogy a nemzeti megelőző mechanizmusok eleget tehessenek megbízatásuknak, a részes államok az alábbiakat vállalják:

a) hozzáférést biztosítanak valamennyi információhoz a szabadságuktól megfosztott személyek számáraól a 4. cikk szerinti fogvatartási helyeken, valamint a fogvatartási helyek számáraól és földrajzi helyéről;

b) hozzáférést biztosítanak valamennyi információhoz az említett személyekkel való bánásmódról, valamint fogva tartásuk körülményeiről;

c) hozzáférést biztosítanak valamennyi fogvatartási helyhez, azok létesítményeihez és helyiségeihez;

d) lehetővé teszik a szabadságuktól megfosztott személyek és minden más olyan személy tanúk nélküli, személyes vagy - szükség szerint - tolmácsolással biztosított magánmeghallgatását, aki a nemzeti megelőző mechanizmus véleménye szerint érdemi információval szolgálhat;

e) lehetővé teszik, hogy a mechanizmus szabadon kiválassza a felkeresni kívánt helyeket és a meghallgatni kívánt személyeket;

f) biztosítják a jogot a Megelőzési Albizottsággal való kapcsolattartáshoz, annak tájékoztatásához és az azzal való találkozáshoz.

21. cikk

1. Semmilyen hatóság és tisztviselő nem rendelhet el, nem alkalmazhat, nem engedélyezhet, és nem tűrhet el semmilyen személy vagy szervezet elleni szankciót, ha az illető a nemzeti megelőző mechanizmussal akár valós, akár hamis információkat közölt, és az adott személyt vagy szervezetet semmiféle más jellegű hátrány sem érheti.

2. A nemzeti megelőző mechanizmus által gyűjtött bizalmas információkat titkosan kell kezelni. Az érintett személy kifejezett hozzájárulása nélkül semmiféle személyes adat nem hozható nyilvánosságra.

22. cikk

A részes állam illetékes hatóságai megvizsgálják a nemzeti megelőző mechanizmus ajánlásait, és párbeszédet folytatnak azzal a lehetséges megvalósítási intézkedésekről.

23. cikk

A részes államok vállalják, hogy a nemzeti megelőző mechanizmusok éves jelentéseit közzéteszik és terjesztik.

V. RÉSZ

NYILATKOZAT

24. cikk

1. Ratifikáláskor a részes államok olyan nyilatkozatot tehetnek, amellyel elhalasztják a jelen jegyzőkönyv III. vagy IV. részéből származó kötelezettségeik teljesítését.

2. Ez a halasztás legfeljebb három évig érvényes. A részes állam megfelelő, a hosszabbítási igényt kellően alátámasztó nyilatkozatainak megtétele, illetve a Megelőzési Albizottsággal folytatott egyeztetés után a Kínzás Elleni Bizottság további két évvel meghosszabbíthatja az említett időszakot.

VI. RÉSZ

PÉNZÜGYI RENDELKEZÉSEK

25. cikk

1. A Megelőzési Albizottságnak a jelen jegyzőkönyv végrehajtásával kapcsolatban felmerülő költségeit az Egyesült Nemzetek Szervezete viseli.

2. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkára biztosítja annak személyi és tárgyi feltételeit, hogy a Megelőzési Albizottság hatékonyan végre tudja hajtani a jelen jegyzőkönyvből származó feladatait.

26. cikk

1. A Közgyűlés vonatkozó eljárási szabályai szerint egy külön alapot kell létrehozni, amelyet az Egyesült Nemzetek Szervezetének pénzügyi szabályai és rendelkezései alapján kell kezelni, annak érdekében, hogy egy-egy részes állam meglátogatása után elősegítse a Megelőzési Albizottság által megfogalmazott ajánlások végrehajtásának és a nemzeti megelőző mechanizmusok oktatási programjainak finanszírozását.

2. A külön alap finanszírozása a kormányok, kormányközi és civil szervezetek, valamint más állami vagy magánszervezetek önkéntes adományaival történik.

VII. RÉSZ

ZÁRÓ RENDELKEZÉSEK

27. cikk

1. A jelen jegyzőkönyvet bármely állam aláírhatja, amely aláírta az Egyezményt.

2. A jegyzőkönyvet bármely állam ratifikálhatja, amely ratifikálta az Egyezményt vagy csatlakozott ahhoz. A ratifikációs okmányokat az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkáránál kell letétbe helyezni.

3. A jegyzőkönyvhöz bármely állam csatlakozhat, amely ratifikálta az Egyezményt, vagy csatlakozott ahhoz.

4. A csatlakozás a csatlakozási okmányoknak az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkáránál való letétbe helyezésével történik.

5. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkára minden olyan államot tájékoztat az egyes ratifikációs vagy csatlakozási okmányok letétbe helyezéséről, amely aláírta a jelen jegyzőkönyvet, vagy csatlakozott ahhoz.

28. cikk

1. A jelen jegyzőkönyv harminc nappal azután lép hatályba, hogy a huszadik ratifikációs vagy csatlakozási okmányt letétbe helyezték az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkáránál.

2. A jelen jegyzőkönyv a saját ratifikációs vagy csatlakozási okmányának letétbe helyezését követő harmincadik napon lép hatályba minden olyan állam esetében, amely azt követően ratifikálja a jelen jegyzőkönyvet, vagy azt követően csatlakozik ahhoz, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkáránál letétbe helyezték a huszadik ratifikációs vagy csatlakozási okmányt.

29. cikk

A jelen jegyzőkönyvben foglalt rendelkezések korlátozás vagy kivétel nélkül kiterjednek a szövetségi államok minden részére.

30. cikk

A jelen jegyzőkönyvhöz nem lehet fenntartásokat kapcsolni.

31. cikk

A jelen jegyzőkönyvben foglalt rendelkezések nem érintik a részes államok olyan regionális egyezményekből származó kötelezettségeit, amelyek látogatási rendszert írnak elő a fogvatartási helyeken. A Közgyűlés arra ösztönzi a Megelőzési Albizottságot és az említett regionális egyezmények alapján létrehozott testületeket, hogy a párhuzamosságok elkerülése, valamint a jelen jegyzőkönyv céljainak hatékony megvalósítása érdekében tanácskozzanak és működjenek együtt.

32. cikk

A jelen jegyzőkönyvben foglalt rendelkezések nem érintik a részes államoknak az 1949. augusztus 12-i négy genfi egyezményből és az azokhoz kapcsolódó 1977. június 8-i kiegészítő jegyzőkönyvekből származó kötelezettségeit, sem azt a lehetőséget, hogy bármely részes állam engedélyezze a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának a fogvatartási helyek meglátogatását a nemzetközi humanitárius jog hatálya alá nem tartozó helyzetekben.

33. cikk

1. Bármely részes állam bármikor felmondhatja a jelen jegyzőkönyvet az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkárának címzett írásbeli értesítéssel, aki ezt követően tájékoztatja a jelen jegyzőkönyvben és az Egyezményben részes államokat. A felmondás egy évvel azután lép hatályba, hogy a főtitkár átvette az arról szóló értesítést.

2. A felmondás nem mentesíti a részes államot a jelen jegyzőkönyvből származó azon kötelezettségei alól, amelyek a felmondás hatálybalépését megelőző cselekményekre vagy helyzetekre vonatkoznak, illetve azon intézkedések alól, amelyek megtételét a Megelőzési Albizottság határozza el, vagy határozhatja el az érintett részes állammal szemben. Ezenkívül a felmondás semmilyen módon nem érinti azon ügyek további vizsgálatát, amelyekkel a Megelőzési Albizottság már a felmondás hatálybalépése előtt kezdett foglalkozni.

3. A részes állam felmondásának hatálybalépése után a Megelőzési Albizottság már nem kezdheti meg az adott állam újabb ügyeinek vizsgálatát.

34. cikk

1. Bármely részes állam javasolhatja a jelen jegyzőkönyv módosítását, amelyet az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkárához kell benyújtania. A főtitkár ezt követően közli a részes államokkal a jelen jegyzőkönyvre vonatkozó módosító javaslatot, és felkéri őket annak közlésére, hogy kívánják-e konferencia keretében megvitatni és megszavazni a javaslatot. Ha a tájékoztatástól számított négy hónapon belül a részes államoknak legalább az egyharmada támogatja a konferencia összehívását, a főtitkár összehívja a konferenciát az Egyesült Nemzetek Szervezetének égisze alatt. Azon módosító javaslatokat, amelyeket a konferencián részt vevő és szavazó részes államok kétharmados többséggel elfogadtak, az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkára jóváhagyás céljából beterjeszti a részes államoknak.

2. A jelen cikk 1. bekezdése szerint jóváhagyott módosító javaslat akkor lép hatályba, amikor azt a jelen jegyzőkönyv részes államai - saját alkotmányos eljárásaik szerint - kétharmados többséggel elfogadták.

3. A módosítások a hatálybalépésüket követően kötelező érvényűek az azokat elfogadó részes államokra nézve, a többi részes államra nézve pedig továbbra is érvényesek a jelen jegyzőkönyv rendelkezései és az általuk elfogadott korábbi módosítások.

35. cikk

A Megelőzési Albizottság és a nemzeti megelőző mechanizmusok tagjait megilletik mindazok a kiváltságok és mentességek, amelyek feladataik független ellátásához szükségesek. A Megelőzési Albizottság tagjait megilletik mindazok a kiváltságok és mentességek, amelyeket az Egyesült Nemzetek Szervezetének kiváltságairól és mentességeiről szóló 1946. február 13-i egyezmény 22. szakasza határoz meg, az említett egyezmény 23. szakaszában foglalt feltételek mellett.

36. cikk

Egy-egy részes államban tett látogatás során a Megelőzési Albizottság tagjai a jelen jegyzőkönyvben foglalt rendelkezések és célok, valamint az általuk élvezett kiváltságok és mentességek sérelme nélkül kötelesek:

- a) tiszteletben tartani a meglátogatott állam törvényeit és jogszabályait;
- b) tartózkodni minden olyan cselekménytől vagy tevékenységtől, amely összeférhetetlen feladataik pártatlan és nemzetközi jellegével.

37. cikk

1. A jelen jegyzőkönyvet, amelynek arab, kínai, angol, francia, orosz és spanyol nyelvű változatai egyformán hitelesek, az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkáránál kell letétbe helyezni.

2. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének főtitkára minden állam számára hiteles másolatot küld a jelen jegyzőkönyvről.”

4. § A jegyzőkönyv 24. cikke alapján a Magyar Köztársaság a jegyzőkönyv kötelező hatályának elismerésekor a jegyzőkönyvhöz nyilatkozatot tesz. A nyilatkozat hiteles angol nyelvű szövege és annak hivatalos magyar nyelvű fordítása a következő:

„In accordance with Article 24 of the Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, the Republic of Hungary declares the postponement for three years of the implementation of the obligations under Part IV of the Optional Protocol, concerning national preventive mechanisms.”

„A Magyar Köztársaság a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének 24. cikkével összhangban kijelenti, hogy a fakultatív jegyzőkönyv IV. részéből származó, a nemzeti megelőző mechanizmussal kapcsolatos kötelezettségeinek teljesítését három évvel elhalasztja.”

5. § (1) E törvény - a (2)-(4) bekezdésben meghatározott kivételekkel - a kihirdetését követő napon lép hatályba.

(2) E törvény 2. és 3. §-a a jegyzőkönyv 28. cikk 2. bekezdésében meghatározott időpontban lép hatályba.²⁴¹

(3) E törvény 8-10. §-a 2015. január 1-jén lép hatályba.

(4) E törvény 11. §-a 2012. január 2-án lép hatályba.

(5) A jegyzőkönyv, illetve e törvény 2. és 3. §-a hatálybalépésének naptári napját a külpolitikáért felelős miniszter annak ismertté válását követően a Magyar Közlönyben haladéktalanul közzétett egyedi határozatával állapítja meg.²⁴²

(6)²⁴³ Az e törvény végrehajtásához szükséges intézkedésekről a büntetés-végrehajtásért felelős miniszter, az egészségügyért felelős miniszter, a gyermekek és az ifjúság védelméért felelős miniszter, a honvédelemért felelős miniszter, az idegenrendészetért és menekültügyért felelős miniszter, az igazságügyért felelős miniszter, az oktatásért felelős miniszter, a szakképzésért felelős miniszter és a rendészetért felelős miniszter gondoskodik.

6-7. §²⁴⁴

8-10. §²⁴⁵

11. § Hatályát veszti e törvény 6. és 7. §-a.

²⁴¹ Hatályba lépett 2012. II. 11-én a 9/2012. (II. 24.) KüM közlemény alapján.

²⁴² Lásd: 9/2012. (II. 24.) KüM közlemény.

²⁴³ Módosította: 2011. évi CCI. törvény 420. §, 2019. évi CXII. törvény 71. §.

²⁴⁴ Hatályon kívül helyezte: ugyane törvény 11. §. Hatálytalan: 2012. I. 2-ától.

²⁴⁵ Hatályon kívül helyezve: 2010. évi CXXX. törvény 12. § alapján. Hatálytalan: 2015. I. 2-ától.